

**T.C.**  
**DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ**  
**TIP FAKÜLTESİ**  
**HALK SAĞLIĞI**  
**ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE’DE YAŞLILARDA KARŞILANMAMIŞ SAĞLIK HİZMETİ  
GEREKSİNİMİ ve YOKSULLUK veya SOSYAL DIŞLANMA RİSKİ  
(ARÖPE) ile İLİŞKİSİ**

**TIPTA UZMANLIK TEZİ**

**Dr. Hasan KOÇ**

**İZMİR 2025**

**T.C.**  
**DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ**  
**TIP FAKÜLTESİ**  
**HALK SAĞLIĞI**  
**ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE’DE YAŞLILARDA KARŞILANMAMIŞ SAĞLIK HİZMETİ  
GEREKSİNİMİ ve YOKSULLUK veya SOSYAL DIŞLANMA RİSKİ  
(ARÖPE) ile İLİŞKİSİ**

**TIPTA UZMANLIK TEZİ**

**Dr. Hasan KOÇ**

**(0000-0002-3353-0978)**

**DANIŞMAN ÖĞRETİM ÜYESİ**

**Prof. Dr. Şerife Reyhan UÇKU**

## İÇİNDEKİLER

|                                                                                    |      |
|------------------------------------------------------------------------------------|------|
| TEŞEKKÜR.....                                                                      | iii  |
| TABLolar LİSTESİ.....                                                              | iv   |
| ŞEKİLLER LİSTESİ .....                                                             | vi   |
| SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ .....                                              | vii  |
| ÖZET.....                                                                          | viii |
| ABSTRACT.....                                                                      | x    |
| 1. GİRİŞ VE AMAÇ .....                                                             | 1    |
| 2. GENEL BİLGİLER .....                                                            | 3    |
| 2.1. Yaşlanma ve yaşlılık epidemiyolojisi .....                                    | 3    |
| 2.2. Yaşlılık ve sağlık hizmetleri.....                                            | 4    |
| 2.3. Karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi .....                                | 6    |
| 2.4. Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski .....                                    | 9    |
| 3. GEREÇ VE YÖNTEM .....                                                           | 13   |
| 3.1 Araştırmanın Yeri ve Zamanı.....                                               | 13   |
| 3.2 Araştırmanın Tipi .....                                                        | 13   |
| 3.3 Araştırmanın Evreni .....                                                      | 13   |
| 3.4 Araştırmanın Örnek Büyüklüğü, Örnek Seçim Yöntemi ve Ulaşma Oranı .....        | 13   |
| 3.5 Araştırmanın Değişkenleri .....                                                | 16   |
| 3.5.1 Bağımlı Değişken.....                                                        | 16   |
| 3.5.2 Bağımsız Değişkenler .....                                                   | 16   |
| 3.5.3 Değişkenlerin Tanımı ve Ölçüm Yöntemi .....                                  | 16   |
| 3.6 Veri Toplama Yöntemi.....                                                      | 21   |
| 3.7 Veri Çözümlemesi.....                                                          | 22   |
| 3.8 Araştırmanın Kısıtlılıkları .....                                              | 22   |
| 3.9 Araştırmanın Etik Kurul Onayı ve İzinler.....                                  | 22   |
| 3.10 Araştırmanın Zaman Çizelgesi.....                                             | 23   |
| 4. BULGULAR.....                                                                   | 24   |
| 4.1. Araştırma Grubunun Tanımlayıcı Özellikleri .....                              | 24   |
| 4.2. Araştırma grubunun karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi özellikleri ..... | 32   |

|                                                                           |     |
|---------------------------------------------------------------------------|-----|
| 4.3. Karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi ile ilişkili etmenler ..... | 37  |
| 5. TARTIŞMA .....                                                         | 56  |
| 5.1. Tanımlayıcı özellikler .....                                         | 57  |
| 5.2. Karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi .....                       | 60  |
| 5.3. Karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimini etkileyen etmenler.....   | 67  |
| 5.4. Araştırmanın güçlü yanları ve kısıtlılıkları .....                   | 75  |
| 6. SONUÇ VE ÖNERİLER .....                                                | 77  |
| 7. KAYNAKLAR .....                                                        | 78  |
| 8.EKLER.....                                                              | 89  |
| EK-1. Ek Tablolar .....                                                   | 89  |
| EK-2. Etik Kurul Onay Formu .....                                         | 105 |
| EK-3. TÜİK Mikro Veri Kullanım Taahhütnamesi .....                        | 107 |
| EK-4. TÜİK Veri Kullanım Onayı.....                                       | 108 |
| EK-5. TÜİK'in Revizyonu Sonrası Yeniden Veri Kullanım Bağlantısı .....    | 108 |
| EK-6. Veri Seti Yapıları.....                                             | 109 |
| EK-7. Benzerlik Değerlendirme Raporu .....                                | 116 |

## TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın hazırlanmasında bilgi ve desteğini esirgemeyen; sabrı, anlayışı ve titizliğine her zaman hayranlık duyduğum danışman hocam Prof. Dr. Reyhan UÇKU'ya teşekkür ederim. Eğitimim boyunca bana yol gösteren, öğrencileri olmakla övündüğüm hocalarıma ve birlikte çalıştığım arkadaşlarıma, özellikle zor zamanlarda gösterdikleri dayanışma için minnettarım. Aileme, bu sürecin –ve hayatın- günlük yükünü hafifleten, anlayışıyla çalışmaya devam etmemi kolaylaştıran yol arkadaşım Gülüş'e ve elbette anneme minnetimi nasıl ifade edebilirim bilmiyorum.



## TABLÖLAR LİSTESİ

|                                                                                                                                                        |    |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Tablo 1.</b> Karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi ve etki eden etmenleri inceleyen çalışmaların özeti .....                                     | 7  |
| <b>Tablo 2.</b> Gelir ve yaşam koşulları araştırmasının 2023 yılı örnek büyüklüğü ve ulaşma oranları .....                                             | 14 |
| <b>Tablo 3.</b> Araştırma grubunun sosyo-demografik özelliklerinin dağılımı .....                                                                      | 25 |
| <b>Tablo 4.</b> Araştırma grubunun hane ve yerleşim yeri özelliklerinin dağılımı .....                                                                 | 26 |
| <b>Tablo 5.</b> Araştırma grubunun sağlık durumu ile ilgili özelliklerinin dağılımı .....                                                              | 27 |
| <b>Tablo 6.</b> Araştırma grubunun yoksulluk veya sosyal dışlanma riski ve bileşenlerine göre dağılımı .....                                           | 27 |
| <b>Tablo 7.</b> Sağlık hizmeti gereksinimi olanların sosyo-demografik özelliklerinin dağılımı .....                                                    | 29 |
| <b>Tablo 8.</b> Sağlık hizmeti gereksinimi olanların hane ve yerleşim yeri özelliklerinin dağılımı .....                                               | 30 |
| <b>Tablo 9.</b> Sağlık hizmeti gereksinimi olanların sağlık durumu ile ilgili özelliklerinin dağılımı .....                                            | 31 |
| <b>Tablo 10.</b> Sağlık hizmeti gereksinimi olanların yoksulluk veya sosyal dışlanma riski ve bileşenlerine göre dağılımı .....                        | 31 |
| <b>Tablo 11.</b> Araştırma grubunun sağlık hizmeti gereksinimi ve gereksinimin karşılanma durumuna göre dağılımı .....                                 | 33 |
| <b>Tablo 12.</b> Gereksinimi olanlarda sağlık hizmetinin karşılanma durumuna göre dağılımı .....                                                       | 35 |
| <b>Tablo 13.</b> Karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda karşılanmama nedenlerinin dağılımı .....                                   | 35 |
| <b>Tablo 14.</b> Karşılanmamış dental sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda karşılanmama nedenlerinin dağılımı .....                                    | 36 |
| <b>Tablo 15.</b> Cinsiyete ve yaş grubuna göre karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi .....                                                          | 38 |
| <b>Tablo 16.</b> Sosyo-demografik değişkenlere göre karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi .....                                                     | 38 |
| <b>Tablo 17.</b> Hane ve yaşanan yer özelliklerine göre karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi .....                                                 | 40 |
| <b>Tablo 18.</b> Sağlık durumuna göre karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi .....                                                                   | 41 |
| <b>Tablo 19.</b> Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski ve bileşenlerine göre karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi .....                             | 42 |
| <b>Tablo 20.</b> Sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda AROPE'nin karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi ile ilişkisi: Lojistik regresyon modeli ..... | 44 |
| <b>Tablo 21.</b> Cinsiyete ve yaş grubuna göre karşılanmamış medikal ve dental sağlık hizmeti gereksinimi .....                                        | 45 |
| <b>Tablo 22.</b> Sosyo-demografik değişkenlere göre karşılanmamış medikal ve dental sağlık hizmeti gereksinimi .....                                   | 46 |
| <b>Tablo 23.</b> Hane ve yaşanan yer özelliklerine göre karşılanmamış medikal ve dental sağlık hizmeti gereksinimi .....                               | 48 |

|                                                                                                                                                                           |           |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>Tablo 24.</b> Sağlık durumuna göre karşılanmamış medikal ve dental sağlık hizmeti gereksinimi.....                                                                     | <b>50</b> |
| <b>Tablo 25.</b> Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski ve bileşenlerine göre karşılanmamış medikal ve dental sağlık hizmeti gereksinimi.....                               | <b>51</b> |
| <b>Tablo 26.</b> Medikal sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda AROPE'nin karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksinimi ile ilişkisi: Lojistik regresyon modelleri ..... | <b>53</b> |
| <b>Tablo 27.</b> Dental sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda AROPE'nin karşılanmamış dental sağlık hizmeti gereksinimi ile ilişkisi: Lojistik regresyon modelleri .....   | <b>55</b> |



## ŞEKİLLER LİSTESİ

|                                                                                                                               |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Şekil 1.</b> Çalışmaya dahil edilen katılımcıları gösteren akış şeması .....                                               | 15 |
| <b>Şekil 2.</b> Karşılanmamış sağlık hizmeti gereksiniminin şematizasyonu .....                                               | 17 |
| <b>Şekil 3.</b> Araştırmanın zaman çizelgesi.....                                                                             | 23 |
| <b>Şekil 4.</b> Araştırma grubunun yoksulluk veya sosyal dışlanma riski ve bileşenlerine göre dağılımı .....                  | 28 |
| <b>Şekil 5.</b> Sağlık hizmeti gereksinimi olanların yoksulluk veya sosyal dışlanma riski ve bileşenlerine göre dağılımı..... | 32 |
| <b>Şekil 6.</b> Araştırma grubunun sağlık hizmeti gereksinimine ve gereksinimin karşılanma durumuna göre dağılımı.....        | 33 |
| <b>Şekil 7.</b> Araştırma grubunda karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi .....                                             | 34 |
| <b>Şekil 8.</b> Karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda karşılanmama nedenlerinin dağılımı .....           | 36 |
| <b>Şekil 9.</b> Karşılanmamış dental sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda karşılanmama nedenlerinin dağılımı .....            | 37 |
| <b>Şekil 10.</b> Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski ve bileşenlerine göre karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi .....    | 42 |

## **SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ**

AB: Avrupa Birliği

AROPE: Yoksulluk veya sosyal dışlanma (At risk of poverty or social exclusion)

BM: Birleşmiş Milletler

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

Eurostat: Avrupa Topluluğu İstatistik Ofisi (European Community Statistical Office)

EU-SILC: European Union Statistics on Income and Living Conditions

GYKA: Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması

İBBS: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması

NHANES: Ulusal Beslenme ve Sağlık Araştırması

OECD: The Organization for Economic Cooperation and Development

OYD: Okur-yazar değil

TSA: Türkiye Sağlık Araştırması

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

## ÖZET

**Amaç:** Bu çalışma, Türkiye’deki yaşlılarda karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi sıklığını ve nedenlerini belirlemeyi; karşılanmamış gereksinimin yoksulluk veya sosyal dışlanma riski (AROPE: At risk of poverty or social exclusion) ile ilişkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

**Gereç ve Yöntem:** Kesitsel tipteki bu çalışmada Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 2023 yılında yapılan Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması’na katılan 8499 katılımcının verileri kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimidir. Karşılanmamış gereksinim, katılımcıların son 12 ay içerisinde gereksinim duyduğu halde doktora başvuramama ve diş hekimine başvuramama sorularına verdikleri yanıtlar ile ayrı ayrı değerlendirilmiş; karşılanmamış medikal ve dental gereksinimden en az birinin varlığı karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi olarak kabul edilmiştir. Temel bağımsız değişken yoksulluk veya sosyal dışlanma riskidir. Kontrol değişkenleri, sosyo-demografik değişkenler, hane ve yerleşim yeri özelliklerine ilişkin değişkenler ile sağlık durumu değişkenleridir. Tek değişkenli analizlerde ki-kare testi uygulanmış; çok değişkenli analizlerde lojistik regresyon modelleri oluşturulmuştur.

**Bulgular:** Araştırma grubunun %55.7’si kadın, %37.6’sı 65-69 yaş grubundadır. Katılımcıların %27.1’i yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altındadır. Araştırma grubunda sağlık algısı kötü olanların oranı %25.6, kronik hastalığı olanların oranı %81.3, aktivite kısıtlaması yaşayanların oranı %65.1’dir. Gereksinimi olan katılımcılarda karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi sıklığı %8.7; karşılanmamış medikal gereksinim sıklığı %6.5, karşılanmamış dental gereksinim sıklığı ise %7.2’dir. Karşılanmamış medikal gereksinimin en sık nedeni randevunun geç tarihe verilmesi iken; karşılanmamış dental gereksinimde ödeme güçlüğüdür. Çok değişkenli analizlerde kontrol değişkenleri ile düzeltildikten sonra, yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olmak karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimini risk altında olmayanlara göre 1.46 kat artırmaktadır (%95 GA: 1.22-1.74). AROPE bileşenlerine göre yapılan çok değişkenli analizlerde, düzeltmeler sonrası

maddi ve sosyal yoksunluğu olanlarda karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi olmayanlara göre 2.52 kat artmıştır (% GA: 2.02-3.14).

**Sonuç:** Yoksulluk yalnızca gelir boyutu ile değil; konut olanakları, beslenme durumu, sosyal katılım gibi alanlardaki etkileri ile de karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimini artırmaktadır. Sağlık hizmetlerine erişimde kendi başına da bir risk grubu olarak değerlendirilmesi gereken yaşlılarda, hane ve birey düzeyinde yoksunlukların giderilmesi, sosyal katılımın artırılıp dışlanmanın nlenmesine yönelik politikalar bu bağlamdaki eşitsizlikleri azaltabilir.

**Anahtar Kelimeler:** AROPE, karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi, Türkiye, yaşlı, yoksulluk veya sosyal dışlanma

## ABSTRACT

**Aim:** This study aims to investigate the prevalence and determinants of unmet healthcare needs among older adults in Türkiye, and to elucidate its association with the risk of poverty or social exclusion (AROPE: At risk of poverty or social exclusion).

**Materials and Methods:** In this cross-sectional study, data from 8,499 participants of the 2023 Income and Living Conditions Survey conducted by the Turkish Statistical Institute were analyzed. The dependent variable was unmet healthcare needs. These needs were assessed separately based on participants' responses to whether they had not consulted a physician or dentist despite requiring care during the past 12 months. The presence of at least one unmet need was considered indicative of unmet healthcare needs. The primary independent variable was AROPE status. Control variables included sociodemographic characteristics, household/regional attributes, and health status indicators. Univariate analyses were conducted using chi-square tests, and multivariate analyses were performed via logistic regression models.

**Results:** Among the study population, 55.7% were female and 37.6% belonged to the 65–69 age group. Additionally, 27.1% of the participants were at risk of poverty or social exclusion. In the study population, 25.6% reported poor perceived health, 81.3% had a chronic disease, and 65.1% experienced activity limitations. Among those requiring healthcare, the prevalence of unmet healthcare needs was 8.7%, with 6.5% having unmet medical needs and 7.2% having unmet dental needs. Primary barriers included giving too late time for appointments for medical care and financial difficulties for dental services. After adjusting for control variables in the multivariate analyses, being at risk of poverty or social exclusion was associated with a 1.46-fold increase in unmet healthcare needs compared to those not at risk (95% CI: 1.22–1.74). In further multivariate analyses stratified by AROPE components, material and social deprivation were associated with a 2.52-fold increase in unmet healthcare needs relative to those without such deprivations (95% CI: 2.02–3.14).

**Conclusion:** Poverty amplifies to unmet healthcare needs not only through its income dimension but also via its effects on housing conditions, nutritional status, and social participation. Addressing material deprivation at household/individual levels, alongside policies promoting social inclusion, could mitigate these disparities. For older adults—who should be also considered a high-risk group regarding healthcare access—policies aimed at alleviating household and individual-level deprivations, as well as enhancing social participation and preventing exclusion, may help reduce these inequalities.

**Keywords:** aged, AROPE, poverty or social exclusion, Türkiye, unmet healthcare needs

## 1. GİRİŞ VE AMAÇ

Nüfusun yaşlanması dünyayı şekillendiren demografik eğilimlerden biridir (1). Dünya genelinde doğum ve ölüm hızları azalırken beklenen yaşam süresinin artması, yaşlı nüfus sayısında ve oranında artış ile sonuçlanmıştır. Son elli yılda dünyada 65 yaş ve üzeri nüfusun payı neredeyse ikiye katlanarak %10.3'e ulaşmıştır. Birleşmiş Milletler (BM) nüfus projeksiyonları önümüzdeki elli yılda tekrar ikiye katlanacağını öngörmektedir (2). Yalnızca gelişmiş toplumlar değil gelişmekte olan ülkeler de hızla yaşlanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'ye göre 2050 yılında dünyadaki yaşlıların üçte ikisi düşük ve orta gelirli ülkelerde yaşıyor olacaktır (3). Türkiye'de 65 yaş ve üzeri nüfusun oranı da ilk defa 2023 yılında %10'u aşmış, ülke "çok yaşlı toplum" olarak nitelenebilir bir demografik yapıya geçmiştir (4,5).

Genç toplumdaki yaşlanan bir topluma, enfeksiyon hastalıklarından bulaşıcı olmayan süregen hastalıklara geçiş sağlık hizmeti başvurularını ve bakım ihtiyacını daha da artıracaktır (6). Sözgelimi Türkiye'de güncel verilere göre kronik hastalığı olan 65 yaş ve üzeri kişilerin oranı %78.7'dir (7). Sağlık hakkı ve evrensel sağlık kapsayıcılığı bağlamında her yaştan insan, yaşamını sağlık ve refah içerisinde sürdürebilmelidir (8). BM, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nde "*tüm bireylerin gereksinim duydukları nitelikli sağlık hizmetine maddi zorluk yaşamaksızın erişebilme*"lerini vurgulamıştır (9). Bununla birlikte DSÖ, eşitsizliklerin evrensel sağlık kapsamı açısından oldukça önemli bir sorun olduğunu; bu eşitsizliklerin izleminin özellikle dezavantajlı gruplara yönelik politikalar geliştirilmesi açısından kanıta dayalı bir zemin oluşturacağını dile getirmektedir (10).

Sağlık hizmetlerine erişim, sağlığın temel belirleyicilerinden biridir (11). Erişimin izlenmesi ve olası eşitsizliklerin boyutunun değerlendirilmesi için bireylere doğrudan karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimlerini sormak görece basit ve kullanışlı olabilen bir göstergedir (12,13). Karşılanmamış gereksinimin varlığı konusunda öznel değerlendirme ile gerçek durum arasında tam bir uyum olmayabilir. Bununla birlikte yaşlılara sağlık gereksinimlerinin karşılanıp karşılanmadığını, karşılanmadıysa nedenlerini sormanın pragmatik bir yöntem olduğunu öne sürenler

vardır (14). Nitekim literatürde bu yöntemle karşılanmamış gereksinimin ölçüldüğü çok sayıda çalışma izlenmektedir (15–18).

Türkiye’de karşılanmamış sağlık hizmeti gereksiniminde, yakın zamana kadar dalgalı da olsa bir azalma eğilimi olduğu gösterilmiştir (13). Bununla birlikte pandemi koşulları bu gelişmeyi olumsuz etkilemiştir (19,20). Yaşlılarda karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi mortalite artışı ile ilişkilidir ve olumsuz sağlık sonuçlarını derinleştirmektedir (21). Buna karşın, Türkiye’de özellikle yaşlılarda karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimine ilişkin güncel çalışmaların azlığı dikkati çekmektedir. Yine yaşlılıkta genel sağlığın önemli bir göstergesi olan ağız ve diş sağlığında karşılanmamış gereksinim ise özellikle yaşlılık bağlamında yayınlarda oldukça sınırlı şekilde yer almaktadır (22).

Karşılanmamış sağlık hizmeti gereksiniminin düşük gelir düzeyi başta olmak üzere birçok sosyo-ekonomik değişkenle ilişkisini gösteren çalışmalar vardır (13,16,23–30). Bununla birlikte, bilinebildiği kadarıyla literatürde karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimini ile yoksulluk veya sosyal dışlanma riski ilişkisini değerlendiren bir çalışma yoktur. “Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski” altında olanların oranı (AROPE), Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (Eurostat) tarafından geliştirilen bir göstergedir. Son yıllarda yoksulluğun yanı sıra sosyal dışlanma kavramının da önemli hale gelmesiyle birlikte üretilmeye başlanmıştır (31–33). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Eurostat ile bölgesel işbirliği faaliyetleri doğrultusunda, 2006 yılından itibaren Türkiye’deki gelir dağılımını ortaya koymak, insanların yaşam koşulları, sosyal dışlanma ve yoksulluğunu ölçmek üzere “Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (GYKA)”nı uygulayarak AROPE göstergesini üretmeye başlamıştır (32,34). Bu bağlamda, bu çalışma ile toplumdaki kırılgan gruplardan biri olan yaşlılarda, sağlık hizmeti kullanımındaki eşitsizlik alanlarından birinin, AROPE göstergesiyle ilişkisi üzerinden değerlendirilmesi hedeflenmektedir.

Bu çalışmanın amacı 2023 yılında, Türkiye’de 65 yaş ve üzeri bireylerde:

1. Karşılanmamış sağlık hizmeti gereksiniminin sıklığının ve nedenlerinin belirlenmesi
2. Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski (AROPE) ile ilişkisinin incelenmesidir.

## 2. GENEL BİLGİLER

### 2.1. Yaşlanma ve yaşlılık epidemiyolojisi

Yaşlanmanın çeşitli bağlamlarda farklı tanımları yapılabilir. DSÖ yaşlanmayı, biyolojik düzeyde, çok çeşitli moleküler ve hücrel hasarın zaman içerisinde kademeli olarak birikimi ile ilişkilendirmiştir. Zamanla bu hasar fizyolojik rezervlerin yavaş yavaş azalmasına, birçok hastalık riskinin ise artmasına neden olmaktadır. Her ne kadar kişisel farklılıklar söz konusu olsa da bireyin kapasitesindeki bu genel azalma nihayetinde ölümle sonuçlanmaktadır (35). Dolayısıyla yaşlanma bir hastalık değildir. Fakat yaşlanmayla birlikte hastalıkların sayısının ve sıklığının artışı da bir gerçektir. Bu nedenle yaşlılar sağlığa ayrılan kaynakların en önemli kullanıcılarındandır (6,36).

Dünya nüfusunun yaşlanma eğilimi, dünya genelinde toplumların yapısını da yeniden şekillendirmektedir (2). Doğurganlıktaki azalmanın yanı sıra, bebek ve erişkin ölümlerindeki azalma yaşlı nüfusun sayısal ve oransal artışını beraberinde getirmiştir (37). Dünya nüfustaki yaşlı oranı 1974 ile 2024 arasında %5.5'ten %10.3'e çıkmıştır. BM nüfus projeksiyonları elli yıl sonra bu oranın %20.7'ye ulaşacağını, sayısal olarak ise kendini üçe katlayacağını ön görmektedir (2). Yalnızca gelişmiş toplumlar değil gelişmekte olan ülkeler de hızla yaşlanmaktadır. Başarılı halk sağlığı uygulamalarının mümkün kıldığı bu durum, başarılı uygulama alanlarının genişletilip geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Türkiye'de, 2023 yılında 65 yaş ve üzeri kişilerin oranı %10.2'ye yükselmiş, sayısal olarak ise 8 milyon 722 bin 806 kişiye ulaşmıştır (4). Böylece Türkiye nüfusu ilk kez “çok yaşlı toplum”lar arasında yerini almıştır (5). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), Avrupa Bölgesi'nde bu yıl 65 yaş ve üzeri bireylerin sayısının 15 yaş altı bireylerin sayısını geçeceğini tahmin etmektedir (38). Türkiye'deki güncel nüfus projeksiyonları ise 65 yaş ve üzeri nüfus oranının 2030'da %13.5'e ulaşacağına, 2030'lu yılların ortasına kadar yaşlı nüfusun oranının %15'i aşarak demografik fırsat penceresinin kapanacağına işaret etmektedir (39). Yaş gruplarına göre incelendiğinde, güncel verilere göre yaşlı nüfusun %64.0'ının 65–74 yaş grubunda, %28.1'inin 75–84 yaş grubunda, %7.9'unun ise 85 ve üzeri yaş grubunda olduğu görülmektedir (4). Yine toplumun yaşlanması ile ilgili göstergelerden biri olan ortanca yaş 2018 yılında 32.0

iken 2023 yılında 34.0'e yükselmiştir. Cinsiyete göre bakıldığında ortanca yaş 2023 yılında erkeklerde 33.2, kadınlarda ise 34.7 olmuştur. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine bakıldığında Türkiye'de 65 yaşına ulaşan bir kişinin kalan yaşam süresinin ortalama 17.1 yıl olduğu görülmektedir (4). Oysa Türkiye'de 2020–2022 yılları arasında 65 yaşındaki bir kişinin beklenen sağlıklı yaşam süresi 6,3 yıldır. Beklenen yaşam süresi 75 yaşındakiler için 10.3 yıl, 85 yaşındakiler için ise 5.5 yıldır. Aynı dönem içinde beklenen sağlıklı yaşam süresi 75 yaşında 2.8 yıla, 85 yaşında ise 1.1 yıla düşmektedir (4,40). Kanıtlar, beklenen yaşam süresi uzasa bile sağlıklı geçen kısmının büyük ölçüde sabit kaldığına; eklenen yılların daha sağlıklı geçtiğine işaret etmektedir (3).

## **2.2. Yaşlılık ve sağlık hizmetleri**

Genç toplumun yaşlanan topluma dönüşmesi, sağlık gereksinimlerinde de bir paradigma değişimine yol açacak; enfeksiyon hastalıklarından kronik hastalıklara geçiş sağlık hizmeti başvurularını ve bakım ihtiyacını daha da artıracaktır (6). Türkiye'de güncel verilere göre kronik hastalığı olan 65 yaş ve üzeri kişilerin oranı %78.7'dir (7). Aynı kişide iki veya daha fazla kronik sağlık sorununun bulunması ise "multimorbidite" olarak tanımlanmaktadır (41,42). Multimorbidite yaş ilerledikçe artmaktadır. Sağlık Bakanlığınca yapılan bir çalışmada, otuz beş yaş altında multimorbidite prevalansı %2'nin altındayken, 65 yaş ve üzerinde prevalansın %46'ya ulaştığı gösterilmiştir (43). Nitekim güncel verilere göre, Türkiye'de 2022 yılında hayatını kaybeden yaşlılarda en sık ölüm nedeni %39.1 ile dolaşım sistemi hastalıkları iken, ikinci sırada %15.5 ile solunum sistemi hastalıkları, üçüncü sırada ise %12.7 ile iyi huylu ve kötü huylu tümörler gelmektedir (4).

Yaşlı nüfusun en önemli özelliklerinden biri heterojen bir yapıya sahip olmasıdır (44). Yaşlıların kapasiteleri farklılık gösterebilmektedir. İleri yaştaki bir kişinin fiziksel ve zihinsel kapasitesi orta yaşlı birine benzer olabilirken, yaşlılığın başındaki bir başkasında ciddi bir düşüş görülebilir (3,45). Politikalar veya müdahaleler tasarlanırken ihtiyaç ve kapasitelerdeki bu geniş yelpazenin dikkate alınması gerekir. Yine de bu çeşitlilik tamamen rastgele değildir. Bunların çoğu insanların fiziksel ve sosyal çevreleri, ekonomik durumları ve sağlık davranışlarıyla

açıklanabilir. Kapsamlı bir halk sağlığı müdahalesi bu heterojenliği ele almalı, sağlıklı ve aktif yaşlanma fırsatlarındaki eşitsizliği azaltmayı amaçlamalıdır (3).

DSÖ'ye göre uzun ömürlülükteki çeşitliliğin yalnızca %25'i genetik faktörlerle açıklanabilmektedir. Kalan %75 ise yaşam boyunca fiziksel ve sosyal çevreyle olan etkileşimlerin, davranışları ve maruz kalınan durumları şekillendirmesinin sonucudur (45). Karşılaşılan fırsatların ve engellerin çoğu cinsiyet, etnik köken gibi kişisel özellikler ve meslek, eğitim seviyesi, gelir durumu gibi sosyoekonomik faktörler tarafından güçlü bir şekilde etkilenir. Politikalar, yaşam boyu süregelen bu kişi – çevre etkileşimlerinin üzerine eğilmelidir (35,45).

Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu 14 Aralık 2020'de, 2021-2030 yılları arasını “Sağlıklı Yaşlanmanın On Yılı” ilan etmiş, üye ülkeler de bu bağlamda işbirliği ve uyum içinde çalışma taahhüdünde bulunmuştur (46,47). Bu sürecin sekreterliğini üstlenen Dünya Sağlık Örgütü bir eylem planı yayımlamıştır (22). Bu eylem planında, yaşlılar için birinci basamak sağlık hizmetlerinin kilit rol oynadığı ve güçlendirilmesi gerektiği; yaşlılıkta genel sağlığın önemli bir göstergesi olan ağız sağlığının sağlık hizmetlerine daha iyi entegre edilmesi gerektiği; bakıma muhtaç yaşlılar için uzun süreli bakım hizmetlerine erişimin hayati önem taşıdığı vurgulanmaktadır (48). Sağlık Bakanlığı, yayımladığı güncel sağlıklı yaşlanma eylem planı ve uygulama programında Sağlıklı Yaşlanmanın On Yılı misyonunu vurgulamış, “yaşlı bireyler için sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi ve sağlık hizmetlerine tam erişimin sağlanması” stratejisini ilan etmiştir (36). Cumhurbaşkanlığınca yayımlanan On İkinci Kalkınma Planı'nın nüfus ve yaşlanma bahsinde “aktif ve sağlıklı yaşlanma için yaşlılara sunulan sağlık ve bakım hizmetlerinin etkinliğinin ve kalitesinin artırılması sağlanaca[ğı]” ve “yaşlıların sosyal dışlanmalarının önlenmesine yönelik tedbirler alınaca[ğı]” vurgulanmaktadır (49).

Sağlık hizmeti kullanımı; bireylerin sağlık sorunlarını önleme, tedavi etme, sağlık ve refahın sürdürülmesini teşvik etme ya da sağlık durumu ve prognozu hakkında bilgi edinme amacıyla hizmetlerden yararlanma düzeyinin niceliksel olarak belirlenmesi veya tanımlanmasıdır (50). Hizmet kullanımını gereksindiren pek çok faktör karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte hastanın sağlık hizmeti ihtiyacı

duyması, kullanıma yönlendiren bütün faktörler arasında muhtemelen en önemlisidir (50,51).

### **2.3. Karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi**

Sağlık hizmetlerine erişim, sağlığın temel belirleyicilerinden biridir (11). Karşılanmamış gereksinim kavramına olan ilgi giderek artmaktadır. Oysa karşılanmamış gereksinimi açıklayan az sayıda teorik model bulunmakla birlikte herkesçe kabul gören bir tanım bulunmamaktadır (25). Bu bağlamda, Andersen'in sağlık hizmeti kullanımını etkileyen faktörleri ortaya koyan davranışsal modeli yararlı bir başlangıç noktası olabilir. Bu modelde, bireyin sağlık hizmetlerini kullanımı eğilim faktörleri, kolaylaştırıcı faktörler ve gereksinim faktörlerinin bir fonksiyonu olarak karşımıza çıkar (11,25,52). Eğilim faktörleri, bireylerin bakım arama eğilimini etkileyen sosyo-demografik değişkenler ile sağlık inançlarını içerir; kolaylaştırıcı faktörler, sağlık hizmetlerinin kullanımını kolaylaştırabilen veya engelleyebilen kişisel, ailevi ve toplumsal kaynakları içerirken, gereksinim faktörleri genellikle algılanan ve/veya sağlık profesyoneline değerlendirilen sağlık durumuyla ilgilidir (11,53).

Carr ve Wolfe karşılanmamış gereksinimi, sağlık sorunları için gerekli olduğu düşünülen hizmetler ile bilfiil alınan hizmetler arasındaki farklar olarak tanımlamıştır. Karşılanmamış gereksinim farklı şekillerde ortaya çıkabilir. Bunlar temelde hizmetin yokluğu, eksikliği veya uygun olmamasıdır (54). Bununla birlikte literatüre bakıldığında, karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimini ölçmek için en uygun yöntem sorunu gündeme gelmektedir. Allin ve arkadaşları, karşılanmamış gereksinimi tartışırken, klinik ve öznel yaklaşımlar arasında ayırım yaparlar; ilki, bir bireyin uygun bakımı alıp almadığına ilişkin klinik bir değerlendirmeye dayanırken, ikincisi, bireylerin ihtiyaç duydukları bakımı almadıklarına ilişkin öznel değerlendirmelerine dayanır (12,15). Karşılanmamış gereksinimin varlığı konusunda öznel değerlendirme ile gerçek durum arasında tam bir uyum olmayabilir. Yine de, bu yaklaşım daha uygulanabilir görünmektedir. Üstelik bu alandaki mevcut araştırmaların çoğunda karşımıza çıkmaktadır (15,17,18).

Karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimini inceleyen çalışmalar aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

**Tablo 1. Karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi ve etki eden etmenleri inceleyen çalışmaların özeti**

| Yeri-Zamanı                                                                                  | Yaş Grubu–Ölçme Yöntemi                                                                                                                              | Sıklık                                                                                                                                                            | Etki eden etmenler                                                                                                                                                                                                 |
|----------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| AB Ülkeleri–<br>2023 (55)<br><br>[26 AB Ülkesi<br>(Belçika hariç) +<br>İzlanda ve<br>Norveç] | 15 yaş ve üzeri 321696 katılımcı<br><br>- Karşılanmama: Son 12 ayda gereksinim duyduğu halde hizmete erişememe                                       | 65+ yaş:<br>%2.4 (Norveç) - %41.4 Portekiz;<br><br>65–74 yaş:<br>%2.9 (Norveç) - %41.5 Litvanya;<br><br>75+ yaş:<br>%1.7 (Norveç) - %42.0 Portekiz                | 65+ yaş için:<br><br>- Ulaşım sorunu<br><br>- Düşük gelir<br><br>-Aktivite kısıtlaması                                                                                                                             |
| Düşük, orta ve yüksek gelirli 83 ülke - 2023 (14)                                            | - 60 yaş ve üzeri<br><br>- Karşılanmama değişken (son 2 hafta – son 5 yıl; çoğunlukla son 12 ay)                                                     | - %2’nin altında: Andorra, Katar, Kore Cumhuriyeti, Slovenya<br><br>-%50’nin üstünde: Zimbabve (%67), Gürcistan, Haiti, Fas, Ruanda<br><br>-Türkiye: %12.5 (2017) | - Cinsiyet (ülkelere göre farklı sonuçlar)<br><br>- Yaş (farklı sonuçlar)<br><br>- Kent-kır yerleşimi (ülkelere göre farklı sonuçlar)<br><br>- Sağlık hizmetleri kapsayıcılığı (Yüksek UHC Service Coverage Index) |
| Türkiye – 2021 (28)                                                                          | - 80 yaş ve üzeri 1075 katılımcı<br><br>- Karşılanmama: Son 6 ayda; kronik hastalığa/ bağımlılık durumuna/ sağlık algısına göre ayrı ayrı ve bileşik | Bileşik: %28.4; Kronik hastalığa: %25.6, bağımlılığa: %6.2, sağlık algısına göre: %8.9                                                                            | - Gelir algısı, medeni durum, hanehalkı tipi, sağlık güvencesi varlığı                                                                                                                                             |

**Tablo 1. Devamı**

| Yeri-Zamanı                                                           | Yaş Grubu-Ölçme Yöntemi                                                                                                                                                                                                                                        | Sıklık                                                                                                                                                             | Etki eden etmenler                                                                                                                                                                                                                  |
|-----------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Sistematiik derleme ve meta-analiz – 2022 (16)                        | <ul style="list-style-type: none"> <li>- 65 yaş ve üzeri</li> <li>- Karşılanmama: Çoğunlukla son 12 ayda gereksinim duyduğu halde hizmet alamamak</li> <li>- Tüm gelir düzeyindeki ülkelerden 87 çalışma</li> </ul>                                            | - Tüm nedenlere göre: %10.4                                                                                                                                        | - Cinsiyet, eğitim düzeyi, kötü sağlık algısı, sağlık sigortası durumu, gelir durumu                                                                                                                                                |
| Türkiye – 2018 (13)<br>-2006 – 1013 arası GYKA verileri               | <ul style="list-style-type: none"> <li>- 15 yaş ve üzeri</li> <li>- Karşılanmama: Son 12 ayda gereksinim duyduğu halde hizmet alamamak (1. Finansal nedenlerle karşılanmama; 2. Erişilebilirlik nedeniyle karşılanmama)</li> </ul>                             | <ul style="list-style-type: none"> <li>- 55 yaş ve üzeri (Neden1; Neden 2 2013)</li> <li>Kadın: %10.1; %3.2</li> <li>Erkek: %8.4; %2.4</li> </ul>                  | - Yaş, sağlık algısı, aktivite kısıtlaması, kronik hastalık varlığı, öğrenim düzeyi, yerleşim yeri, çalışma durumu, gelir durumu                                                                                                    |
| Türkiye – 2024 (29)<br>-2019 Türkiye Sağlık Araştırması               | <ul style="list-style-type: none"> <li>- 15 yaş üzeri 16979 katılımcı</li> <li>- Karşılanmama: Son 12 ayda ödeme güçlüğü nedeniyle medikal, dental, reçeteli ilaç, mental gereksinimin karşılanamaması</li> </ul>                                              | <ul style="list-style-type: none"> <li>-65 yaş ve üzeri:</li> <li>-Tüm nedenlere göre: %10.8</li> <li>(Kadın: %11.4; Erkek: %10.1)</li> </ul>                      | - Yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum, çalışma durumu, sağlık algısı, Türkçe iletişimde güçlük, sağlık güvencesi durumu, kronik hastalık varlığı, aktivite kısıtlaması, düşük gelir, eş ve çocuk dışında bakım veren varlığı |
| Türkiye – 2022 (30)<br>- 2008 – 2019 arası Türkiye Sağlık Araştırması | <ul style="list-style-type: none"> <li>- 65 yaş ve üzeri 2458 katılımcı</li> <li>- Karşılanmama: kronik hastalık, temel Günlük Yaşam Aktivitelerine göre bağımlılık, kötü sağlık algısının en az birinin varlığı + son 12 ay içinde hizmet alamamak</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>Tüm bileşenlere göre: % 7.4</li> <li>Kronik hastalık: %6.7</li> <li>Bağımlılık: %10.4</li> <li>Kötü sağlık: %7.4</li> </ul> | - Gelir durumu, çalışma durumu, sağlık güvencesi varlığı, hanehalkı tipi                                                                                                                                                            |

## 2.4. Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski

Yoksulluk ve sosyal dışlanma çok boyutlu kavramlardır. Kuşkusuz çok farklı tanımları yapılabileceği gibi, ölçüm yöntemleri de farklılık gösterebilmektedir. Bu bölümde, çalışmanın temel bağımsız değişkeni olan ve Eurostat tarafından geliştirilen “yoksulluk veya sosyal dışlanma riski (AROPE)” göstergesinin tanımı, ölçümü ve tarihsel gelişiminden bahsedilecektir (33,56,57).

Eurostat, Avrupa hakkında yüksek nitelikli istatistik ve veri sağlamak misyonuyla hizmet veren, bu doğrultuda AB üyesi devletlerin ulusal istatistik enstitüleri ve diğer ulusal otoriteleriyle işbirliği içinde çalışan bir kurumdur. Ayrıca Avrupa Ekonomik Alanı ülkeleri ve İsviçre’nin istatistik otoriteleri de bu oluşumda yer almaktadır (58). Türkiye, Eurostat’ın bölgesel işbirliği faaliyetlerinin odağındaki ülkelerden biridir (34). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ile Eurostat arasındaki ilişkiler 1993 yılında imzalanan “İşbirliği Protokolü” ile başlamış, Türkiye’nin 1999 yılında AB’ye aday ülke olarak ilan edilmesiyle ivme kazanarak devam etmiştir. AB’ye katılım müzakerelerinin 2005 yılında başlamasıyla TÜİK, Avrupa Birliği İstatistik Mevzuatına uyum düzeyini artırmak için önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir (59).

Avrupa Birliği Gelir ve Yaşam Koşulları İstatistikleri (EU – SILC), Avrupa düzeyinde gelir dağılımı ve sosyal katılıma ilişkin karşılaştırmalı istatistikler için referans kaynağıdır (60). Resmi olarak 2004’ten beri uygulanan EU – SILC esas olarak gelire odaklansa da, bu araştırma ile sosyal dışlanma, konut koşulları, işgücü, eğitim ve sağlık konularında da veri toplanmaktadır (61). Gelir dağılımı istatistiklerini 2005 yılına kadar “Hanehalkı Bütçe Araştırması”ndan üreten TÜİK ise 2006 yılından itibaren Türkiye’de gelirin hanehalkları ve bireyler arasındaki dağılımını ortaya koymak, insanların yaşam koşulları, sosyal dışlanma ve yoksulluğunu gelir boyutu ile ölçmek ve profilini belirlemek üzere “Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (GYKA)”nı uygulamaya başlamıştır (62).

İlk kez 1975’te Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen yoksulluk tanımına göre; insanların gelirleri ve sahip oldukları, yaşadıkları toplumda kabul edilebilir bir yaşam standardına erişmelerini engelleyecek kadar az ise yoksulluk içinde yaşadıkları

söylenir. Yoksullukları nedeniyle yetersiz sağlık hizmeti de dahil olmak üzere pek çok dezavantaj yaşayabilirler. Ayrıca diğer insanlar için standart olan ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetlere katılmaktan dışlanarak marjinalleştirilebilir ve temel haklara erişimleri kısıtlanabilir (63,64).

Eurostat, üzerinde uzlaşılan bu yoksulluk tanımından yola çıkarak 2002 yılında, maddi yoksulluğu sosyal dışlanmanın yönlerinden biri olarak sunan kavramsal bir çerçeve önermiştir (65). Haziran 2010'da Avrupa Konseyi, 2008 krizinin etkilerini de göz önünde bulundurarak Avrupa 2020 Stratejisini kabul etmiştir. AROPE oranı; akıllı, sürdürülebilir ve kapsayıcı bir ekonomik gelişmeyi amaçlayan bu stratejide yoksulluk hedefinin başlıca göstergesi olarak yer almıştır (31,66,67). Ardından 2021 yılına gelindiğinde ise Avrupa 2030 hedefleri doğrultusunda AROPE göstergesi modifiye edilerek yoksulluk hedefinin izleminde yine ana gösterge olmuştur. Avrupa Sosyal Haklar Sütunu Eylem Planı'nda bu hedef "yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olan kişilerin sayısının en azından 15 milyon azaltılması, bunların en az 5 milyonunun çocuk olması" olarak ifade edilmiştir (68,69).

"Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski (AROPE)", "*sosyal transferler sonrası* görelî yoksulluk" veya "maddi ve sosyal yoksulluk" içinde olan veya "çok düşük çalışma yoğunluğu" olan hanelerde yaşayan bireyleri tanımlamaktadır (32). Anlaşılacağı üzere AROPE kompozit bir göstergedir. Kişiler yukarıda belirtilen durumların birden fazlasında bulunsalar bile yalnızca bir kez dahil edilir (32).

Medyan gelirin yüzde 60'ını dikkate alan görelî yoksulluk, eşdeğer hanehalkı kullanılabilir birey medyan gelirinin %60'ının altında gelire sahip olanları tanımlamaktadır. Bu hesaplama birkaç aşamadan oluşmaktadır. Öncelikle hanehalkı kullanılabilir net geliri hesaplanır. Hanehalkındaki her bir bireyin elde ettiği kişisel yıllık kullanılabilir gelirlerin toplamı, sosyal yardımlar ile hane bazında elde edilen yıllık gelirlerin toplamından, gelir referans döneminde ödenen vergiler ve diğer hane veya kişilere yapılan düzenli transferler düşüldükten sonra hanehalkı kullanılabilir gelirine ulaşılmaktadır. Ardından eşdeğer hanehalkı geliri hesaplanmalıdır. Bu hesaplamada, hanelerin yetişkin – çocuk bileşimlerindeki farklılıkları dikkate alınmaktadır. Bu nedenle, eşdeğerlik ölçeği olarak adlandırılan katsayılar kullanılarak her bir hanehalkı büyüklüğünün kaç yetişkine (eşdeğer birey sayısına) denk olduğu

bulunmalıdır. Bu araştırmada, hanehalkındaki referans kişi için “1”, 14 yaş ve üzerindeki tüm bireyler için “0,5” ve 14 yaşın altındaki tüm bireyler için “0,3” katsayısı ile çarpılarak hesaplandığı OECD leği kullanılmaktadır. Ardından hanehalkı toplam yıllık kullanılabilir net geliri hanehalkının eşdeğer hanehalkı büyüklüğüne bölünerek, o hanehalkı için eşdeğer birey başına düşen gelire, diğer ifadeyle eşdeğer hanehalkı kullanılabilir birey gelirine ulaşılır (32,70,71). Medyan gelirin %60’ına göre yoksulluk sınırı 2023 yılı için 35,024 TL, yoksulluk oranı ise %21.7 olarak hesaplanmıştır (32).

Maddi ve sosyal yoksunluk oranı Eurostat tarafından revize edilen göstergelerden biridir. ncesinde dokuz madde üzerinden hesaplanan bu gösterge Avrupa 2030 hedefleri doğrultusunda değişikliğe uğramıştır (69). Maddi ve sosyal yoksunluk oranı hesabında iki farklı düzeyde değişkenler sorgulanmaktadır: Hane ve birey. Hane düzeyinde sorgulanan değişkenler; otomobil sahipliği, ekonomik olarak beklenmedik harcamaları yapabilme, evden uzakta bir haftalık tatil masrafını karşılayabilme, kira, konut kredisi ve faizli borçları ödeyebilme, iki günde bir et, tavuk, balık içeren yemek yiyebilme, evin ısınma ihtiyacını karşılayabilme ve mobilyaları eskidiğinde değiştirebilme durumudur. nceki yıllarda maddi yoksunluk tanımına dahil olan çamaşır makinesi, renkli televizyon ve telefon sahipliği yeni tanımdan çıkarılmış; yeni kriter olarak mobilyaları eskidiğinde değiştirebilme durumu hane düzeyinde sorgulanan değişkenlere eklenmiştir. Birey düzeyinde yeni eklenen değişkenler ise; eskimiş giysilerin yerine yenisini alabilme, düzgün iki çift ayakkabıya sahip olabilme, ayda en az bir kez tanıdıkları ile toplanabilme, ücretli boş zaman faaliyetlerine katılabilme, kendini iyi hissetmek için bir miktar para harcayabilme ve kişisel amaçlı kullanım için internet sahipliği olarak belirlenmiştir. Sonuç olarak, yukarıda belirtilen on üç maddenin en az yedisini karşılayamayanların oranı maddi ve sosyal yoksunluk oranı olarak tanımlanmaktadır (32,69,72).

Düşük iş yoğunluğu da 2021 yılında revize edilen göstergelerden biridir. Temel revizyon yaş aralığında yapılmıştır. ncesinde 0-59 yaş arasındaki bireyler çalışma çağındaki bireyler olarak bu hesaplamaya dahil edilirken, Avrupa 2030 hedefleri doğrultusunda bu yaş aralığı 0-64 olarak revize edilmiştir. Her bir hanenin çalışma yoğunluğu, ilgili hanede yer alan çalışma çağındaki tüm bireylerin referans yılda

Çalıştıkları toplam ay sayısının, aynı bireylerin teorik olarak çalışabilecekleri toplam ay sayısına oranlanması ile hesaplanarak elde edilmektedir. Çalışma yoğunluğu 0,2'nin altında olan hanelerde yaşayan bireyler düşük çalışma yoğunluklu hanelerde yaşıyor olarak tanımlanır (32,73).



### **3. GEREÇ VE YÖNTEM**

#### **3.1 Araştırmanın Yeri ve Zamanı**

Bu araştırma Türkiye İstatistik Kurumu Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'nın 2023 yılı verileri kullanılarak gerçekleştirildi. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'nda Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde bulunan tüm yerleşim yerlerinden örnek seçilerek ülkenin bütünü'nün temsil edilmesi hedeflenmiştir. Ülkemizde, 2023 yılında yaşanan deprem nedeni ile Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye (TR63) bölgesinde alan çalışması yapılamadığı için anılan illeri kapsayan bölge haricinde Türkiye'nin bütünü temsil edildi.

#### **3.2 Araştırmanın Tipi**

Bu çalışma toplum tabanlı, kesitsel tipte bir araştırmadır.

#### **3.3 Araştırmanın Evreni**

Türkiye İstatistik Kurumu Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'nın evreni Türkiye Cumhuriyeti sınırları içindeki hanelerde yaşayan tüm hanehalkı bireyleridir. Çalışmada kurumsal nüfus (üniversite yurtları, misafirhane, çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, huzurevi, özel nitelikli hastane, hapisane, kışla ve ordu evlerinde yaşayanlar) kapsam dışı tutuldu. Ayrıca Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye (TR63) bölgesinde alan çalışması yapılamadığı için bu bölge kapsam dışı tutuldu. Bu çalışmada, çalışma evrenini 2023 yılında yapılan araştırmaya katılan 65 yaş ve üzeri tüm katılımcılar oluşturmuş ve örnek seçilmeden hepsinin verilerine ulaşıldı.

#### **3.4 Araştırmanın Örnek Büyüklüğü, Örnek Seçim Yöntemi ve Ulaşma Oranı**

Bu çalışmada, 2023 yılında yapılan Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'na katılan 65 yaş ve üzeri katılımcılar çalışma grubunu oluşturmakta olup; adı geçen çalışmanın kesitsel mikro veri seti kullanıldı. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'nın örneklem yöntemi tabakalı, iki aşamalı, küme örneklemesidir. Araştırmada nihai örnekleme birimi olarak hanehalkı tanımlandı. Araştırmanın örneklem seçiminde kullanılan adres çerçevesi 2009 yılında oluşturulan ve güncelliği sağlanan Ulusal Adres Veri Tabanıdır.

Araştırmanın birincil ve ikincil örnekleme birimleri aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır:

- Birinci aşama örneklem birimlerinin seçimi: Araştırmanın birinci örneklem seçim aşaması ortalama 100 adresten oluşan kümelerdir (bloklar). Belediye teşkilatı olmayan yerleşim yerlerinde (köyler) yerin kendisi seçim sırasında küme olarak ele alındı. Birincil örneklem birimleri olan kümeler (küme içindeki adres sayısı dikkate alınarak) büyüklüğe orantılı seçimle belirlendi.

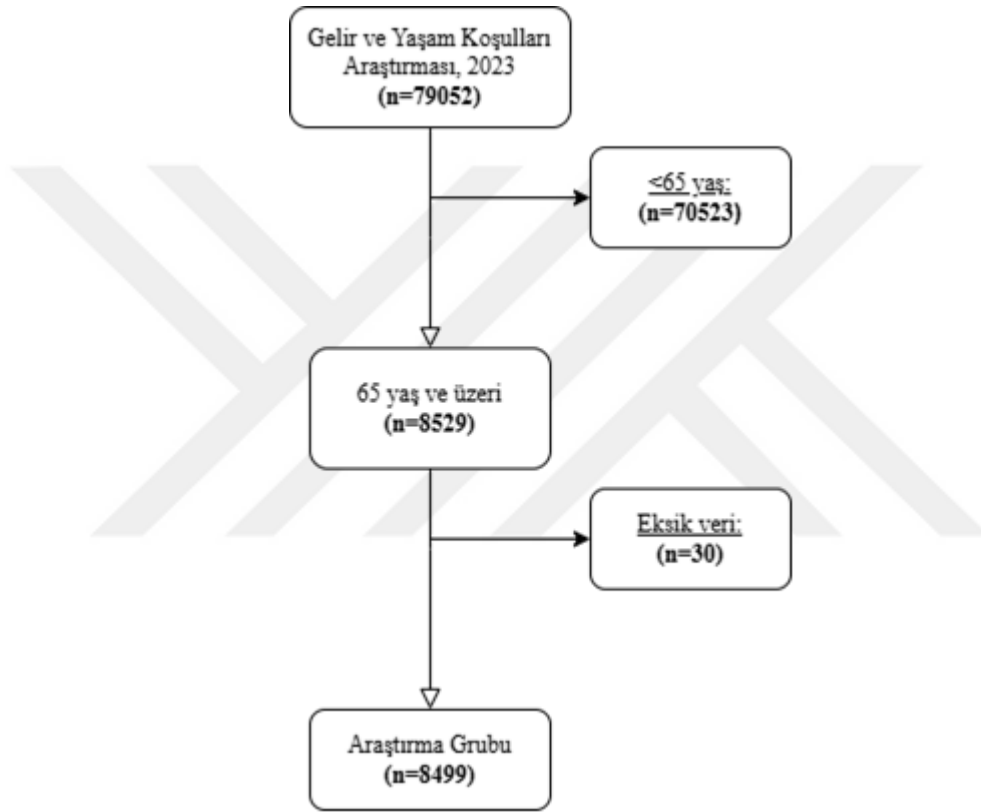
- İkincil aşama örneklem birimlerinin seçimi: İkinci aşama örneklem birimlerin seçimi kır yerleşim yerlerinden örneğe çıkan kümelerden on, kent yerleşim yerlerinden örneğe çıkan kümelerden on olacak şekilde sistematik yöntemle seçildi.

Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'nın 2023 yılı örnek büyüklüğü ve ulaşma oranları Tablo 2'de sunuldu. Araştırma kapsamında 2023 yılında toplam 27825 hanehalkı ziyaret edildi. Hanehalkı GYKA'da “... bir veya birden fazla kişiden oluşan **topluluk**” anlamında kullanılmış olup, bu hanehalklarının 24932'si ile hane düzeyinde veri toplandı. Kalan 2893 hanehalkından çeşitli nedenlerle veri toplanamadı (yanıtlamama oranı: %10.40). Hane düzeyinde toplanan veriler hane veri setinde yer almaktadır. Araştırmada, örnek hanehalklarında yaşayan 15 ve daha yukarı yaştaki birey sayısı toplam 60365'tir. Bu bireylerden 143'ü ile çeşitli nedenlerle ya görüşülemedi ya da yanıt alınamadı. Dolayısıyla araştırmada bireylerde yanıtlamama oranı %0.24'tür. Böylelikle fert veri seti için kayıt sayısı 60222'dir. Fert kayıt formu doldurulan, başka bir deyişle GYKA'ya katılan tüm katılımcıların sayısı ise 79052'dir. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması için oluşturulan *Hane*, *Fert Kayıt* ve *Fert* veri setlerinin kapsamına ilişkin bilgiler Ek-3'te yer almaktadır.

**Tablo 2. Gelir ve yaşam koşulları araştırmasının 2023 yılı örnek büyüklüğü ve ulaşma oranları**

| Seçilen hane sayısı | Ulaşılan hane sayısı | Ulaşma oranı (%) | 15 yaş ve üzeri katılımcı sayısı | 15 yaş ve üzeri cevapsız katılımcı | 15 yaş ve üzeri ulaşma oranı (%) |
|---------------------|----------------------|------------------|----------------------------------|------------------------------------|----------------------------------|
| 27825               | 24932                | 89.60            | 60365                            | 143                                | 99.76                            |

Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'nda veri toplanmaya Nisan 2023'te başlandı. GYKA'ya katılan 79052 katılımcının %10.7'si (8529 kişi) 65 yaş ve üzeridir. Bu 8529 katılımcıdan otuzu sağlık durumu ile ilgili verilerinde eksiklik olması nedeni ile çalışmaya dahil edilmedi. Araştırma grubu, 65 yaş ve üzerinde olan ve eksik verisi bulunmayan 8499 katılımcıdan oluştu. Çalışmaya alınan katılımcıları gösteren akış şeması Şekil 1'de sunuldu.



Şekil 1. Çalışmaya dahil edilen katılımcıları gösteren akış şeması

### 3.5 Araştırmanın Değişkenleri

Bu çalışmada kullanılan Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2023 yılı mikro veri setinin kapsamına ilişkin veri toplama formları Ek-3’te sunuldu.

#### 3.5.1 Bağımlı Değişken

Araştırmanın bağımlı değişkeni karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimidir.

#### 3.5.2 Bağımsız Değişkenler

##### Temel Bağımsız Değişken

Araştırmanın temel bağımsız değişkeni “*yoksulluk veya sosyal dışlanma riski*” altında olmaktadır.

##### Diğer Bağımsız Değişkenler

##### *Sosyo-demografik Özelliklerle İlgili Değişkenler*

Yaş, cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu, eğitim durumu, hanehalkı tipi, oturulan konutun mülkiyeti, İBBS-2 (İstatistiki bölge birimi sınıflaması Düzey-2)

##### *Sağlık Durumu ile İlgili Değişkenler*

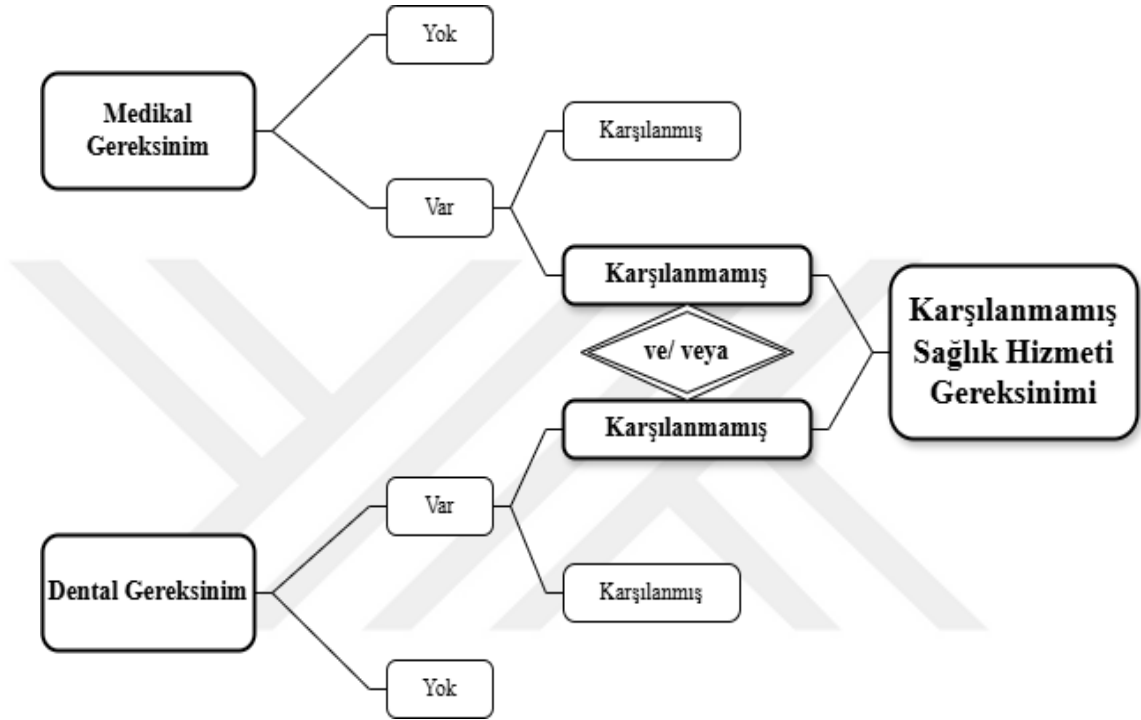
Katılımcının sağlık algısı, kronik hastalık varlığı, günlük faaliyetlerinde kısıtlılık varlığı

#### 3.5.3 Değişkenlerin Tanımı ve Ölçüm Yöntemi

##### Bağımlı Değişken

Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması’nda bireylerin karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimleri hem medikal hem dental açıdan ve iki ayrı soru ile incelendi. İlkinde gereksinim “*Bireyin son 12 ay içinde, tıbbi muayene veya tedavi gereksinimi olduğu halde doktora başvuramama durumu olup olmadığı*” bilgisine verilen yanıt ile değerlendirilirken; ikincisinde “*Bireyin son 12 ay içinde, diş hekimine başvurma gereksinimi olduğu halde başvuramama durumu olup olmadığı*” bilgisi sorgulanarak değerlendirildi. Bu çalışmada tıbbi muayene veya tedavi gereksiniminin sorgulandığı soruya “*Evet, en az bir kez başvuramadı*” yanıtını verenlerde “karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksinimi” olduğu; diş hekimine başvurma gereksiniminin sorgulandığı soruya “*Evet, en az bir kez oldu*” yanıtını verenlerde “karşılanmamış

dental sağlık hizmeti gereksinimi” olduğu kabul edildi. Bununla birlikte medikal ve dental sağlık hizmetinden en az birinde karşılanmamış gereksinimi olanlarda da “karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi” var kabul edildi. Karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi şekil 2’de şematize edildi.



şekil 2. Karşılanmamış sağlık hizmeti gereksiniminin şematizasyonu

Başvuramama nedenleri, gereksinimi olduğu halde başvuramayan katılımcılara doğrudan asıl neden sorularak sorgulandı. Yanıtlar sekiz grupta toplandı: Randevunun geç tarihe verilmesi, ödeme gúçlüđu, kendiliğinden geçmesinin beklenmesi, ulaşım sorunu, zaman bulamama, iyi bir doktor/ uzman tanımama, ameliyat/ tedavi korkusu, diğer nedenler. Bu çalışmada başvuramama nedenleri tanımlayıcı değişken olarak sunuldu.

## Bağımsız Değişkenler

Temel bağımsız değişken olan “yoksulluk veya sosyal dışlanma riski (At risk of poverty or social exclusion)” üç gösterge ile değerlendirildi. Katılımcılarda bu üç göstergenin en az birinin varlığı, “yoksulluk veya sosyal dışlanma riski” var olarak kabul edildi.

1- Medyan gelirin %60'ını dikkate alan göreceli yoksulluk; eşdeğer hanehalkı kullanılabilir birey gelirinin %60'ının altında gelire sahip olanlar (2023 yılı için 35,024 TL) göreceli anlamda yoksul sayıldı. Bu hesaplama birkaç adımdan oluşmaktadır. Öncelikle hanede yaşayan her bir bireyin elde ettiği kişisel yıllık kullanılabilir gelirlerin (maaş-ücret, yevmiye, müteşebbis geliri ile emekli maaşı, dul-yetim aylıkları ve yaşlılara yapılan ödemeler, karşılıksız burs vb. ayni veya nakdi gelirlerin toplamı) toplamı ile hane bazında elde edilen yıllık gelirlerin (gayrimenkul kira geliri, haneye yapılan karşılıksız yardımlar, 15 yaşın altındaki fertlerin elde ettiği gelirler vb.) toplamı hesaplandı. Gelir referans döneminde ödenen vergiler ve diğer hane veya kişilere yapılan düzenli transferler bu toplamdan düşüldükten sonra hanehalkı kullanılabilir gelirine ulaşıldı. Ardından hanelerin yetişkin-çocuk bileşimlerindeki farklılıkları dikkate alınarak, eşdeğerlik ölçeği olarak adlandırılan katsayılar kullanıldı. Böylece her bir hanehalkı büyüklüğünün kaç yetişkine (eşdeğer fert sayısına) denk olduğu hesaplandı. Bu araştırmada, hanehalkındaki referans kişi için “1”, 14 yaş ve üzerindeki tüm fertler için “0,5” ve 14 yaşın altındaki tüm fertler için “0,3” katsayısı ile çarpılarak hesaplandığı OECD ölçeği kullanıldı (32).

2- Aşırı maddi ve sosyal yoksunluk; Hane ve birey düzeyinde sorgulanan aşağıdaki 13 maddenin en az yedisini karşılamayanların oranı olarak tanımlandı.

Bu gösterge için hane düzeyinde:

- Otomobil sahipliği
- Ekonomik olarak beklenmedik harcamaları yapabilme
- Evden uzakta bir haftalık tatil masrafını karşılayabilme
- Kira, konut kredisi ve faizli borçları ödeyebilme

- İki günde bir et, tavuk, balık içeren yemek yiyebilme
- Evin ısınma ihtiyacını karşılayabilme
- Mobilyaları eskidiğinde değiştirebilme durumuna verilen yoksunluk ifade eden yanıtlar değerlendirildi.

Birey düzeyinde:

- Eskimiş giysilerin yerine yenisini alabilme
- Düzgün iki çift ayakkabıya sahip olabilme
- Ayda en az bir kez tanıdıkları ile toplanabilme
- Ücretli boş zaman faaliyetlerine katılabilme
- Kendini iyi hissetmek için bir miktar para harcayabilme
- Kişisel amaçlı kullanım için internet sahipliği sorularına verilen yoksunluk belirten yanıtlar değerlendirildi. Yedi ve üzeri maddeyi karşılamayanlar “aşırı maddi ve sosyal yoksunluk” içinde sayıldı.

3- Düşük iş yoğunluğu: Hane düzeyinde hesaplandı. Her bir hanenin çalışma yoğunluğu, ilgili hanede yer alan çalışma çağındaki tüm fertlerin referans yılda çalıştıkları toplam ay sayısının, aynı fertlerin teorik olarak çalışabilecekleri toplam ay sayısına oranlanması ile hesaplanarak elde edildi. Çalışma yoğunluğu 0,2'nin altında olan hanelerde yaşayan fertler düşük çalışma yoğunluklu hanelerde yaşıyor olarak tanımlandı. Bu göstergenin hesaplanmasında 65 yaş ve üzeri katılımcılar, 18-24 yaş arası öğrenciler, 60-64 yaş arası inaktif ve ana gelir kaynağı emekli maaşı olan katılımcılar yer almamaktadır.

### **Diğer Bağımsız Değişkenler**

Yaş: GYKA'da doğum ayı, doğum yılı bilgisi ile bireyin 2022 yılı aralık ayındaki yaşı bilgisi sorgulandı. Bu çalışmada öncelikle katılımcıların GYKA'da veri toplanmaya başlanan 2023 Nisan ayı öncesindeki yaşı hesaplandı. Katılımcı yaşları tanımlayıcı tablolarda 65-69 yaş, 70-74 yaş, 75-79 yaş, 80-84 yaş, 85 yaş ve üzeri (yaş grubu 1) ve 80 yaş altı ile 80 yaş ve üzeri (yaş grubu 2) olmak üzere iki farklı şekilde

sunuldu. Tek değişkenli analizlerde her iki yaşı grubu çözümlemede ayrı ayrı kullanılırken, lojistik regresyon modellerinde 80 yaşı altı ile 80 yaşı ve üzerinden oluşan ikili grup (yaşı grubu 2) kullanıldı.

Cinsiyet: Kadın ve erkek olarak gruplandı.

Medeni durum: Tanımlayıcı bulgulara evli, hiç evlenmedi, eşı öldü, boşandı olarak sunuldu. Analizde evli, evli değil olarak gruplandırıldı.

Çalışma durumu: Katılımcıların çalışma durumu “Bireyin kendi tanımlamasına göre şu anki esas faaliyet durumu” sorusu ile sorgulandı. Tanımlayıcı tablolarda çalışma durumu çalışıyor, iş arıyor; emekli, engelli veya sağlık sorunu nedeni ile çalışamayan ve diğer aktif olmayan şeklinde dört grupta sunuldu. Çözümlemede çalışıyor, çalışmıyor ve emekli şeklinde gruplandırıldı.

Eğitim durumu: Katılımcının en son bitirdiği okul (en son diploma alınan okul) sorgulandı, yanıtlar altı kategoride değerlendirildi. Tanımlayıcı tablolarda okuryazar değil, okul bitirmedi, ilkokul mezunu, ortaokul ve dengi okullar mezunu, lise ve dengi okullar mezunu, lisans/yüksek lisans/doktora mezunu olarak sunuldu. Analizde okuryazar değil/okul bitirmedi, ilkokul/ortaokul ve dengi mezunu, lise ve üzeri okul mezunu şeklinde üç grup olarak yer aldı.

Hanehalkı tipi: Katılımcılar tanımlayıcı tablolarda ve çözümlemede yalnız, eşıyle birlikte ve diğer (çocuk/ akraba/bakıcı) olmak üzere üç grupta değerlendirildi.

Oturulan konutun mülkiyeti: Katılımcıların tanımlayıcı verileri, yanıtlarına göre ev sahibi, ev sahibi değil ama kira ödemiyor, kiracı/ lojmanda kalıyor olmak üzere üç ayrı grupta sunuldu. Çözümlemede ise katılımcıların yanıtlarına göre kira ödeyen ve kira ödemeyen olmak üzere gruplandırıldı.

İBBS-2 (İstatistiki bölge birimi sınıflaması Düzey-2):

Ekonomik, sosyal ve coğrafi yönden benzerlik gösteren komşu illerin (Düzey-3) gruplandırılmasıyla 26 Düzey-2 istatistiki bölge birimi oluşturuldu. Türkiye’de yaşanan deprem nedeni ile 2023 yılında Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye (TR63) bölgesinde alan çalışması yapılamadığı için bu bölge kapsam dışı tutuldu. Gelişmişlik endeks değerleri göz önünde bulundurularak 25 Düzey-2 bölgesinin dört gelişmişlik

kademesinde gruplandırıldı. Grup 1’de en gelişmiş 6 bölge, grup 2’de 8 bölge, grup 3’te 7 bölge, grup 4’te en az gelişmiş 4 bölge yer aldı. Grup 1’de Düzey-2 kodları TR10, TR51, TR31, TR61, TR41, TR42; Grup 2’de Düzey-2 kodları TR32, TR21, TR52, TR22, TR62, TR81, TR33, TR72; Grup 3’te Düzey-2 kodları TR83, TRC1, TR90, TR71, TRB1, TR82, TRA1; Grup 4’te Düzey-2 kodları TRC2, TRA2, TRC3, TRB2’dir. Tanımlayıcı veriler ve tekli analizlerde İBBS-1 ve İBBS-2 düzeyi kullanılırken, lojistik regresyon analizinde gelişmişlik kademesine göre oluşturulan dört grup değerlendirildi.

Sağlık algısı (Genel sağlık durumu): Katılımcının sağlık algısı genel sağlık durumu sorgulanarak ölçüldü; çok iyi, iyi, orta, kötü, çok kötü seçeneklerinden biri ile yanıtlandı. Tanımlayıcı özelliklerin sunumunda gruplar korunurken, çözümlemede çok iyi, iyi ve orta olarak bildirenler iyi; kötü ve çok kötü olarak bildirilenler kötü olarak gruplandırıldı.

Kronik hastalık varlığı: Katılımcılarda kronik hastalık varlığı sorgulandı, yanıtlar evet ve hayır olarak ayrıldı. Tanımlayıcı verilerin sunumunda ve çözümlemede evet yanıtı veren katılımcılarda var, hayır yanıtı verenlerde yok olarak iki gruba ayrıldı.

Günlük faaliyetlerinde kısıtlılık varlığı: Aktivite kısıtlaması “En az 6 aydan beri süregelen fiziksel veya ruhsal herhangi bir sağlık problemi nedeniyle bireyin günlük faaliyetlerinde bir sınırlama olup olmadığı” bilgisi sorgulanarak ölçüldü. Tanımlayıcı verilerin sunumunda ve çözümlemede “evet, çok sınırlandı”, “evet, sınırlandı” ve “hayır, sınırlandı” olmak üzere üç ayrı grupta değerlendirildi.

### **3.6 Veri Toplama Yöntemi**

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yapılan 2023 yılına ait Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması’nın kesitsel mikro veri seti kullanıldı. Bu araştırmada veriler TÜİK bölge müdürlükleri tarafından TÜİK için geliştirilmiş olan HARZEMLİ veri giriş programı kullanılarak, bilgisayar destekli yüzyüze görüşmeler ile toplanmakta olup çalışmada anketör, kontrolör, organizatör ve teknik yetkili olarak adlandırılan elemanlar görev aldı. Sunulan çalışmada yeni veri toplanmadı, veri setine yeni giriş yapılmadı. TÜİK’ten resmi izin yolu ile elde edilen hazır veri seti kullanıldı.

### 3.7 Veri Çözümlemesi

Excel programı ile öncesinde veri temizliği ve düzenlemesi yapıldı. Daha sonra veriler SPSS 25. versiyon paket programı kullanılarak çözümlendi. Ölçüm verilerinin normal dağılıma uyup uymadığı kontrol edildi ve ortalama, standart sapma ile sunuldu. Sayım verileri sayı ve yüzdeler ile sunuldu. Bağımlı değişken ile diğer değişkenlerin tek değişkenli analizinde Pearson ki-kare, eğişimde ki-kare testleri kullanıldı. Bağımsız değişkenler ile karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi arasındaki ilişkinin çok değişkenli değerlendirilmesinde lojistik regresyon analizi kullanıldı. Tek değişkenli analizlerde anlamlı olan değişkenler ile istatistiksel olarak anlamlı bulunmayan fakat literatürde yer alan cinsiyet değişkeni modellere alındı. Lojistik regresyon çözümlemesinde modeller oluşturulurken “Enter” metodu kullanıldı. Sonuçlar Odds ratio ve %95 güven aralıkları ile sunuldu. İstatistiksel anlamlılık düzeyi  $p < 0.05$  olarak kabul edildi.

### 3.8 Araştırmanın Kısıtlılıkları

Çalışmada karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi varlığı öznel değerlendirme ile belirlendi. Öznel değerlendirme ile gerçek durum arasında tam bir uyum olmaması bir kısıtlılık olarak değerlendirilebilir. Ancak daha uygulanabilir olması nedeniyle literatürde de bu nitelikte çok sayıda çalışma mevcuttur. Deprem nedeni ile Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde alan çalışması yapılamaması, sonuçların Türkiye’ye genellenebilirliği açısından kısıtlılık oluşturabilir. AROPE göstergesinin temelde Avrupa Birliği ülkeleri gibi daha gelişmiş toplumlar için üretilmiş ve kullanılıyor olması, farklı ülkelerde başkaca göstergeler kullanılıyor olması, çalışmadan elde edilen bulguların diğer ülke verileriyle karşılaştırılması konusunda kısıtlılık oluşturabilir.

### 3.9 Araştırmanın Etik Kurul Onayı ve İzinler

Dokuz Eylül Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu’nun 09.10.2024 tarih ve 2024/33-17 karar numarası ile etik kurul onayı alındı (EK-2). TÜİK verilerinin kullanımına ilişkin kurum izinleri alındı ve verilere kişiye özel

gönderilen bağlantı linki ve şifre ile elektronik ortamda süreli erişim izni verildi (EK-3).

### 3.10 Araştırmanın Zaman Çizelgesi

Araştırmanın zaman çizelgesi Şekil 3'te sunuldu.

| Yıl                       | 2023 |    |    | 2024 |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    | 2025 |   |   |
|---------------------------|------|----|----|------|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|------|---|---|
| Aylar                     | 10   | 11 | 12 | 1    | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 1    | 2 | 3 |
| Literatür Tarama          |      |    |    |      |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |      |   |   |
| Araştırma Planlama        |      |    |    |      |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |      |   |   |
| Başvuru ve Onay Süreçleri |      |    |    |      |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |      |   |   |
| Veri Temizliği/Hazırlık   |      |    |    |      |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |      |   |   |
| Veri Analizi              |      |    |    |      |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |      |   |   |
| Yazım                     |      |    |    |      |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |      |   |   |
| Tez Savunması             |      |    |    |      |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |      |   |   |

Şekil 3. Araştırmanın zaman çizelgesi

#### 4. BULGULAR

Bulgular üç bölümde sunuldu. Birinci bölümde araştırma grubunun sosyo-demografik özelliklerine, hane ve yerleşim yerine, sağlık durumuna ve yoksulluk veya sosyal dışlanma riski ile bileşenlerine ilişkin tanımlayıcı bulgular yer aldı. İkinci bölümde araştırma grubunda sağlık hizmeti gereksinimi varlığı ve karşılanma durumu irdelendi, karşılanmamış gereksinim nedenleri sunuldu. Üçüncü bölümde karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi ile ilişkili etmenler yer aldı. Bu bölümde yoksulluk veya sosyal dışlanma riski ve diğer değişkenlerin karşılanmamış gereksinim durumlarıyla ilişkisi önce tek değişkenli analizler ile sunuldu, ardından çok değişkenli analiz sonuçlarına yer verildi.

##### 4.1. Araştırma Grubunun Tanımlayıcı Özellikleri

Araştırma grubunu oluşturan 8499 yaşlı bireyin sosyo-demografik özellikleri Tablo 3'te sunuldu. Araştırma grubunda yaş ortalaması 73.1 ( $\pm 6.5$ ) olup; en düşük yaş 65, en yüksek yaş ise 102'ydı. Yaş grubu dağılımına bakıldığında katılımcıların %83.8'i 80 yaş altında, %16.2'si ise 80 yaş ve üzerinde olup; katılımcılar %37.6 ile en sık 65-69 yaş arasındaydı. Araştırma grubunun %55.7'si kadın, %44.3'ü ise erkekti. Katılımcıların %64.8'i evli olup, yaklaşık üçte biri (%31.8) eşinin hayatını kaybettiğini bildirdi. Araştırma grubunun %51.5'i emekli, engelli veya sağlık sorunu nedeni ile çalışamayan katılımcılardan oluşmaktaydı. Katılımcıların %37.9'u ise finansal olarak aktif olmadığını bildirdi. Araştırma grubunun %41.6'sı ilkokul mezunuydu. Katılımcıların %18.5'i ise ortaokul ve üzeri okullardan mezundu (Tablo 3).

**Tablo 3. Araştırma grubunun sosyo-demografik özelliklerinin dağılımı**

| <b>Sosyo-demografik özellikler (n=8499)</b> |                                                           | <b>Sayı</b> | <b>Yüzde</b> |
|---------------------------------------------|-----------------------------------------------------------|-------------|--------------|
| <b>Yaş</b>                                  | 65-69                                                     | 3197        | 37.6         |
|                                             | 70-74                                                     | 2337        | 27.5         |
|                                             | 75-79                                                     | 1589        | 18.7         |
|                                             | 80-84                                                     | 818         | 9.6          |
|                                             | 85 ve üzeri                                               | 558         | 6.6          |
| <b>Cinsiyet</b>                             | Kadın                                                     | 4733        | 55.7         |
|                                             | Erkek                                                     | 3766        | 44.3         |
| <b>Medeni Durum</b>                         | Evli                                                      | 5511        | 64.8         |
|                                             | Eşi öldü                                                  | 2705        | 31.8         |
|                                             | Boşandı                                                   | 213         | 2.5          |
|                                             | Hiç evlenmedi                                             | 70          | 0.8          |
| <b>Çalışma Durumu</b>                       | Emekli, engelli veya sağlık sorunu nedeni ile çalışamayan | 4379        | 51.5         |
|                                             | Diğer aktif olmayan                                       | 3222        | 37.9         |
|                                             | Çalışıyor                                                 | 890         | 10.5         |
|                                             | İş arıyor                                                 | 8           | 0.1          |
| <b>Eğitim Durumu</b>                        | Okur-yazar değil                                          | 2389        | 28.1         |
|                                             | Okul bitirmedi                                            | 1000        | 11.8         |
|                                             | İlkokul                                                   | 3536        | 41.6         |
|                                             | Ortaokul ve dengi                                         | 471         | 5.5          |
|                                             | Lise ve dengi                                             | 561         | 6.6          |
|                                             | Yükseköğrenim                                             | 542         | 6.4          |

Araştırma grubunun hane ve yerleşim yeri özelliklerine göre dağılımı Tablo 4'te gösterildi. Katılımcıların %43.5'i eşiyle birlikte yaşamaktaydı. Katılımcıların %79.3'ü ev sahibi iken, %90.6'sı barınmak için kira ödememekteydi. İstatistiki Bölge Birimi Sınıflaması Düzey-1 (İBBS-1)'e göre katılımcıların %16.1'i Ege bölgesinde, %14.3'ü Batı Karadeniz'de yaşamaktaydı. Düzey-2 gruplamasına göre dağılımlarına bakıldığında katılımcılar %33.3 ile en sık Grup 3'te yaşarken, en gelişmiş grup olan Grup 1'deki yerleşim birimlerinde %28.4'ü yaşamaktaydı (Tablo 4).

**Tablo 4. Araştırma grubunun hane ve yerleşim yeri özelliklerinin dağılımı**

| <b>Hane ve yerleşim yeri özellikleri<br/>(n=8499)</b> |                                      | <b>Sayı</b> | <b>Yüzde</b> |
|-------------------------------------------------------|--------------------------------------|-------------|--------------|
| <b>Hanehalkı Tipi</b>                                 | Yalnız                               | 1547        | 18.2         |
|                                                       | Eşiyle birlikte                      | 3701        | 43.5         |
|                                                       | Diğer (çocuk/<br>akraba/bakıcı)      | 3251        | 38.3         |
| <b>Konut Mülkiyeti</b>                                | Ev sahibi                            | 6735        | 79.3         |
|                                                       | Ev sahibi değil ama<br>kira ödemiyor | 963         | 11.3         |
|                                                       | Kiracı/ Lojmanda<br>kalıyor          | 801         | 9.4          |
| <b>İBBS*-1</b>                                        | İstanbul                             | 497         | 5.8          |
|                                                       | Batı Marmara                         | 628         | 7.4          |
|                                                       | Ege                                  | 1371        | 16.1         |
|                                                       | Doğu Marmara                         | 780         | 9.2          |
|                                                       | Batı Anadolu                         | 647         | 7.6          |
|                                                       | Akdeniz                              | 657         | 7.7          |
|                                                       | Orta Anadolu                         | 583         | 6.9          |
|                                                       | Batı Karadeniz                       | 1216        | 14.3         |
|                                                       | Doğu Karadeniz                       | 392         | 4.6          |
|                                                       | Kuzey Doğu<br>Anadolu                | 603         | 7.1          |
|                                                       | Orta Doğu Anadolu                    | 474         | 5.6          |
|                                                       | Güney Doğu<br>Anadolu                | 651         | 7.7          |
| <b>İBBS*-2'ye göre<br/>gelişmişlik<br/>düzeyleri</b>  | Grup 1 (çok<br>gelişmiş)             | 2414        | 28.4         |
|                                                       | Grup 2                               | 2826        | 33.3         |
|                                                       | Grup 3                               | 2279        | 26.8         |
|                                                       | Grup 4 (az gelişmiş)                 | 980         | 11.5         |

\*İBBS: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması

Tablo 5'te araştırma grubunun sağlık durumu ile ilgili özellikleri sunuldu. Katılımcıların %52.6'sı genel sağlık durumlarını orta olarak niteledi, %81.3'ü kronik hastalıkları olduğunu bildirdi. Katılımcıların %65.1'inde günlük aktivitelerde kısıtlanma vardı. Aktivitelerinin çok sınırlandığını bildirenler ise katılımcıların %17.8'iydi (Tablo 5).

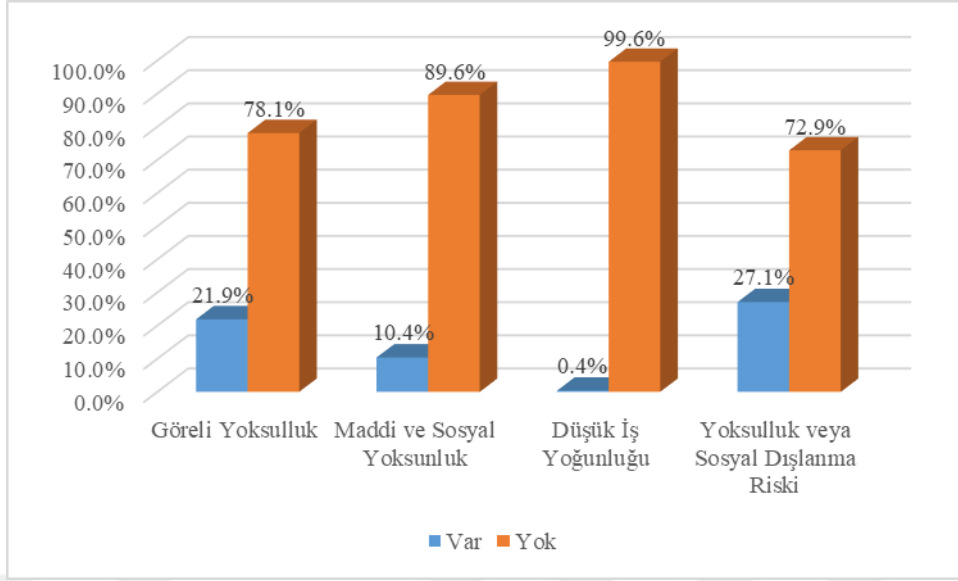
**Tablo 5. Araştırma grubunun sağlık durumu ile ilgili özelliklerinin dağılımı**

| Sağlık durumu ile ilgili özellikler (n=8499) |                     | Sayı | Yüzde |
|----------------------------------------------|---------------------|------|-------|
| Sağlık Algısı                                | Çok iyi             | 25   | 0.3   |
|                                              | İyi                 | 1562 | 18.4  |
|                                              | Orta                | 4469 | 52.6  |
|                                              | Kötü                | 2181 | 25.6  |
|                                              | Çok kötü            | 262  | 3.1   |
| Kronik Hastalık Varlığı                      | Var                 | 6912 | 81.3  |
|                                              | Yok                 | 1587 | 18.7  |
| Aktivite Kısıtlaması                         | Var, çok sınırlandı | 1517 | 17.8  |
|                                              | Var, sınırlandı     | 4016 | 47.3  |
|                                              | Yok, sınırlanmadı   | 2966 | 34.9  |

Araştırma grubunun yoksulluk veya sosyal dışlanma riski ile bileşenlerine göre dağılımı Tablo 6 ve Şekil 4’te sunuldu. Katılımcıların %27.1’i yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altındaydı. Göreli yoksulluk oranı %21.9 iken, katılımcıların %10.4’ü aşırı maddi ve sosyal yoksunluk çekmekteydi. Araştırma grubunda düşük iş yoğunluğu oranı %0.4’tü (Tablo 6, Şekil 4).

**Tablo 6. Araştırma grubunun yoksulluk veya sosyal dışlanma riski ve bileşenlerine göre dağılımı**

| Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski ve bileşenleri (n=8499) |     | Sayı | Yüzde |
|--------------------------------------------------------------|-----|------|-------|
| Görelî Yoksulluk                                             | Var | 1860 | 21.9  |
|                                                              | Yok | 6639 | 78.1  |
| Aşırı Maddî ve Sosyal Yoksunluk                              | Var | 881  | 10.4  |
|                                                              | Yok | 7618 | 89.6  |
| Düşük İş Yoğunluğu                                           | Var | 34   | 0.4   |
|                                                              | Yok | 8465 | 99.6  |
| Yoksulluk veya Sosyal Dışlanma Riski (AROPE)                 | Var | 2299 | 27.1  |
|                                                              | Yok | 6200 | 72.9  |



**Şekil 4. Araştırma grubunun yoksulluk veya sosyal dışlanma riski ve bileşenlerine göre dağılımı**

Araştırma grubunu oluşturan 8499 yaşlıdan 858'inin son bir yıl içinde sağlık hizmeti gereksinimi olmadı. Aşağıdaki tablolarda son bir yıl içinde sağlık hizmeti gereksinimi olan bu 7641 katılımcının tanımlayıcı özellikleri sunuldu.

Tablo 7'de sağlık hizmeti gereksinimi olanların sosyo-demografik özellikleri sunuldu. Gereksinimi olan grupta da yaş ortalaması 73.1 ( $\pm 6.5$ ) olup; en düşük yaş 65, en yüksek yaş ise 102'ydi. Gereksinimi olanların %37.5'i 65-69 yaş grubunda olup, %83.9'u da 80 yaş altındaydı. Gereksinimi olanların %55.7'si kadındı. Gereksinimi olanlar içerisinde evli olanların oranı %64.9 iken; %31.9'u eşinin hayatını kaybettiğini bildirdi. Gereksinimi olanların %51.8'i emekli, engelli veya sağlık sorunu nedeni ile çalışamayanlardan, %37.6'sı ise diğer aktif olmayanlardan oluşmaktaydı. Yine araştırma grubuna benzer şekilde, gereksinimi olanlarda da %41.5 ile en sık ilköğretim mezunları yer almaktaydı. Ortaokul ve üzeri okullardan mezun olanlar ise gereksinimi olanların %18.6'sını oluşturmaktaydı (Tablo 7).

**Tablo 7. Sağlık hizmeti gereksinimi olanların sosyo-demografik özelliklerinin dağılımı**

| <b>Sosyo-demografik özellikler (n=7641)</b> |                                                           | <b>Sayı</b> | <b>Yüzde</b> |
|---------------------------------------------|-----------------------------------------------------------|-------------|--------------|
| <b>Yaş</b>                                  | 65-69                                                     | 2868        | 37.5         |
|                                             | 70-74                                                     | 2121        | 27.8         |
|                                             | 75-79                                                     | 1419        | 18.6         |
|                                             | 80-84                                                     | 741         | 9.7          |
|                                             | 85 ve üzeri                                               | 492         | 6.4          |
| <b>Cinsiyet</b>                             | Kadın                                                     | 4258        | 55.7         |
|                                             | Erkek                                                     | 3383        | 44.3         |
| <b>Medeni Durum</b>                         | Evli                                                      | 4960        | 64.9         |
|                                             | Eşi öldü                                                  | 2436        | 31.9         |
|                                             | Boşandı                                                   | 178         | 2.3          |
|                                             | Hiç evlenmedi                                             | 67          | 0.9          |
| <b>Çalışma Durumu</b>                       | Emekli, engelli veya sağlık sorunu nedeni ile çalışamayan | 3959        | 51.8         |
|                                             | Diğer aktif olmayan                                       | 2870        | 37.6         |
|                                             | Çalışıyor                                                 | 804         | 10.5         |
|                                             | İş arıyor                                                 | 8           | 0.1          |
| <b>Eğitim Durumu</b>                        | Okur-yazar değil                                          | 2140        | 28.0         |
|                                             | Okul bitirmedi                                            | 909         | 11.9         |
|                                             | İlkokul                                                   | 3168        | 41.5         |
|                                             | Ortaokul ve dengi                                         | 429         | 5.6          |
|                                             | Lise ve dengi                                             | 513         | 6.7          |
|                                             | Yükseköğrenim                                             | 482         | 6.3          |

Sağlık hizmeti gereksinimi olanların hane ve yerleşim yeri özelliklerinin dağılımı Tablo 8’de sunuldu. Gereksinimi olanların %44.0’ü eşi ile birlikte yaşamaktaydı. Katılımcıların %79.1’i ev sahibi olup, %90.5’i barınmak için kira ödemediğini bildirdi. Gereksinimi olan grupta İstatistiki Bölge Birimi Sınıflaması Düzey-1 (İBBS-1)’e göre katılımcıların %15.6’sı Batı Karadeniz’de, %14.5’i Ege Bölgesi’nde yaşamaktaydı. Düzey-2 gruplamasına göre dağılımlarına bakıldığında katılımcıların üçte birine yakını (%33.1) Grup 3’te yaşarken, en gelişmiş grup olan Grup 1’deki yerleşim birimlerinde %27.9’u yaşamaktaydı (Tablo 8).

**Tablo 8. Sağlık hizmeti gereksinimi olanların hane ve yerleşim yeri özelliklerinin dağılımı**

| Hane ve yerleşim yeri özellikleri (n=7641)   |                                           | Sayı | Yüzde |
|----------------------------------------------|-------------------------------------------|------|-------|
| <b>Hanehalkı Tipi</b>                        | Yalnız                                    | 1370 | 17.9  |
|                                              | Eşiyle birlikte                           | 3359 | 44.0  |
|                                              | Çocukları veya diğer kişiler ile birlikte | 2912 | 38.1  |
| <b>Oturulan Konutun Mülkiyeti</b>            | Ev sahibi                                 | 6045 | 79.1  |
|                                              | Ev sahibi değil ama kira ödemiyor         | 872  | 11.4  |
|                                              | Kiracı/ Lojmanda kalıyor                  | 724  | 9.5   |
| <b>İBBS*-1</b>                               | İstanbul                                  | 441  | 5.8   |
|                                              | Batı Marmara                              | 591  | 7.7   |
|                                              | Ege                                       | 1110 | 14.5  |
|                                              | Doğu Marmara                              | 715  | 9.4   |
|                                              | Batı Anadolu                              | 565  | 7.4   |
|                                              | Akdeniz                                   | 614  | 8.0   |
|                                              | Orta Anadolu                              | 557  | 7.3   |
|                                              | Batı Karadeniz                            | 1195 | 15.6  |
|                                              | Doğu Karadeniz                            | 358  | 4.7   |
|                                              | Kuzey Doğu Anadolu                        | 553  | 7.3   |
|                                              | Orta Doğu Anadolu                         | 405  | 5.3   |
|                                              | Güney Doğu Anadolu                        | 537  | 7.0   |
|                                              |                                           |      |       |
| <b>İBBS*-2'ye göre gelişmişlik düzeyleri</b> | Grup 1 (çok gelişmiş)                     | 2134 | 27.9  |
|                                              | Grup 2                                    | 2529 | 33.1  |
|                                              | Grup 3                                    | 2100 | 27.5  |
|                                              | Grup 4 (az gelişmiş)                      | 878  | 11.5  |

\*İBBS: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması

Tablo 9'da sağlık hizmeti gereksinimi olanların sağlık durumu ile ilgili özellikleri görülmektedir. Araştırma grubunun tümüne benzer şekilde, gereksinimi olanların yarısından biraz fazlası (%53.5) sağlık durumunu orta olarak nitelendirdi ve yine benzer şekilde %82.5'i kronik hastalığı olduğunu bildirdi. Gereksinimi olanların üçte ikisinde (%66.2) aktivite kısıtlaması vardı. Aktivitelerinin çok sınırlandığını bildirenlerin oranı ise %18.0'dı (Tablo 9).

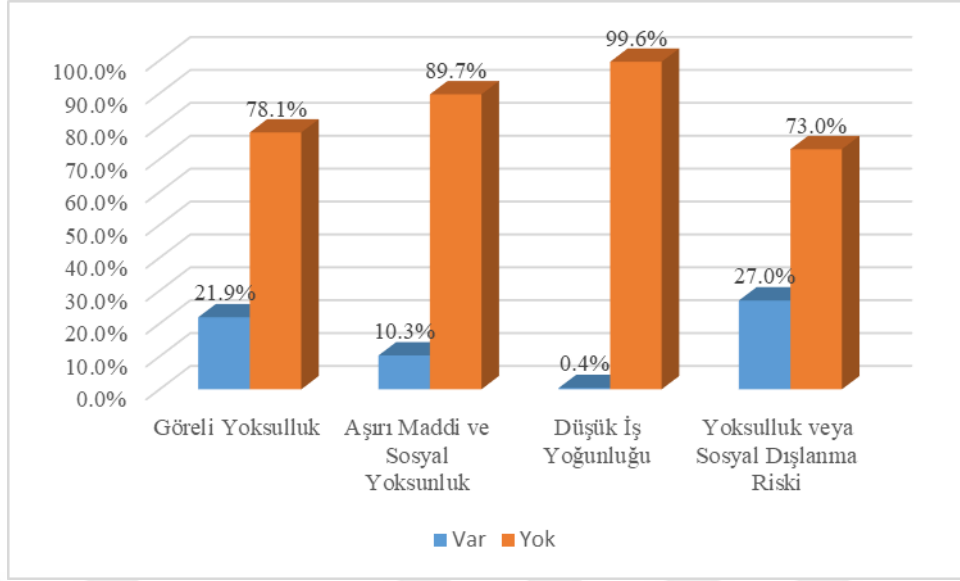
**Tablo 9. Sağlık hizmeti gereksinimi olanların sağlık durumu ile ilgili özelliklerinin dağılımı**

| Sağlık durumu ile ilgili özellikler<br>(n=7641) |                     | Sayı | Yüzde |
|-------------------------------------------------|---------------------|------|-------|
| Sağlık Algısı                                   | Çok iyi             | 25   | 0.3   |
|                                                 | İyi                 | 1303 | 17.1  |
|                                                 | Orta                | 4090 | 53.5  |
|                                                 | Kötü                | 1975 | 25.9  |
|                                                 | Çok kötü            | 248  | 3.2   |
| Kronik Hastalık Varlığı                         | Var                 | 6305 | 82.5  |
|                                                 | Yok                 | 1336 | 17.5  |
| Aktivite Kısıtlaması                            | Var, çok sınırlandı | 1378 | 18.0  |
|                                                 | Var, sınırlandı     | 3680 | 48.2  |
|                                                 | Yok, sınırlandımadı | 2583 | 33.8  |

Sağlık hizmeti gereksinimi olanların yoksulluk veya sosyal dışlanma riski ve bileşenlerine göre dağılımı Tablo 10’da ve Şekil 5’teki grafikte gösterildi. Araştırma grubuna benzer şekilde, gereksinimi olan grupta katılımcıların %27.0’si yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altındaydı. Göreli yoksulluk oranı bu grupta da %21.9 iken, katılımcıların %10.3’ü aşırı maddi ve sosyal yoksunluk çekmekteydi. Araştırma grubunda olduğu gibi gereksinimi olan grupta da düşük iş yoğunluğu oranı %0.4’tü (Tablo 10, Şekil 5).

**Tablo 10. Sağlık hizmeti gereksinimi olanların yoksulluk veya sosyal dışlanma riski ve bileşenlerine göre dağılımı**

| Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski ve bileşenleri (n=7641) |     | Sayı | Yüzde |
|--------------------------------------------------------------|-----|------|-------|
| Görelî Yoksulluk                                             | Var | 1670 | 21.9  |
|                                                              | Yok | 5971 | 78.1  |
| Aşırı Maddî ve Sosyal Yoksunluk                              | Var | 787  | 10.3  |
|                                                              | Yok | 6854 | 89.7  |
| Düşük İş Yoğunluğu                                           | Var | 31   | 0.4   |
|                                                              | Yok | 7610 | 99.6  |
| Yoksulluk veya Sosyal Dışlanma Riski (ARÖPE)                 | Var | 2062 | 27.0  |
|                                                              | Yok | 5579 | 73.0  |



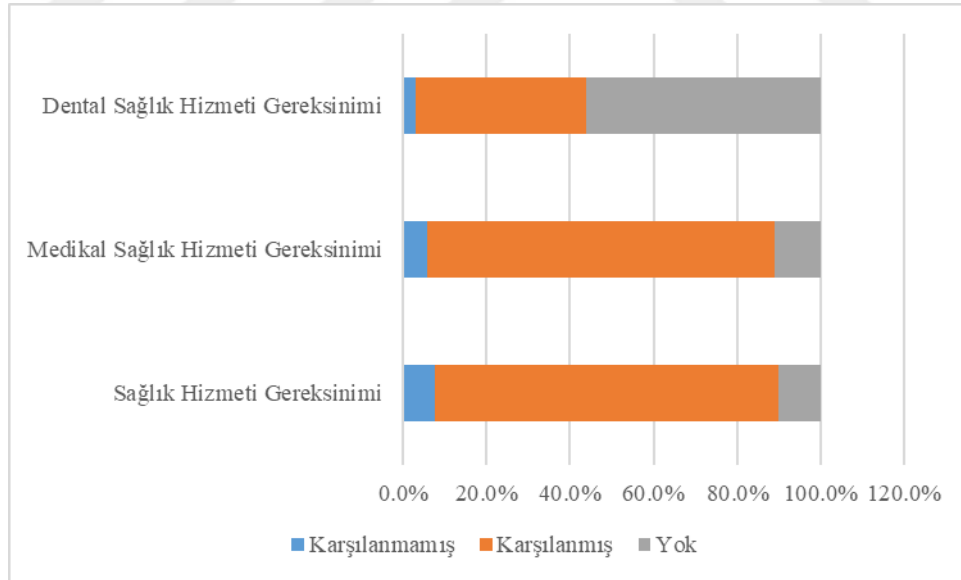
**Şekil 5. Sağlık hizmeti gereksinimi olanların yoksulluk veya sosyal dışlanma riski ve bileşenlerine göre dağılımı**

#### **4.2. Araştırma grubunun karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi özellikleri**

Araştırma grubunun sağlık hizmeti gereksinimi, gereksinim türleri ve karşılanma durumuna göre dağılımı Tablo 11 ile Şekil 6 ve Şekil 7’de sunuldu. Araştırma grubunda katılımcıların %89.9’u medikal veya dental sağlık hizmetinden en az birine gereksinim duydu. Bununla birlikte araştırma grubunun %7.8’inde sağlık hizmeti gereksinimi karşılanmamıştı. Araştırma grubunda katılımcıların %88.9’u ise medikal sağlık hizmetine gereksinim duydu. Medikal sağlık hizmeti gereksinimi karşılanmayanların oranı %5.8’di. Dental sağlık hizmeti gereksinimi duyanlar araştırma grubunun %43.9’uydu. Karşılanmamış dental sağlık hizmeti gereksinimi ise %3.2’ydi (Tablo 11, Şekil 6, Şekil 7).

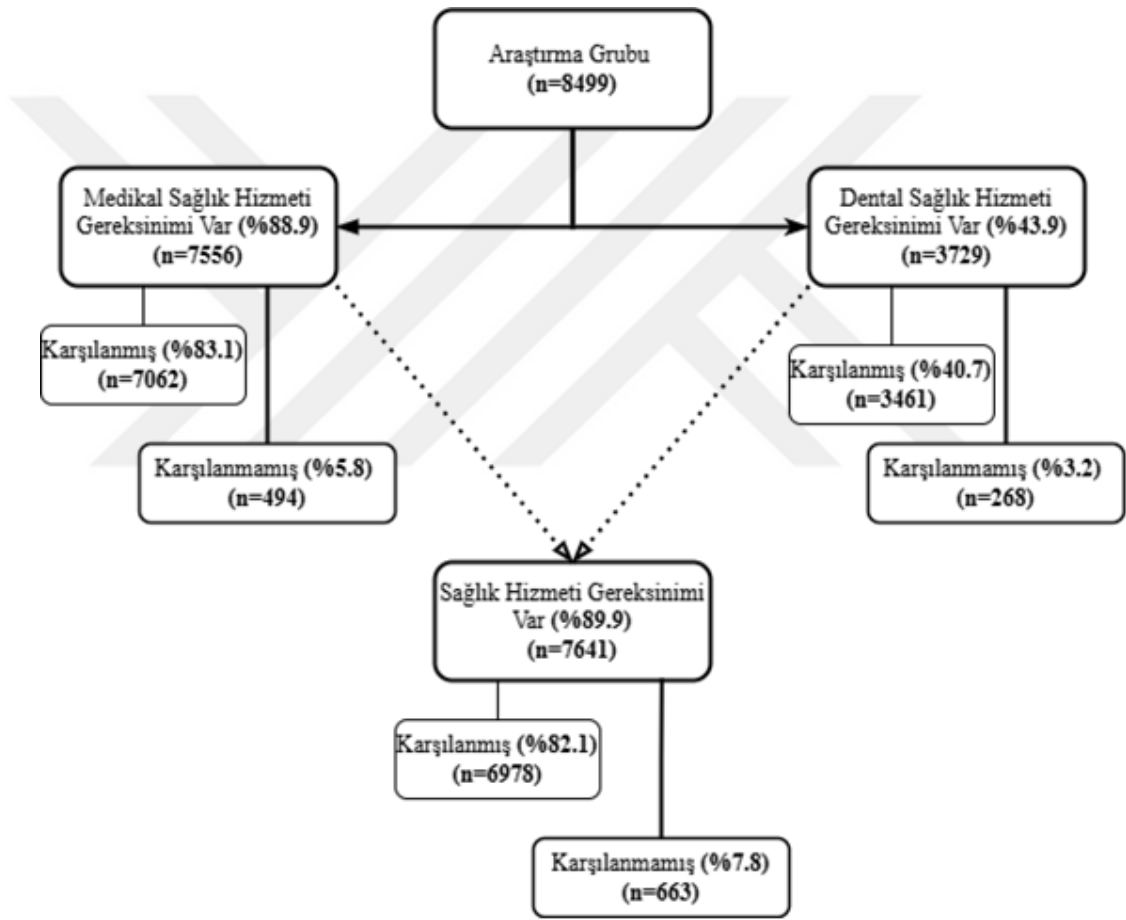
**Tablo 11. Araştırma grubunun sağlık hizmeti gereksinimi ve gereksinimin karşılanma durumuna göre dağılımı**

| Sağlık hizmeti gereksinimi ve karşılanma durumu (n=8499) | Sayı | Yüzde |
|----------------------------------------------------------|------|-------|
| <b>Sağlık Hizmeti Gereksinimi</b>                        |      |       |
| Var                                                      | 7641 | 89.9  |
| <i>Karşılanmış</i>                                       | 6978 | 82.1  |
| <i>Karşılanmamış</i>                                     | 663  | 7.8   |
| Yok                                                      | 858  | 10.1  |
| <b>Medikal Sağlık Hizmeti Gereksinimi</b>                |      |       |
| Var                                                      | 7556 | 88.9  |
| <i>Karşılanmış</i>                                       | 7062 | 83.1  |
| <i>Karşılanmamış</i>                                     | 494  | 5.8   |
| Yok                                                      | 943  | 11.1  |
| <b>Dental Sağlık Hizmeti Gereksinimi</b>                 |      |       |
| Var                                                      | 3729 | 43.9  |
| <i>Karşılanmış</i>                                       | 3461 | 40.7  |
| <i>Karşılanmamış</i>                                     | 268  | 3.2   |
| Yok                                                      | 4770 | 56.1  |



**Şekil 6. Araştırma grubunun sağlık hizmeti gereksinimine ve gereksinimin karşılanma durumuna göre dağılımı**

Tablo 12’de gereksinimi olanlarda sağlık hizmetinin karşılanma durumuna göre dağılımı sunuldu. Sağlık hizmeti gereksinimi olanlar kendi içinde değerlendirildiğinde karşılanmamış gereksinim oranı %8.7’ye çıkmaktaydı. Medikal sağlık hizmeti gereksinimi olduğunu bildirenlerde karşılanmama durumu %6.5’ti. Araştırma grubunun yarısından azı (%43.9) dental sağlık hizmeti gereksinimi olduğunu bildirdi. Tüm araştırma grubunda %3.2 olan karşılanmamış dental hizmet gereksinimi oranı, gereksinim duyanlarda %7.2’ye çıkmaktaydı (Tablo 12).



Şekil 7. Araştırma grubunda karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi

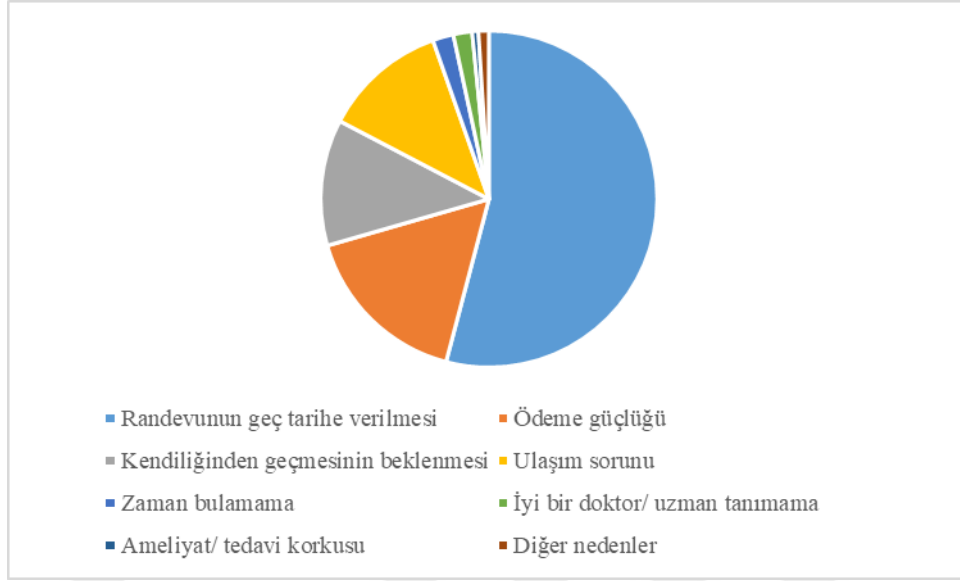
**Tablo 12. Gereksinimi olanlarda sağlık hizmetinin karşılanma durumuna göre dağılımı**

| <b> zellikler</b>                                  | <b>Sayı</b> | <b>Yüzde</b> |
|----------------------------------------------------|-------------|--------------|
| <b>Sağlık Hizmeti Gereksinimi (n=7641)</b>         |             |              |
| Karşılanmış                                        | 6978        | 91.3         |
| Karşılanmamış                                      | 663         | 8.7          |
| <b>Medikal Sağlık Hizmeti Gereksinimi (n=7556)</b> |             |              |
| Karşılanmış                                        | 7062        | 93.5         |
| Karşılanmamış                                      | 494         | 6.5          |
| <b>Dental Sağlık Hizmeti Gereksinimi (n=3729)</b>  |             |              |
| Karşılanmış                                        | 3461        | 92.8         |
| Karşılanmamış                                      | 268         | 7.2          |

Karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda karşılanmama nedenlerinin dağılımı Tablo 13 ve şekil 8’de sunuldu. Medikal sağlık hizmeti gereksiniminin karşılanmamasının en sık nedeni %54.0 ile randevunun geç tarihi verilmesi olarak bildirildi.  deme güçlüğü nedeni ile karşılanmama oranı ise %16.4’t  (Tablo 13 ve şekil 8).

**Tablo 13. Karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda karşılanmama nedenlerinin dağılımı**

| <b>Medikal sağlık hizmeti gereksinimi karşılanmama nedenleri (n=494)</b> | <b>Sayı</b> | <b>Yüzde</b> |
|--------------------------------------------------------------------------|-------------|--------------|
| Randevunun geç tarihe verilmesi                                          | 267         | 54.0         |
|  deme güçlüğü                                                            | 81          | 16.4         |
| Kendiliğinden geçmesinin beklenmesi                                      | 60          | 12.1         |
| Ulaşım sorunu                                                            | 59          | 11.9         |
| Zaman bulamama                                                           | 10          | 2.0          |
|  yi bir doktor/ uzman tanımama                                           | 9           | 1.8          |
| Ameliyat/ tedavi korkusu                                                 | 3           | 0.6          |
| Diğer nedenler                                                           | 5           | 1.0          |

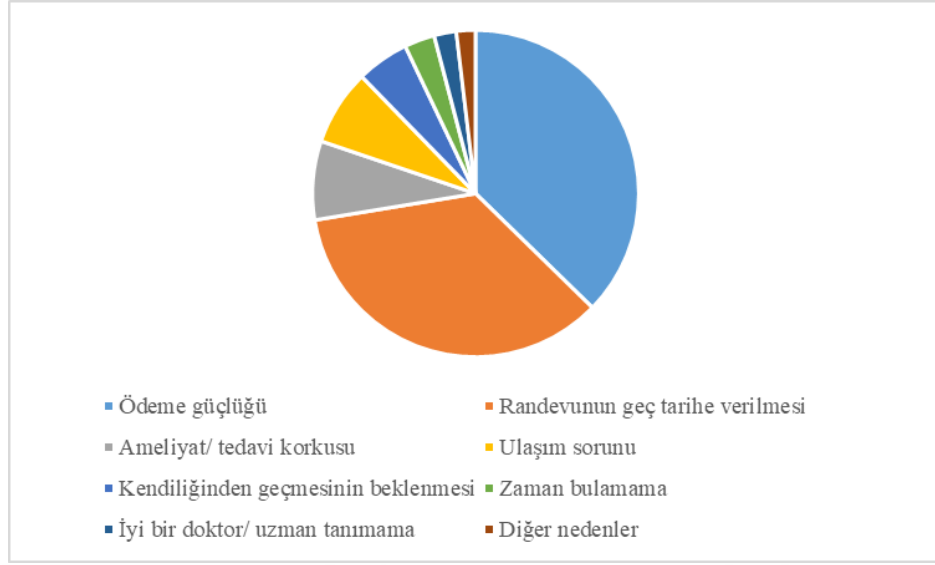


**Şekil 8. Karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda karşılanmama nedenlerinin dağılımı**

Karşılanmamış dental sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda karşılanmama nedenlerinin dağılımı Tablo 14 ve Şekil 9'da sunuldu. Dental sağlık hizmeti gereksinimi karşılanmayanların üçte birinden biraz fazlası (%37.3) ödeme güçlüğü karşılanmama nedeni olarak bildirdi. Yine dental gereksinimi karşılanmayanların %35.1'inde neden randevunun geç tarihe verilmesiydi (Tablo 14 ve Şekil 9).

**Tablo 14. Karşılanmamış dental sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda karşılanmama nedenlerinin dağılımı**

| Dental sağlık hizmeti gereksinimi karşılanmama nedenleri (n=268) | Sayı | Yüzde |
|------------------------------------------------------------------|------|-------|
| Ödeme güçlüğü                                                    | 100  | 37.3  |
| Randevunun geç tarihe verilmesi                                  | 94   | 35.1  |
| Ameliyat/ tedavi korkusu                                         | 21   | 7.8   |
| Ulaşım sorunu                                                    | 20   | 7.5   |
| Kendiliğinden geçmesinin beklenmesi                              | 14   | 5.2   |
| Zaman bulamama                                                   | 8    | 3.0   |
| İyi bir doktor/ uzman tanımama                                   | 6    | 2.2   |
| Diğer nedenler                                                   | 5    | 1.9   |



**Şekil 9. Karşılanmamış dental sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda karşılanmama nedenlerinin dağılımı**

#### **4.3. Karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi ile ilişkili etmenler**

Sağlık hizmeti gereksinimi olan yaşlılarda karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi, medikal sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksinimi ve dental sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda karşılanmamış dental sağlık hizmeti gereksinimi ile ilişkili etmenler aşağıdaki tablolarda sunuldu. Araştırma grubundaki yaşlılarda, karşılanmamış gereksinim ve ilişkili etmenlere ilişkin veriler ek tablolarda verildi. Ayrıca gereksinimi olan yaşlılarda cinsiyete ve yaşa göre ayrı ayrı oluşturulan lojistik regresyon modelleri de ek tablolarda sunuldu.

Cinsiyete ve yaş grubuna göre karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi Tablo 15'te yer almaktadır. Karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi kadınlarda daha sık görülmekle birlikte aradaki fark anlamlı bulunmadı ( $p=0.204$ ). Hem beşli hem ikili gruplamada yaş ile karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı olup ( $p<0.001$ ); yaş arttıkça karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi azalmaktaydı (Tablo 15).

**Tablo 15. Cinsiyete ve yaş grubuna göre karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi**

| Özellikler (n=7641) | Karşılanmamış Sağlık Hizmeti Gereksinimi |       |      |       | p       |
|---------------------|------------------------------------------|-------|------|-------|---------|
|                     | Var                                      |       | Yok  |       |         |
|                     | Sayı                                     | Yüzde | Sayı | Yüzde |         |
| Cinsiyet            |                                          |       |      |       |         |
| Erkek               | 278                                      | 8.2   | 3105 | 91.8  | 0.204   |
| Kadın               | 385                                      | 9.0   | 3873 | 91.0  |         |
| Yaş grubu 1         |                                          |       |      |       |         |
| 65-69               | 287                                      | 10.0  | 2581 | 90.0  | <0.001* |
| 70-74               | 188                                      | 8.9   | 1933 | 91.1  |         |
| 75-79               | 115                                      | 8.1   | 1304 | 91.9  |         |
| 80-84               | 47                                       | 6.3   | 694  | 93.7  |         |
| 85 ve üzeri         | 26                                       | 5.3   | 466  | 94.7  |         |
| Yaş grubu 2         |                                          |       |      |       |         |
| 80 yaş altı         | 590                                      | 9.2   | 5818 | 90.8  | <0.001  |
| 80 yaş ve üzeri     | 73                                       | 5.9   | 1160 | 94.1  |         |

\*Eğimde ki-kare

Sosyo-demografik değişkenlere göre karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi Tablo 16’da sunuldu. Gereksinimi olanlarda medeni durum, çalışma durumu ve eğitim durumu ile karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi arasında anlamlı bir fark bulunmadı (p=0.573, p=0.955, p=0.294) (Tablo 16).

**Tablo 16. Sosyo-demografik değişkenlere göre karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi**

| Özellikler (n=7641)            | Karşılanmamış Sağlık Hizmeti Gereksinimi |       |      |       | p     |
|--------------------------------|------------------------------------------|-------|------|-------|-------|
|                                | Var                                      |       | Yok  |       |       |
|                                | Sayı                                     | Yüzde | Sayı | Yüzde |       |
| Medeni durum                   |                                          |       |      |       |       |
| Evli                           | 437                                      | 8.8   | 4523 | 91.2  | 0.573 |
| Evli değil                     | 226                                      | 8.4   | 2455 | 91.6  |       |
| Çalışma durumu                 |                                          |       |      |       |       |
| Çalışıyor                      | 72                                       | 9.0   | 732  | 91.0  | 0.955 |
| Emekli                         | 343                                      | 8.7   | 3616 | 91.3  |       |
| Çalışmıyor                     | 248                                      | 8.6   | 2630 | 91.4  |       |
| Eğitim durumu                  |                                          |       |      |       |       |
| OYD*/ okul bitirmedi           | 267                                      | 8.8   | 2782 | 91.2  | 0.294 |
| İlk/ orta ve dengi okul mezunu | 298                                      | 8.3   | 3299 | 91.7  |       |
| Lise ve üzeri okul mezunu      | 98                                       | 9.8   | 897  | 90.2  |       |

\*Okur yazar değil

Tablo 17’de hane ve yerleşim yeri özelliklerine göre karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi görülmektedir. Karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi yalnız yaşayanlarda daha sık görülmekle birlikte hanehalkı tipi ile karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi arasında anlamlı bir fark bulunmadı ( $p=0.493$ ). Kira ödeme durumu ile karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardı ( $p<0.001$ ). Kira ödeyenlerde karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi sıklığı anlamlı olarak daha yüksek bulundu.

Yaşanılan yere göre değerlendirildiğinde İBBS Düzey-1 bölgeleri ile karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi arasında anlamlı bir ilişki vardı ( $p<0.001$ ). Karşılanmamış sağlık hizmeti gereksiniminin en sık olduğu İBBS Düzey-1 bölgesi %12.9 ile İstanbul’dur. Yine İBBS Düzey-1’de yer alan Doğu Marmara bölgesi %12.4 ile karşılanmamış sağlık hizmeti gereksiniminin ikinci en sık olduğu bölgeydi. Güney Doğu Anadolu bölgesi karşılanmamış gereksinimin en sık izlendiği bölgelerde üçüncü sırada yer alırken, Orta Doğu Anadolu karşılanmamış sağlık hizmeti gereksiniminin en düşük olduğu İBBS Düzey-1 bölgesiydi. Benzer şekilde İBBS Düzey-2’ye göre oluşturulan gruplar ile karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı olup ( $p<0.001$ ); gelişmişlik düzeyi en düşük olan Grup 4’ün, karşılanmamış sağlık hizmeti gereksiniminin en sık görüldüğü grup olması anlamlı bulundu. İBBS Düzey-2’ye göre gelişmişlik düzeyi en yüksek olan Grup 1 ise karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi ikinci en sık olan gruptu. Gelişmişlik düzeyi bakımından üçüncü sırada yer alan Grup 3’te karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi en az sıklıkta izlendi (Tablo 17).

Tablo 17. Hane ve yaşanılan yer özelliklerine göre karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi

| Özellikler (n=7641)           | Karşılanmamış Sağlık Hizmeti Gereksinimi |       |      |       | p      |
|-------------------------------|------------------------------------------|-------|------|-------|--------|
|                               | Var                                      |       | Yok  |       |        |
|                               | Sayı                                     | Yüzde | Sayı | Yüzde |        |
| Hanehalkı tipi                |                                          |       |      |       |        |
| Yalnız                        | 129                                      | 9.4   | 1241 | 90.6  | 0.493  |
| Eşiyle birlikte               | 527                                      | 8.5   | 5645 | 91.5  |        |
| Diğer (çocuk/ akraba/ bakıcı) | 7                                        | 7.1   | 92   | 92.9  |        |
| Konut mülkiyeti               |                                          |       |      |       |        |
| Kira ödeyen                   | 98                                       | 13.5  | 626  | 86.5  | <0.001 |
| Kira ödemeyen                 | 565                                      | 8.2   | 6352 | 91.8  |        |
| İBBS-1                        |                                          |       |      |       |        |
| İstanbul                      | 57                                       | 12.9  | 384  | 87.1  | <0.001 |
| Batı Marmara                  | 62                                       | 10.5  | 529  | 89.5  |        |
| Ege                           | 79                                       | 7.1   | 1031 | 92.9  |        |
| Doğu Marmara                  | 89                                       | 12.4  | 626  | 87.6  |        |
| Batı Anadolu                  | 37                                       | 6.5   | 528  | 93.5  |        |
| Akdeniz                       | 39                                       | 6.4   | 575  | 93.6  |        |
| Orta Anadolu                  | 46                                       | 8.3   | 511  | 91.7  |        |
| Batı Karadeniz                | 100                                      | 8.4   | 1095 | 91.6  |        |
| Doğu Karadeniz                | 24                                       | 6.7   | 334  | 93.3  |        |
| Kuzey Doğu Anadolu            | 49                                       | 8.9   | 504  | 91.1  |        |
| Orta Doğu Anadolu             | 23                                       | 5.7   | 382  | 94.3  |        |
| Güney Doğu Anadolu            | 58                                       | 10.8  | 479  | 89.2  |        |
| İBBS-2                        |                                          |       |      |       |        |
| Grup 1 (çok gelişmiş)         | 223                                      | 10.4  | 1911 | 89.6  | <0.001 |
| Grup 2                        | 195                                      | 7.7   | 2334 | 92.3  |        |
| Grup 3                        | 134                                      | 6.4   | 1966 | 93.6  |        |
| Grup 4 (az gelişmiş)          | 111                                      | 12.6  | 767  | 87.4  |        |

Sağlık durumuna göre karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi ilişkisi Tablo 18’de sunuldu. Sağlık algısı kötü olan yaşlılarda karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi sıklığı %11.7 iken iyi olanlarda sıklık %7.4 olup, sağlık algısı kötü olanlarda karşılanmamış gereksinim anlamlı olarak daha fazlaydı ( $p<0.001$ ). Kronik hastalığı olanlarda karşılanmamış gereksinim sıklığı %9.1 olup, kronik hastalığı olmayanlara göre anlamlı şekilde daha yüksekti ( $p=0.008$ ). Aktivite kısıtlaması olmayan yaşlılarda karşılanmamış gereksinim sıklığı %6.2 iken, aktivitesi çok sınırlanan yaşlılarda %12.8’di. Aktivite kısıtlaması olmayan yaşlılarda karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi anlamlı olarak düşüktü ( $p<0.001$ ). Aktivite kısıtlamasının

şiddeti arttıkça karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi anlamlı olarak artmaktaydı (Tablo 18).

**Tablo 18. Sağlık durumuna göre karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi**

| Özellikler (n=7641)  | Karşılanmamış Sağlık Hizmeti Gereksinimi |       |      |       | P       |
|----------------------|------------------------------------------|-------|------|-------|---------|
|                      | Var                                      |       | Yok  |       |         |
|                      | Sayı                                     | Yüzde | Sayı | Yüzde |         |
| Sağlık Algısı        |                                          |       |      |       |         |
| Kötü                 | 261                                      | 11.7  | 1962 | 88.3  | <0.001  |
| İyi                  | 402                                      | 7.4   | 5016 | 92.6  |         |
| Kronik Hastalık      |                                          |       |      |       |         |
| Var                  | 572                                      | 9.1   | 5733 | 90.9  | 0.008   |
| Yok                  | 91                                       | 6.8   | 1245 | 93.2  |         |
| Aktivite Kısıtlaması |                                          |       |      |       |         |
| Var, çok sınırlandı  | 177                                      | 12.8  | 1201 | 87.2  | <0.001* |
| Var, sınırlandı      | 325                                      | 8.8   | 3355 | 91.2  |         |
| Yok, sınırlanmadı    | 161                                      | 6.2   | 2422 | 93.8  |         |

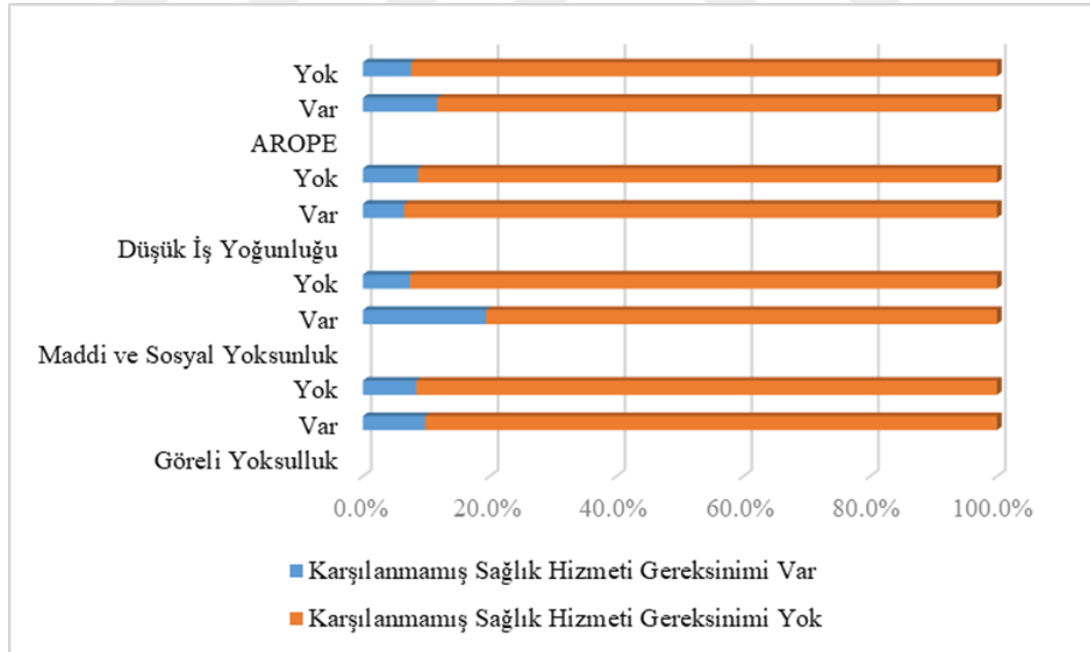
\*Eğimde ki-kare

Çalışmanın temel bağımsız değişkeni olan yoksulluk veya sosyal dışlanma riskine göre karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi ilişkisi Tablo 19’da ve Şekil 10’da sunuldu. Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski ile karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır ( $p<0.001$ ). Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski olan yaşlılarda karşılanmamış gereksinim sıklığı %11.7 iken olmayanlarda sıklık %7.6 olup; yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olanlarda karşılanmamış gereksinim anlamlı olarak daha fazlaydı ( $p<0.001$ ). Yoksulluk veya sosyal dışlanma riskini gösteren üç göstergeden yalnızca maddi ve sosyal yoksunluk varlığı ile karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlıydı ( $p<0.001$ ). Karşılanmamış gereksinim sıklığı maddi ve sosyal yoksunluğu olanlarda %19.4, olmayanlarda ise %7.4 olup; maddi ve sosyal yoksunluğu olanlarda karşılanmamış gereksinim anlamlı olarak daha sıklı ( $p<0.001$ ). Diğer iki gösterge olan göreceli yoksulluk ve düşük iş yoğunluğu ile karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi arasında anlamlı bir ilişki bulunmadı ( $p=0.075$ ,  $p=1.000$ ) (Tablo 19, Şekil 10).

Tablo 19. Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski ve bileşenlerine göre karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi

| Özellikler (n=7641)       | Karşılanmamış Sağlık Hizmeti Gereksinimi |       |      |       | p      |
|---------------------------|------------------------------------------|-------|------|-------|--------|
|                           | Var                                      |       | Yok  |       |        |
|                           | Sayı                                     | Yüzde | Sayı | Yüzde |        |
| Görelî Yoksulluk          |                                          |       |      |       |        |
| Var                       | 163                                      | 9.8   | 1507 | 90.2  | 0.075  |
| Yok                       | 500                                      | 8.4   | 5471 | 91.6  |        |
| Maddî ve Sosyal Yoksunluk |                                          |       |      |       |        |
| Var                       | 153                                      | 19.4  | 634  | 80.6  | <0.001 |
| Yok                       | 510                                      | 7.4   | 6344 | 92.6  |        |
| Düşük İş Yoğunluğu        |                                          |       |      |       |        |
| Var                       | 2                                        | 6.5   | 29   | 93.5  | 1.000* |
| Yok                       | 661                                      | 8.7   | 6949 | 91.3  |        |
| AROPE                     |                                          |       |      |       |        |
| Var                       | 241                                      | 11.7  | 1821 | 88.3  | <0.001 |
| Yok                       | 422                                      | 7.6   | 5157 | 92.4  |        |

\*Fisher'in kesin testi



Şekil 10. Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski ve bileşenlerine göre karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi

Sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda AROPE'nin karşılanmamış gereksinimle ilişkisinin analiz edildiği lojistik regresyon modelleri Tablo 20'de sunuldu. Model 1 yalnızca AROPE'nin yer aldığı, diğer değişkenlere göre düzeltilmemiş modeldi. Düzeltilmemiş modelde AROPE'nin karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimini anlamlı olarak artırdığı görüldü. Model 2 yaş ve cinsiyete göre düzeltilmiş modeldi. Model 3, Model 2'ye ek olarak konut mülkiyeti ve İBBS-2'ye göre düzeltildi. Model 4 ise Model 3'e ek olarak sağlık algısı, kronik hastalık varlığı ve aktivite kısıtlamasına göre düzeltilmiş modeldi.

Düzeltilmemiş modelde AROPE karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimini 1.61 (%95 GA: 1.36-1.91) kat, Model 2'de 1.62 (%95 GA: 1.37-1.92) kat, Model 3'te ise 1.56 (%95 GA: 1.31-1.87) kat artırmaktaydı. Model 4'te tüm diğer değişkenlere göre düzeltildikten sonra da risk 1.46 (%95 GA: 1.22-1.74) kat artmakta, risk artışı anlamlı olarak devam etmekteydi (Tablo 20).

Model 4'te düzeltme yapılan değişkenlerden yaş, konut mülkiyeti, İBBS-2'ye göre Grup 2 ve Grup 3 bölgelerde yaşamak, sağlık algısı ve aktivite kısıtlaması ile karşılanmamış sağlık gereksinimi arasında anlamlı ilişki izlenmekteydi. Seksen yaş altındakilerde seksen yaş ve üzeri olanlara göre karşılanmamış gereksinim riski 1.94 (%95 GA: 1.49-2.51) kat artmaktaydı. Kira ödeyenlerde ödemeyenlere göre karşılanmamış gereksinim riskinin 1.51 (%95 GA: 1.19-1.91) kat artışı anlamlı bulundu. İBBS-2'ye göre Grup 2 ve Grup 3'te yaşamak koruyucu bulundu (sırasıyla OR: 0.69 (%95 GA: 0.56-0.84); OR: 0.52 (%95 GA: 0.41-0.66)). Sağlık algısı kötü olanlarda iyi olanlara göre karşılanmamış gereksinim riski 1.27 (%95 GA: 1.03-1.57) kat artmaktaydı. Aktivite kısıtlaması az olanların, kısıtlaması olmayanlara göre karşılanmamış gereksinim riski 1.54 (%95 GA: 1.17-2.03) kat artarken; aktivite kısıtlaması çok olanlarda risk olmayanlara göre 2.19 (%95 GA: 1.57-3.06) kat artması anlamlıydı (Tablo 20).

AROPE'nin tek değişkenli analizlerde anlamlı ilişki bulunan bileşenleri de ayrı ayrı çok değişkenli analizlerle incelendi. Gereksinimi olanlarda maddi ve sosyal yoksunluğun karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi ile ilişkisini gösteren lojistik regresyon modelleri Ek Tablo 14'te; görece yoksulluk ile ilişkisini gösteren modeller ise Ek Tablo 15'te sunuldu.

**Tablo 20. Sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda AROPE'nin karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi ile ilişkisi: Lojistik regresyon modeli**

|                                                             | <b>Model 1</b> |                  | <b>Model 2</b> |                  | <b>Model 3</b>                        |                                                   | <b>Model 4</b>                       |                                                   |
|-------------------------------------------------------------|----------------|------------------|----------------|------------------|---------------------------------------|---------------------------------------------------|--------------------------------------|---------------------------------------------------|
| <b>Değişkenler<br/>Risk Grubu<br/>(Referans Grup)</b>       | <b>OR</b>      | <b>%95 GA</b>    | <b>OR</b>      | <b>%95 GA</b>    | <b>OR</b>                             | <b>%95 GA</b>                                     | <b>OR</b>                            | <b>%95 GA</b>                                     |
| <b>AROPE</b><br>Var (Yok)                                   | <b>1.61*</b>   | <b>1.36-1.91</b> | <b>1.62*</b>   | <b>1.37-1.92</b> | <b>1.56*</b>                          | <b>1.31-1.87</b>                                  | <b>1.46*</b>                         | <b>1.22-1.74</b>                                  |
| <b>Yaş</b><br>80 Yaş Altı<br>(80 Yaş ve üzeri)              |                |                  | <b>1.64*</b>   | <b>1.28-2.12</b> | <b>1.61*</b>                          | <b>1.25-2.07</b>                                  | <b>1.94*</b>                         | <b>1.49-2.51</b>                                  |
| <b>Cinsiyet</b><br>Kadın (Erkek)                            |                |                  | 1.11           | 0.94-1.31        | 1.10                                  | 0.93-1.30                                         | 1.03                                 | 0.87-1.22                                         |
| <b>Konut Mülkiyeti</b><br>Kira Ödeyen<br>(Kira Ödemeyen)    |                |                  |                |                  | <b>1.55*</b>                          | <b>1.23-1.96</b>                                  | <b>1.51**</b>                        | <b>1.19-1.91</b>                                  |
| <b>İBBS-2</b><br>Grup 2<br>Grup 3<br>Grup 4<br>(Grup 1)     |                |                  |                |                  | <b>0.70**</b><br><b>0.56*</b><br>1.05 | <b>0.57-.086</b><br><b>0.45-.071</b><br>0.81-1.36 | <b>0.69*</b><br><b>0.52*</b><br>0.93 | <b>0.56-0.84</b><br><b>0.41-0.66</b><br>0.71-1.20 |
| <b>Sağlık Algısı</b><br>Kötü (İyi)                          |                |                  |                |                  |                                       |                                                   | <b>1.27***</b>                       | <b>1.03-1.57</b>                                  |
| <b>Kronik Hastalık</b><br>Var (Yok)                         |                |                  |                |                  |                                       |                                                   | 0.82                                 | 0.59-1.12                                         |
| <b>Aktivite Kısıtlaması</b><br>Var, az<br>Var, çok<br>(Yok) |                |                  |                |                  |                                       |                                                   | <b>1.54**</b><br><b>2.19*</b>        | <b>1.17-2.03</b><br><b>1.57-3.06</b>              |

\*p<0.001 \*\*p<0.01 \*\*\*p<0.05

Model 1: Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski (AROPE) (düzeltilmemiş model)

Model 2: Yaş ve cinsiyete göre düzeltilmiş

Model 3: Yaş, cinsiyet, konut mülkiyeti ve İBBS-2'ye göre düzeltilmiş

Model 4: Yaş, cinsiyet, konut mülkiyeti, İBBS-2, sağlık algısı, kronik hastalık ve aktivite kısıtlamasına göre düzeltilmiş.

Cinsiyete ve yaş grubuna göre karşılanmamış medikal ve dental sağlık hizmeti gereksinimi Tablo 21’de yer almaktadır. Medikal sağlık hizmeti gereksinimi olan grupta karşılanmamış medikal gereksinim kadınlarda daha sık görülmekle birlikte her iki cinsiyet arasındaki fark anlamlı bulunmadı ( $p=0.290$ ). Benzer şekilde dental sağlık hizmeti gereksinimi olan grupta karşılanmamış dental gereksinim kadınlarda daha sık görülmekle birlikte her iki cinsiyet arasındaki fark anlamlı bulunmadı ( $p=0.447$ ). Her iki gereksinim için de hem beşli hem ikili gruplamada yaş ile karşılanmamış gereksinim arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlıydı ( $p=0.002$ ,  $p=0.031$ ;  $p=0.011$ ,  $p=0.032$ ). Yaş arttıkça hem karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksinimi hem de karşılanmamış dental sağlık hizmeti gereksinimi anlamlı olarak azalmaktaydı (Tablo 21).

**Tablo 21. Cinsiyete ve yaş grubuna göre karşılanmamış medikal ve dental sağlık hizmeti gereksinimi**

| Özellikler                  | Karşılanmamış Sağlık Hizmeti Gereksinimi |       |                            |               |     |
|-----------------------------|------------------------------------------|-------|----------------------------|---------------|-----|
|                             | Medikal<br>(n=7556)                      |       | Dental<br>(n=3729)         |               |     |
|                             | Var                                      |       | Var                        |               |     |
|                             | Sayı                                     | Yüzde | Sayı                       | Yüzde         |     |
| <b>Cinsiyet</b>             |                                          |       | <b>Cinsiyet</b>            |               |     |
| Erkek (n=3339)              | 207                                      | 6.2   | Erkek (n=1725)             | 118           | 6.8 |
| Kadın (n=4217)              | 287                                      | 6.8   | Kadın (n=2004)             | 150           | 7.5 |
| <b>p</b>                    | <b>0.290</b>                             |       | <b>p</b>                   | <b>0.447</b>  |     |
| <b>Yaş Grubu 1</b>          |                                          |       | <b>Yaş Grubu 1</b>         |               |     |
| 65-69 (n=2828)              | 210                                      | 7.4   | 65-69 (n=1528)             | 120           | 7.9 |
| 70-74 (n=2098)              | 140                                      | 6.7   | 70-74 (n=1047)             | 80            | 7.6 |
| 75-79 (n=1404)              | 84                                       | 6.0   | 75-79 (n=645)              | 43            | 6.7 |
| 80-84 (n=738)               | 38                                       | 5.1   | 80-84 (n=308)              | 14            | 4.5 |
| 85 ve üzeri (n=488)         | 22                                       | 4.5   | 85 ve üzeri (n=201)        | 11            | 5.5 |
| <b>p</b>                    | <b>0.002*</b>                            |       | <b>p</b>                   | <b>0.031*</b> |     |
| <b>Yaş Grubu 2</b>          |                                          |       | <b>Yaş Grubu 2</b>         |               |     |
| 80 yaş ve altı (n=6330)     | 434                                      | 6.9   | 80 yaş ve altı (n=3220)    | 243           | 7.5 |
| 80 yaş ve üzeri<br>(n=1226) | 60                                       | 4.9   | 80 yaş ve üzeri<br>(n=509) | 25            | 4.9 |
| <b>p</b>                    | <b>0.011</b>                             |       | <b>p</b>                   | <b>0.032</b>  |     |

\*Eğimde ki-kare

Sosyo-demografik değişkenlere göre karşılanmamış medikal ve dental sağlık hizmeti gereksinimi Tablo 22’de sunuldu. Medikal sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda medeni durum, çalışma durumu ve eğitim durumu ile karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksinimi arasında anlamlı bir fark bulunmadı ( $p=0.305$ ,  $p=0.779$ ,  $p=0.114$ ). Benzer şekilde dental sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda medeni durum, çalışma durumu ve eğitim durumu ile karşılanmamış gereksinim arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktu ( $p=0.874$ ,  $p=0.411$ ,  $p=0.818$ ) (Tablo 22).

**Tablo 22. Sosyo-demografik değişkenlere göre karşılanmamış medikal ve dental sağlık hizmeti gereksinimi**

| Özellikler                              | Karşılanmamış Sağlık Hizmeti Gereksinimi |       |                                         |                    |       |
|-----------------------------------------|------------------------------------------|-------|-----------------------------------------|--------------------|-------|
|                                         | Medikal<br>(n=7556)                      |       |                                         | Dental<br>(n=3729) |       |
|                                         | Var                                      |       |                                         | Var                |       |
|                                         | Sayı                                     | Yüzde |                                         | Sayı               | Yüzde |
| <b>Medeni durum</b>                     |                                          |       | <b>Medeni durum</b>                     |                    |       |
| Evli (n=4902)                           | 331                                      | 6.8   | Evli (n=2507)                           | 179                | 7.1   |
| Evli değil (n=2654)                     | 163                                      | 6.1   | Evli değil (n=1222)                     | 89                 | 7.3   |
| <b>p</b>                                | 0.305                                    |       | <b>p</b>                                | 0.874              |       |
| <b>Çalışma durumu</b>                   |                                          |       | <b>Çalışma durumu</b>                   |                    |       |
| Çalışıyor (n=790)                       | 56                                       | 7.1   | Çalışıyor (n=427)                       | 24                 | 5.6   |
| Emekli (n=3916)                         | 256                                      | 6.5   | Emekli (n=1983)                         | 146                | 7.4   |
| Çalışmıyor (n=2850)                     | 182                                      | 6.4   | Çalışmıyor (n=1319)                     | 98                 | 7.4   |
| <b>p</b>                                | 0.779                                    |       | <b>p</b>                                | 0.411              |       |
| <b>Eğitim durumu</b>                    |                                          |       | <b>Eğitim durumu</b>                    |                    |       |
| OYD*/ okul bitirmedi (n=3018)           | 201                                      | 6.7   | OYD*/ okul bitirmedi (n=1421)           | 103                | 7.2   |
| İlk/ orta ve dengi okul mezunu (n=3563) | 216                                      | 6.1   | İlk/ orta ve dengi okul mezunu (n=1744) | 128                | 7.3   |
| Lise ve üzeri okul mezunu (n=975)       | 77                                       | 7.9   | Lise ve üzeri okul mezunu (n=564)       | 37                 | 6.6   |
| <b>p</b>                                | 0.114                                    |       | <b>p</b>                                | 0.818              |       |

\*Okur yazar değil

Tablo 23’te hane ve yaşanılan yer özelliklerine göre karşılanmamış medikal ve dental sağlık hizmeti gereksinimi görülmektedir. Gerek karşılanmamış medikal, gerek karşılanmamış dental sağlık hizmeti gereksinimi yalnız yaşayanlarda daha sık görülmekle birlikte hanehalkı tipi ile karşılanmamış medikal ve dental sağlık hizmeti gereksinimi arasında anlamlı bir fark bulunmadı ( $p=0.323$ ,  $p=0.596$ ). Kira ödeme durumu ile karşılanmamış medikal ve dental sağlık hizmeti gereksinimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardı ( $p=0.001$ ,  $p=0.002$ ). Medikal sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda, kira ödeyenlerin karşılanmamış medikal gereksinim sıklığı %9.5 olup, ödemeyenlere göre anlamlı olarak daha yüksekti. Dental sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda, kira ödeyenlerin karşılanmamış dental gereksinim sıklığı ise %11.0 olup, ödemeyenlere göre yine anlamlı olarak daha yüksek bulundu.

Yaşanılan yere göre değerlendirildiğinde hem İBBS Düzey-1 bölgeleri hem de İBBS Düzey-2 grupları ile karşılanmamış medikal ve dental sağlık hizmeti gereksinimi arasında anlamlı bir ilişki vardı ( $p<0.001$ ,  $p<0.001$ ;  $p<0.001$ ,  $p<0.001$ ). Medikal sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda karşılanmamış medikal gereksinimin en sık olduğu İBBS Düzey-1 bölgesi %10.4 ile Batı Marmara’ydı. Dental sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda karşılanmamış dental gereksinimin en sık olduğu İBBS Düzey-1 bölgesi ise İstanbul’du. Medikal sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda karşılanmamış medikal gereksinim, İBBS Düzey-2’ye göre gelişmişlik düzeyi en düşük olan Grup 4’te anlamlı olarak daha sıklı. Dental sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda karşılanmamış dental gereksinim ise gelişmişlik düzeyi en yüksek olan Grup 1’de anlamlı olarak daha yüksekti. Gelişmişlik düzeyi bakımından üçüncü sırada yer alan Grup 3’te gerek karşılanmamış medikal gerek karşılanmamış dental sağlık hizmeti gereksinimi anlamlı olarak daha az izlendi (Tablo 23).

**Tablo 23. Hane ve yaşanan yer özelliklerine göre karşılanmamış medikal ve dental sağlık hizmeti gereksinimi**

| Özellikler                                | Karşılanmamış Sağlık Hizmeti Gereksinimi |       |                                          |                  |      |
|-------------------------------------------|------------------------------------------|-------|------------------------------------------|------------------|------|
|                                           | Medikal<br>(n=7556)                      |       | Dental<br>(n=3729)                       |                  |      |
|                                           | Var                                      |       | Var                                      |                  |      |
|                                           | Sayı                                     | Yüzde | Sayı                                     | Yüzde            |      |
| <b>Hanehalkı tipi</b>                     |                                          |       | <b>Hanehalkı tipi</b>                    |                  |      |
| Yalnız (n=1349)                           | 95                                       | 7.0   | Yalnız (n=622)                           | 50               | 8.0  |
| Eşiyle birlikte (n=4289)                  | 287                                      | 6.7   | Eşiyle birlikte (n=2179)                 | 156              | 7.2  |
| Diğer (çocuk/ akraba/<br>bakıcı) (n=1918) | 112                                      | 5.8   | Diğer (çocuk/ akraba/<br>bakıcı) (n=928) | 62               | 6.7  |
| <b>p</b>                                  | 0.323                                    |       |                                          | 0.596            |      |
| <b>Konut mülkiyeti</b>                    |                                          |       | <b>Konut mülkiyeti</b>                   |                  |      |
| Kira ödeyen (n=707)                       | 67                                       | 9.5   | Kira ödeyen (n=391)                      | 43               | 11.0 |
| Kira ödemeyen (n=6849)                    | 427                                      | 6.2   | Kira ödemeyen (n=3338)                   | 225              | 6.7  |
| <b>p</b>                                  | <b>0.001</b>                             |       | <b>p</b>                                 | <b>0.002</b>     |      |
| <b>İBBS-1</b>                             |                                          |       | <b>İBBS-1</b>                            |                  |      |
| İstanbul (n=437)                          | 34                                       | 7.8   | İstanbul (n=223)                         | 36               | 16.1 |
| Batı Marmara (n=587)                      | 61                                       | 10.4  | Batı Marmara (n=212)                     | 4                | 1.9  |
| Ege (n=1097)                              | 66                                       | 6.0   | Ege (n=542)                              | 24               | 4.4  |
| Doğu Marmara (n=701)                      | 65                                       | 9.3   | Doğu Marmara (n=419)                     | 43               | 10.3 |
| Batı Anadolu (n=561)                      | 30                                       | 5.3   | Batı Anadolu (n=247)                     | 11               | 4.5  |
| Akdeniz (n=610)                           | 13                                       | 2.1   | Akdeniz (n=282)                          | 29               | 10.3 |
| Orta Anadolu (n=548)                      | 25                                       | 4.6   | Orta Anadolu (n=342)                     | 25               | 7.3  |
| Batı Karadeniz (n=1185)                   | 81                                       | 6.8   | Batı Karadeniz (n=434)                   | 34               | 7.8  |
| Doğu Karadeniz (n=356)                    | 18                                       | 5.1   | Doğu Karadeniz (n=198)                   | 7                | 3.5  |
| Kuzey Doğu Anadolu<br>(n=547)             | 40                                       | 7.3   | Kuzey Doğu Anadolu<br>(n=271)            | 14               | 5.2  |
| Orta Doğu Anadolu<br>(n=400)              | 18                                       | 4.5   | Orta Doğu Anadolu<br>(n=239)             | 7                | 2.9  |
| Güney Doğu Anadolu<br>(n=527)             | 43                                       | 8.2   | Güney Doğu Anadolu<br>(n=320)            | 34               | 10.6 |
| <b>p</b>                                  | <b>&lt;0.001</b>                         |       | <b>p</b>                                 | <b>&lt;0.001</b> |      |
| <b>İBBS-2</b>                             |                                          |       | <b>İBBS-2</b>                            |                  |      |
| Grup 1 (çok gelişmiş)<br>(n=2111)         | 152                                      | 7.2   | Grup 1 (çok gelişmiş)<br>(n=1104)        | 114              | 10.3 |
| Grup 2 (n=2499)                           | 153                                      | 6.1   | Grup 2 (n=1073)                          | 55               | 5.1  |
| Grup 3 (n=2086)                           | 103                                      | 4.9   | Grup 3 (n=1036)                          | 49               | 4.7  |
| Grup 4 (az gelişmiş)<br>(n=860)           | 86                                       | 10.0  | Grup 4 (az gelişmiş)<br>(n=516)          | 50               | 9.7  |
| <b>p</b>                                  | <b>&lt;0.001</b>                         |       | <b>p</b>                                 | <b>&lt;0.001</b> |      |

Sağlık durumuna göre karşılanmamış medikal ve dental sağlık hizmeti gereksinimi ilişkisi Tablo 24'te sunuldu. Medikal sağlık hizmeti gereksinimi olan ve sağlık algısı kötü olan yaşlılarda karşılanmamış gereksinim sıklığı %9.3 iken iyi olanlarda sıklık %5.4'tü. Sağlık algısı kötü olanlarda karşılanmamış medikal gereksinim, iyi olanlara göre anlamlı olarak yüksekti ( $p<0.001$ ). Dental sağlık hizmeti gereksinimi olan ve sağlık algısı kötü olan yaşlılarda karşılanmamış dental sağlık hizmeti gereksinimi sıklığı ise %10.9 iken, iyi olanlarda sıklık %5.8 olup; sağlık algısı kötü olanlarda anlamlı olarak daha fazlaydı ( $p<0.001$ ).

Kronik hastalık varlığı ile karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksinimi arasında anlamlı bir ilişki bulundu ( $p=0.003$ ). Kronik hastalığı olanlarda karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksinimi sıklığı %6.9 olup, kronik hastalığı olmayanlara göre anlamlı şekilde daha fazlaydı. Dental sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda kronik hastalık varlığı ile karşılanmamış gereksinim arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadı ( $p=0.062$ ).

Medikal sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda aktivite kısıtlaması ile karşılanmamış medikal gereksinim arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardı ( $p<0.001$ ). Aktivite kısıtlaması olmayan yaşlılarda karşılanmamış medikal gereksinim sıklığı %4.3 iken, aktivitesi çok sınırlanan yaşlılarda %10.4'tü. Medikal sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda aktivite kısıtlaması arttıkça karşılanmamış medikal gereksinim anlamlı olarak artmaktaydı. Dental sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda da aktivite kısıtlaması ile karşılanmamış dental gereksinim arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardı ( $p<0.001$ ). Aktivite kısıtlaması olmayan yaşlılarda karşılanmamış dental gereksinim sıklığı %5.2 iken, aktivitesi çok sınırlanan yaşlılarda %10.8'di. Benzer şekilde dental sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda da aktivite kısıtlaması arttıkça karşılanmamış dental gereksinim anlamlı olarak artmaktaydı (Tablo 24).

**Tablo 24. Sağlık durumuna göre karşılanmamış medikal ve dental sağlık hizmeti gereksinimi**

| Özellikler                  | Karşılanmamış Sağlık Hizmeti Gereksinimi |       |                             |                    |       |
|-----------------------------|------------------------------------------|-------|-----------------------------|--------------------|-------|
|                             | Medikal<br>(n=7556)                      |       |                             | Dental<br>(n=3729) |       |
|                             | Var                                      |       |                             | Var                |       |
|                             | Sayı                                     | Yüzde |                             | Sayı               | Yüzde |
| <b>Sağlık Algısı</b>        |                                          |       | <b>Sağlık Algısı</b>        |                    |       |
| Kötü (n=2216)               | 205                                      | 9.3   | Kötü (n=1011)               | 110                | 10.9  |
| İyi (n=5340)                | 289                                      | 5.4   | İyi (n=2718)                | 158                | 5.8   |
| <b>p</b>                    | <b>&lt;0.001</b>                         |       | <b>p</b>                    | <b>&lt;0.001</b>   |       |
| <b>Kronik Hastalık</b>      |                                          |       | <b>Kronik Hastalık</b>      |                    |       |
| Var (n=6258)                | 433                                      | 6.9   | Var (n=3011)                | 228                | 7.6   |
| Yok (n=1298)                | 61                                       | 4.7   | Yok (n=718)                 | 40                 | 5.6   |
| <b>p</b>                    | <b>0.003</b>                             |       | <b>p</b>                    | <b>0.062</b>       |       |
| <b>Aktivite Kısıtlaması</b> |                                          |       | <b>Aktivite Kısıtlaması</b> |                    |       |
| Çok sınırlandı (n=1373)     | 143                                      | 10.4  | Çok sınırlandı (n=610)      | 66                 | 10.8  |
| Sınırlandı (n=3651)         | 241                                      | 6.6   | Sınırlandı (n=1770)         | 132                | 7.5   |
| Sınırlanmadı (n=2532)       | 110                                      | 4.3   | Sınırlanmadı (n=1349)       | 70                 | 5.2   |
| <b>p</b>                    | <b>&lt;0.001*</b>                        |       | <b>p</b>                    | <b>&lt;0.001*</b>  |       |

\*Eğimde ki-kare

Çalışmanın temel bağımsız değişkeni olan AROPE'ye göre karşılanmamış medikal ve dental sağlık hizmeti gereksinimi ilişkisi Tablo 25'te sunuldu. Medikal sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda AROPE ile karşılanmamış medikal gereksinim arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardı ( $p<0.001$ ). Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski olan yaşlılarda karşılanmamış medikal gereksinim sıklığı %9.2 iken olmayanlarda sıklık %5.6'ydı. AROPE'si olanlarda karşılanmamış medikal gereksinim olmayanlara göre anlamlı olarak daha fazlaydı. Dental sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda da sonuç benzerdi. Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olan yaşlılarda karşılanmamış dental gereksinim sıklığı %10.0 iken olmayanlarda sıklık %6.2 olup; karşılanmamış dental sağlık hizmeti gereksinimi AROPE'si olanlarda anlamlı olarak daha sık izlendi ( $p<0.001$ ). Medikal sağlık hizmeti gereksinimi olan yaşlılarda yoksulluk veya sosyal dışlanma riskini gösteren üç göstergeden ikisi ile karşılanmamış medikal gereksinim arasında anlamlı ilişki bulundu. Bunlar göreceli yoksulluk ile maddi ve sosyal yoksunluktan ( $p=0.014$ ,  $p<0.001$ ).

Karşılanmamış medikal gereksinim sıklığı göreceli yoksulluk izlenenlerde %7.9, göreceli yoksul olmayanlarda ise %6.2 olup; göreceli yoksullukta anlamlı olarak daha sıklıkla. Karşılanmamış medikal gereksinim sıklığı maddi ve sosyal yoksunluğu olanlarda %14.5, olmayanlarda ise %5.6 olup; maddi ve sosyal yoksunluğu olanlarda anlamlı olarak daha sıklıkla ( $p<0.001$ ). Dental sağlık hizmeti gereksinimi olan yaşlılarda yoksulluk veya sosyal dışlanma riskini gösteren üç göstergeden yalnızca maddi ve sosyal yoksunluk varlığı ile karşılanmamış dental sağlık hizmeti gereksinimi arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlıydı ( $p<0.001$ ). Karşılanmamış dental gereksinim sıklığı maddi ve sosyal yoksunluğu olanlarda %18.6, olmayanlarda ise %5.8 olup; maddi ve sosyal yoksunluğu olanlarda anlamlı olarak daha fazlaydı ( $p<0.001$ ). Diğer iki gösterge ile karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi arasında anlamlı bir ilişki bulunmadı ( $p=0.075$ ,  $p=1.000$ ) (Tablo 25).

**Tablo 25. Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski ve bileşenlerine göre karşılanmamış medikal ve dental sağlık hizmeti gereksinimi**

|                           | Karşılanmamış Sağlık Hizmeti Gereksinimi |       |                           |                    |       |
|---------------------------|------------------------------------------|-------|---------------------------|--------------------|-------|
|                           | Medikal<br>(n=7556)                      |       |                           | Dental<br>(n=3729) |       |
|                           | Var                                      |       |                           | Var                |       |
|                           | Sayı                                     | Yüzde |                           | Sayı               | Yüzde |
| Görelî Yoksulluk          |                                          |       | Görelî Yoksulluk          |                    |       |
| Var (n=1654)              | 130                                      | 7.9   | Var (n=795)               | 58                 | 7.3   |
| Yok (n=5902)              | 364                                      | 6.2   | Yok (n=2934)              | 210                | 7.2   |
| p                         | 0.014                                    |       | p                         | 0.894              |       |
| Maddî ve Sosyal Yoksunluk |                                          |       | Maddî ve Sosyal Yoksunluk |                    |       |
| Var (n=775)               | 112                                      | 14.5  | Var (n=414)               | 77                 | 18.6  |
| Yok (n=6781)              | 382                                      | 5.6   | Yok (n=3315)              | 191                | 5.8   |
| p                         | <0.001                                   |       | p                         | <0.001             |       |
| Düşük İş Yoğunluğu        |                                          |       | Düşük İş Yoğunluğu        |                    |       |
| Var (n=29)                | 1                                        | 3.4   | Var (n=16)                | 1                  | 6.3   |
| Yok (n=7527)              | 493                                      | 6.5   | Yok (n=3713)              | 267                | 7.2   |
| p                         | 1.000*                                   |       | p                         | 1.000*             |       |
| AROPE                     |                                          |       | AROPE                     |                    |       |
| Var (n=2039)              | 187                                      | 9.2   | Var (n=978)               | 98                 | 10.0  |
| Yok (n=5517)              | 307                                      | 5.6   | Yok (n=2751)              | 170                | 6.2   |
| p                         | <0.001                                   |       | p                         | <0.001             |       |

\*Fisher'in kesin testi

Medikal sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda yoksulluk veya sosyal dışlanma riskinin karşılanmamış medikal gereksinimle ilişkisinin analiz edildiği lojistik regresyon modelleri Tablo 26’da sunuldu. Model 1 yalnızca yoksulluk veya sosyal dışlanma riskinin yer aldığı, diğer değişkenlere göre düzeltilmemiş modeldi. Düzeltilmemiş modelde yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olmanın karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksinimini artırdığı görüldü. Model 2 yaş ve cinsiyete göre dzeltiimiş modeldi. Bu modelde de yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olmak karşılanmamış gereksinimi artırmaktaydı. Model 3, Model 2’ye ek olarak konut mülkiyeti ve İBBS-2’ye göre düzeltildi. Model 4 ise Model 3’e ek olarak sağlık algısı, kronik hastalık varlığı ve aktivite kısıtlamasına göre dzeltiimiş modeldi.

Düzeltilmemiş modelde yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olmak karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksinimini 1.71 (%95 GA: 1.41-2.07) kat, Model 2’de 1.72 (%95 GA: 1.42-2.07) kat, Model 3’te ise 1.63 (%95 GA: 1.33-2.01) kat artırmaktaydı. Model 4’te tüm diğer değişkenlere göre düzeltildikten sonra da risk 1.51 (%95 GA: 1.23-1.85) kat artmakta, risk artışı anlamlı olarak devam etmekteydi (Tablo 26).

Tüm değişkenlerin yer aldığı Model 4’te düzeltme yapılan değişkenlerden yaş, konut mülkiyeti, İBBS-2’ye göre Grup 3’e dahil bir yerleşim yerinde yaşamak ve aktivite kısıtlaması ile karşılanmamış medikal sağlık gereksinimi arasında anlamlı ilişki izlenmekteydi. Seksen yaş altındakilerde seksen yaş vezeri olanlara göre karşılanmamış medikal gereksinim riski 1.76 (%95 GA: 1.32-2.34) kat artmaktaydı. Kiradeyenlerdedemeyenlere göre karşılanmamış medikal gereksinim riskinde 1.37 (%95 GA: 1.03-1.80) kat artış anlamlıydı. İBBS-2’ye göre Grup 3’te yaşamak koruyucu bulundu (OR: 0.59 (%95 GA: 0.45-0.77)). Aktivite kısıtlamasının şiddeti arttıkça karşılanmamış medikal gereksinim riski artmaktaydı. Aktivite kısıtlaması az olanların, kısıtlaması olmayanlara göre karşılanmamış medikal gereksinim riski 1.57 (%95 GA: 1.14-2.16) kat artarken; aktivite kısıtlamasıok olanlarda risk olmayanlara göre 2.39 (%95 GA: 1.63-3.51) kat artış anlamlıydı. Sağlık hizmeti gereksinimi olanlardan farklı olarak medikal sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda sağlık algısı ile karşılanmamış medikal gereksinim arasında anlamlı bir ilişki saptanmadı (Tablo 26).

**Tablo 26. Medikal sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda AROPE'nin karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksinimi ile ilişkisi: Lojistik regresyon modelleri**

|                                                             | <b>Model 1</b> |                  | <b>Model 2</b> |                  | <b>Model 3</b>                 |                                            | <b>Model 4</b>                |                                            |
|-------------------------------------------------------------|----------------|------------------|----------------|------------------|--------------------------------|--------------------------------------------|-------------------------------|--------------------------------------------|
| <b>Değişkenler<br/>Risk Grubu<br/>(Referans Grup)</b>       | <b>OR</b>      | <b>%95 GA</b>    | <b>OR</b>      | <b>%95 GA</b>    | <b>OR</b>                      | <b>%95 GA</b>                              | <b>OR</b>                     | <b>%95 GA</b>                              |
| <b>AROPE</b><br>Var (Yok)                                   | <b>1.71*</b>   | <b>1.41-2.07</b> | <b>1.72*</b>   | <b>1.42-2.07</b> | <b>1.63*</b>                   | <b>1.33-2.01</b>                           | <b>1.51*</b>                  | <b>1.23-1.85</b>                           |
| <b>Yaş</b><br>80 Yaş Altı<br>(80 Yaş ve üzeri)              |                |                  | <b>1.46**</b>  | <b>1.10-1.93</b> | <b>1.44***</b>                 | <b>1.09-1.90</b>                           | <b>1.76*</b>                  | <b>1.32-2.34</b>                           |
| <b>Cinsiyet</b><br>Kadın (Erkek)                            |                |                  | 1.10           | 0.91-1.32        | 1.09                           | 0.90-1.31                                  | 1.01                          | 0.84-1.22                                  |
| <b>Konut Mülkiyeti</b><br>Kira Ödeyen<br>(Kira Ödemeyen)    |                |                  |                |                  | <b>1.41***</b>                 | <b>1.07-1.86</b>                           | <b>1.37***</b>                | <b>1.03-1.80</b>                           |
| <b>İBBS-2</b><br>Grup 2<br>Grup 3<br>Grup 4<br>(Grup 1)     |                |                  |                |                  | 0.82<br><b>0.64***</b><br>1.18 | 0.65-1.04<br><b>0.49-0.83</b><br>0.88-1.59 | 0.80<br><b>0.59*</b><br>1.03  | 0.63-1.02<br><b>0.45-0.77</b><br>0.77-1.39 |
| <b>Sağlık Algısı</b><br>Kötü (İyi)                          |                |                  |                |                  |                                |                                            | 1.26                          | 0.99-1.60                                  |
| <b>Kronik Hastalık</b><br>Var (Yok)                         |                |                  |                |                  |                                |                                            | 0.86                          | 0.59-1.26                                  |
| <b>Aktivite Kısıtlaması</b><br>Var, az<br>Var, çok<br>(Yok) |                |                  |                |                  |                                |                                            | <b>1.57**</b><br><b>2.39*</b> | <b>1.14-2.16</b><br><b>1.63-3.51</b>       |

\*p<0.001 \*\*p<0.01 \*\*\*p<0.05

Model 1: Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski (AROPE) (düzeltilmemiş model)

Model 2: Yaş ve cinsiyete göre düzeltilmiş

Model 3: Yaş, cinsiyet, konut mülkiyeti ve İBBS-2'ye göre düzeltilmiş

Model 4: Yaş, cinsiyet, konut mülkiyeti, İBBS-2, sağlık algısı, kronik hastalık ve aktivite kısıtlamasına göre düzeltilmiş.

Dental sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda yoksulluk veya sosyal dışlanma riskinin karşılanmamış dental gereksinimle ilişkisinin analiz edildiği lojistik regresyon modelleri Tablo 27’de sunuldu. Model 1 yalnızca yoksulluk veya sosyal dışlanma riskinin yer aldığı, diğer değişkenlere göre düzeltilmemiş modeldi. Düzeltilmemiş modelde yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olmanın karşılanmamış dental sağlık hizmeti gereksinimini anlamlı olarak artırdığı görüldü. Model 2, yaş ve cinsiyete göre dzeltiimiş modeldi. Bu modelde de yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olmak karşılanmamış dental gereksinimi artırmaktaydı. Model 3, Model 2’ye ek olarak konut mülkiyeti ve İBBS-2’ye göre düzeltildi. Model 4 ise Model 3’e ek olarak sağlık algısı, kronik hastalık varlığı ve aktivite kısıtlamasına göre dzeltiimiş modeldi.

Düzeltilmemiş modelde yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olmak karşılanmamış dental sağlık hizmeti gereksinimini 1.69 (%95 GA: 1.30-2.19) kat, Model 2’de 1.70 (%95 GA: 1.31-2.20) kat, Model 3’te ise 1.78 (%95 GA: 1.34-2.36) kat artırmaktaydı. Model 4’te tüm diğer değişkenlere göre düzeltildikten sonra da risk 1.69 (%95 GA: 1.27-2.25) kat artmakta, risk artışı anlamlı olarak devam etmekteydi (Tablo 27).

Tüm değişkenlerin yer aldığı Model 4’te düzeltme yapılan değişkenlerden yaş, İBBS-2’ye göre Grup 2, Grup 3 ve Grup 4 bölgelerde yaşamak, sağlık algısı ve aktivite kısıtlaması ile karşılanmamış dental sağlık gereksinimi arasında anlamlı ilişki izlenmekteydi. Seksen yaş altındaki yaşlılarda seksen yaş vezeri olanlara göre karşılanmamış dental gereksinim riski 1.95 (%95 GA: 1.26-3.02) kat artmaktaydı. İBBS-2’ye göre Grup 2, Grup 3 ve Grup 4’te yaşamak koruyucu bulundu (sırasıyla OR: 0.43 (%95 GA: 0.30-0.60); OR: 0.36 (%95 GA: 0.25-0.52); OR: 0.59 (%95 GA: 0.40-0.88)). Sağlık algısı kötü olanlarda iyi olanlara göre karşılanmamış dental gereksinim riski 1.70 (%95 GA: 1.23-2.35) kat arttı. Yalnızca aktivite kısıtlamasıok şiddetli olan grupta karşılanmamış dental gereksinim riski anlamlı olarak arttı. Aktivite kısıtlamasıok olanların, kısıtlaması olmayanlara göre karşılanmamış dental gereksinim riski 1.82 (%95 GA: 1.08-3.07) kat artmakta iken; aktivite kısıtlaması az olanlarda risk olmayanlara göre anlamlı bir artış göstermedi (Tablo 27).

**Tablo 27. Dental sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda AROPE'nin karşılanmamış dental sağlık hizmeti gereksinimi ile ilişkisi: Lojistik regresyon modelleri**

|                                                             | <b>Model 1</b> |                  | <b>Model 2</b> |                  | <b>Model 3</b>                       |                                                   | <b>Model 4</b>                                 |                                                          |
|-------------------------------------------------------------|----------------|------------------|----------------|------------------|--------------------------------------|---------------------------------------------------|------------------------------------------------|----------------------------------------------------------|
| <b>Değişkenler<br/>Risk Grubu<br/>(Referans Grup)</b>       | <b>OR</b>      | <b>%95 GA</b>    | <b>OR</b>      | <b>%95 GA</b>    | <b>OR</b>                            | <b>%95 GA</b>                                     | <b>OR</b>                                      | <b>%95 GA</b>                                            |
| <b>AROPE</b><br>Var (Yok)                                   | <b>1.69*</b>   | <b>1.30-2.19</b> | <b>1.70*</b>   | <b>1.31-2.20</b> | <b>1.78*</b>                         | <b>1.34-2.36</b>                                  | <b>1.69*</b>                                   | <b>1.27-2.25</b>                                         |
| <b>Yaş</b><br>80 Yaş Altı<br>(80 Yaş ve üzeri)              |                |                  | <b>1.62***</b> | <b>1.06-2.48</b> | <b>1.56***</b>                       | <b>1.01-2.38</b>                                  | <b>1.95**</b>                                  | <b>1.26-3.02</b>                                         |
| <b>Cinsiyet</b><br>Kadın (Erkek)                            |                |                  | 1.10           | 0.85-1.41        | 1.08                                 | 0.84-1.39                                         | 1.01                                           | 0.78-1.31                                                |
| <b>Konut Mülkiyeti</b><br>Kira Ödeyen<br>(Kira Ödemeyen)    |                |                  |                |                  | 1.42                                 | 0.99-2.02                                         | 1.34                                           | 0.94-1.92                                                |
| <b>İBBS-2</b><br>Grup 2<br>Grup 3<br>Grup 4<br>(Grup 1)     |                |                  |                |                  | <b>0.45*</b><br><b>0.40*</b><br>0.72 | <b>0.32-0.63</b><br><b>0.28-0.57</b><br>0.49-1.06 | <b>0.43*</b><br><b>0.36*</b><br><b>0.59***</b> | <b>0.30-0.60</b><br><b>0.25-0.52</b><br><b>0.40-0.88</b> |
| <b>Sağlık Algısı</b><br>Kötü (İyi)                          |                |                  |                |                  |                                      |                                                   | <b>1.70**</b>                                  | <b>1.23-2.35</b>                                         |
| <b>Kronik Hastalık</b><br>Var (Yok)                         |                |                  |                |                  |                                      |                                                   | 0.82                                           | 0.51-1.34                                                |
| <b>Aktivite Kısıtlaması</b><br>Var, az<br>Var, çok<br>(Yok) |                |                  |                |                  |                                      |                                                   | 1.46<br><b>1.82***</b>                         | 0.95-2.23<br><b>1.08-3.07</b>                            |

\*p<0.001 \*\*p<0.01 \*\*\*p<0.05

Model 1: Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski (AROPE) (düzeltilmemiş model)

Model 2: Yaş ve cinsiyete göre düzeltilmiş

Model 3: Yaş, cinsiyet, konut mülkiyeti ve İBBS-2'ye göre düzeltilmiş

Model 4: Yaş, cinsiyet, konut mülkiyeti, İBBS-2, sağlık algısı, kronik hastalık ve aktivite kısıtlamasına göre düzeltilmiş.

## 5. TARTIŞMA

Türkiye’de yaşlılarda karşılanmamış sağlık hizmeti gereksiniminin sıklığını ve nedenlerini belirlemek, yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olmanın karşılanmamış gereksinim sıklığında yol açtığı değişikliği gözlemlemek amacıyla yapılan bu çalışmada gereksinimi olan 7641 katılımcıda karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi sıklığı %8.7 olarak bulunmuştur. Kadınlarda sıklık %9.0, erkeklerde ise %8.2 olarak karşımıza çıkmaktadır. Medikal sağlık hizmeti gereksinimi olduğunu bildiren 7556 kişide karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksinimi sıklığı %6.5 olup, bu oran kadınlarda %6.8, erkeklerde ise %6.2’dir. Dental gereksinimi olan 3729 kişide karşılanmamış dental sağlık hizmeti gereksinimi sıklığı %7.2; kadınlarda %7.5, erkeklerde %6.8 olarak bulunmuştur.

Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olmak karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimini artırmaktadır. AROPE bileşenlerinden ise yalnızca maddi ve sosyal yoksunluğun karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimini artırdığı görülmektedir. Benzer şekilde gerek medikal gerek dental gereksinimi olanlarda yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olmak karşılanmamış gereksinimi artırmaktadır. Medikal gereksinimi olanlarda AROPE bileşenlerinden maddi ve sosyal yoksunluk ile göreceli yoksullukta karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksinimi artışı anlamlı iken; dental gereksinimi olanlarda yalnızca maddi ve sosyal yoksunluğun karşılanmamış dental gereksinimi artırması anlamlı bulunmuştur.

Yaş azaldıkça her üç gereksinim türünde de karşılanmamış gereksinim artmaktadır. Konut mülkiyeti bakımından değerlendirildiğinde, kira ödeyenlerde karşılanmamış gereksinim artışı her üç gereksinim türü için anlamlı bulunmuştur. Karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi ile karşılanmamış dental gereksinim İBBS Düzey-1 bölgelerinden en sık İstanbul’da görülmekte iken, karşılanmamış medikal gereksinimin en sık olduğu İBBS Düzey-1 bölgesi Batı Marmara’dır. İBBS Düzey-2’ye göre karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi ile karşılanmamış medikal gereksinimin en sık olduğu grup Grup 4; karşılanmamış dental sağlık hizmeti gereksiniminin en sık olduğu grup ise Grup 1’dir. Sağlık algısı kötü olanlarda, kronik hastalık varlığında ve aktivite kısıtlaması olanlarda karşılanmamış sağlık hizmeti

gereksinimi ile karşılanmamış medikal gereksinim artmaktadır. Karşılanmamış dental sağlık hizmeti gereksinimi ise kötü sağlık algısı olanlarda ve aktivite kısıtlaması olanlarda artarken; kronik hastalık varlığı ile arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Her ne kadar tanımlanan karşılanmamış gereksinim türleri kadınlarda daha sık izlense de cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu, eğitim durumu, hanehalkı tipi gibi diğer değişkenler ile karşılanmamış gereksinim türleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski ile karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi türleri arasındaki ilişkinin incelendiği lojistik regresyon analizlerinde, diğer değişkenlere göre düzeltme yapıldıktan sonra AROPE'nin karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimini 1.46 kat, karşılanmamış medikal gereksinimi 1.51 kat, karşılanmamış dental gereksinimi ise 1.69 kat anlamlı olarak artırdığı görülmüştür.

### **5.1. Tanımlayıcı özellikler**

Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine bakıldığında araştırma grubunun %55.7'sinin kadın, %44.3'ünün erkek olduğu görülmektedir; sağlık hizmeti gereksinimi olan grupta da oranlar benzerdir. Araştırma grubunda katılımcıların üçte birinden fazlası 65-69 yaş grubunda iken; %6.6'sı 85 yaş ve üzeridir. Gereksinimi olan grupta da yaş dağılımı araştırma grubuyla oldukça benzer olup, cinsiyet ve yaş grubu dağılımı Türkiye verileriyle uyumludur (74).

Araştırma grubunun ve gereksinimi olan grubun yaklaşık üçte ikisi evli iken; üçte birinin eşi ölmüştür. Medeni durum dağılımının Türkiye verileriyle uyumlu olduğu görülmektedir. TÜİK'in 2023 yılı verilerine göre yaşlı nüfusta evli olanların oranı %63, eşi ölenlerin oranı ise %30.7'dir (74).

Hem araştırma grubunun hem de gereksinimi olanların onda biri çalışmaktadır. Yaşlılarda iş gücüne katılımın Türkiye verileriyle uyumlu olduğu görülmektedir. TÜİK'in İstatistiklerle Yaşlılar bülteninde 65 yaş ve üzeri bireylerde 2023 yılında iş gücüne katılım %12.2 olarak açıklanmıştır (74).

Araştırma grubundaki on kişiden dördü ilkokul mezunudur. Okuma yazma bilmeyenler grubun yaklaşık üçte birini oluştururken, her on yaşlıdan birinin de

diploması yoktur. Yükseköğrenim görenlerin oranı ise %6.4'tür. TÜİK verilerine göre okuma yazma bilmeyen 65 yaş ve üzeri kişilerin oranı yıllar içinde azalma eğiliminde olup 2022 yılında %13.5'e inmiştir. Buna karşın yükseköğretim mezuniyeti de yıllar içinde artarak 2022'de %8.3'e çıkmıştır (74). Bu çalışmada okur-yazar olmayan katılımcı oranı güncel Türkiye verisinden yüksek, lise ve üzeri mezuniyeti olanlar ise düşük bulunmuştur. Bu durum kısmen bu çalışmaya kurumsal olmayan nüfusun dahil edilmemiş olmasından kaynaklanabilir. Bahadır ve arkadaşlarının 2022 yılında Türkiye'nin altı bölgesindeki huzurevlerinde yaşayan 65 yaş ve üzeri bireylerde yaptığı bir çalışmada, okur-yazar olmayanların oranı bu çalışmadakinden düşük; lise ve üzeri mezuniyeti olanlar ise üç kat daha yüksek bulunmuştur (75). Deprem nedeniyle Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye'de yaşayan katılımcıların örnekleme alınmaması da bu sonucu kısmen etkilemiş olabilir (32). Ayrıca yüz yüze veri toplama sürecinde katılımcılar okuma yazma bilip bilmedikleri konusunda daha açık davranmış olabilirler. Bununla birlikte çalışmadaki katılımcıların yaş gruplarına ve cinsiyete göre eğitim seviyeleri incelendiğinde, yaş artışıyla birlikte eğitim seviyelerinin düştüğü, kadınlarda eğitim seviyesinin her düzeyde erkeklerden daha düşük olduğu görülmektedir. Bu yönüyle Türkiye verileriyle uyumlu olabilir.

Araştırma grubunda her beş kişiden biri tek başına yaşamaktadır. Katılımcıların yarıya yakını ise eşiyle birlikte yaşamaktadır. Güncel TÜİK verilerine göre her dört yaşlıdan biri yalnız yaşamaktadır. Tek çekirdek aileden oluşan hanehalkı oranı ise %47.4'tür (76). Bu çalışmada yalnız yaşayanların oranı biraz daha düşük bulunmuştur. Bu durum ulaşılamayan hanehalklarıyla ilişkili olabilir. Yöntemde de belirtildiği üzere hane düzeyinde yanıtlamama oranı %10.4'tür. Ulaşılamayan, iletişim kurulamayan, çeşitli nedenlerle veri toplanamayan hanelerin önemli bir kısmı tek başına yaşayan yaşlılardan oluşuyor olabilir.

Katılımcıların beşte dördü ev sahibi, onda biri de kiracı olduğunu bildirmiştir. TÜİK verilerine bakıldığında, 2022 yılında hanehalkında en az bir yaşlı bulunanların %75.3'ü ev sahibi, %11.6'sı ise kiracıdır (4). Dağılım Türkiye verileriyle uyumludur.

Araştırma grubunda on katılımcının üçü genel sağlık durumunu kötü ve çok kötü olarak nitelerken; sağlık hizmeti gereksinimi olan grupta da bu oran benzerdir. TÜİK ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel

Müdürlüğü arasında imzalanan protokol kapsamında, ilk defa 2023 yılında gerçekleştirilen Türkiye Yaşlı Profili Araştırması'nın verilerine göre de 65 yaş ve üzeri kişilerin %28.7'si sağlık durumunu kötü ve çok kötü olarak nitelemektedir (7). Bulgular bu çalışma verileri ile örtüşmektedir.

Hem araştırma grubunda hem de sağlık hizmeti gereksinimi olan grupta beş yaşlının dördünde en az bir kronik hastalık vardır. Yaşlı Profili Araştırması'na göre de hemen her beş yaşlıdan dördünde kronik hastalık bulunmaktadır (7). Bulgular resmi veriler ile uyumludur.

Bu çalışmada katılımcıların %17.8'i aktivitelerinin çok sınırlandığını bildirirken, üçte biri aktivite kısıtlaması yaşamadıklarını beyan etmişlerdir. Yaşlı Profili Araştırması'nın verilerine göre ise kronik hastalığı olan 65 yaş ve üzeri bireylerin üçte birinde günlük yaşam aktiviteleri ciddi ölçüde kısıtlanmışken, %12.5'inde kısıtlanma olmamıştır (7). Bu çalışmada aktivite kısıtlaması yaşamayanların daha yüksek bulunması kronik hastalığı olup olmadığına bakılmaksızın bu verinin tüm katılımcılardan toplanmasıyla açıklanabilir.

Araştırma grubunda yaklaşık on katılımcının üçü yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında bulunmuştur. Bileşenlerine göre değerlendirildiğinde katılımcıların beşte birinde göreceli yoksulluk, on katılımcıdan birinde aşırı maddi ve sosyal yoksunluk, binde dördünde düşük iş yoğunluğu vardır. Gereksinimi olan grupta da sonuçlar oldukça benzerdir. TÜİK'in 2024 yılı Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'na göre AROPE tüm yaş gruplarında %29.3, 65 yaş ve üzeri olanlarda ise %23.3'tür. GYKA verilerine göre yaş grubu gençleştikçe yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında olanların oranı artmaktadır (32,62). Eurostat verileri incelendiğinde, Avrupa'da 2023 yılında 16 yaş ve üzerindekilerde yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olanlar en sık %32.0 ile Romanya'da izlenirken, Türkiye %31.7 sıklık ile ikinci sıradadır. AB üyesi 27 ülkenin ortalaması %21.3 olup, en düşük oran %12 ile Çek Cumhuriyeti'nde izlenmiştir (77).

## 5.2. Karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi

Bu çalışmada her on kişiden dokuzunda sağlık hizmeti gereksinimi vardır. Yine bu çalışmada sağlık hizmeti gereksiniminin bileşenlerinden biri olarak kabul edilen medikal sağlık hizmeti gereksinimi benzer olup, diğer bileşeni olan dental sağlık hizmeti gereksinimi olanlar araştırma grubunun yarısından azını oluşturmaktadır. Şimşek'in 2021 yılında yayımladığı, Balçova'da 80 yaş ve üzeri bireylerde yapılan çalışmasında sağlık hizmeti gereksinimi prevalansı benzer şekilde %88.2 bulunmuştur (28). Mumcu'nun Türkiye'de ağız diş sağlığı hizmetlerinin kullanımını irdelediği 2004'te yayımlanan çalışmasında, son bir yılda dental gereksinim duyan 50 yaş ve üzeri nüfus oranı %33.1'dir (78). Eurostat'ın 2023 yılı verilerine göre, Avrupa Birliği üyesi ülkelerde 65 yaş ve üzeri bireylerde medikal gereksinim sıklığı en düşük %47.6 ile Hollanda'da, en yüksek sıklık ise %96.7 ile Güney Kıbrıs'tadır. AB üyesi 27 ülkenin ortalaması %80.4'tür. Dental gereksinimi olanlara bakıldığında en yüksek gereksinim sıklığı %91.5 ile Norveç'te, en düşük sıklık ise on kişide bir ile Karadağ'dadır. AB üyesi 27 ülkenin ortalaması ise %53.1'dir (79,80). Türkiye, medikal gereksinim yönünden AB ortalamasının üstünde, dental gereksinim açısından ise altındadır.

Gereksinimi olanlara bakıldığında karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi %8.7; medikal gereksinimi olanlarda karşılanmama %6.5, dental gereksinimi olanlarda ise karşılanmama %7.2'dir. Araştırma grubunda karşılanmamış gereksinim sıklıkları ise en az birinde gereksinimi olanlarda %7.8'e, medikal gereksinimi olanlarda %5.8'e ve dental gereksinimi olanlarda ise %3.2'ye düşmektedir. Literatürde hangi verinin "gerçek gereksinimi" yansıttığına ilişkin tartışmalar mevcuttur. Guidi'nin 2023 yılında yayımladığı bir çalışmada bu çalışmaya da kaynaklık eden EU-SILC metodolojisi, karşılanmamış gereksinimin değerlendirilmesi yönünden eleştirilmektedir. Eurostat karşılanmamış gereksinim verisini sunarken paydada çalışmaya dahil edilen tüm katılımcıları kullanmakta, oysa karşılanmamış gereksinim sağlık hizmetlerine erişimin bir göstergesi olarak kullanılmak isteniyorsa paydada "gerçek bir gereksinim" yaşayanlar yer almalıdır denilmektedir (81). Bu çalışmada da benzer bir yaklaşımla karşılanmamış gereksinim ile ilgili tekli analizlerde ve lojistik regresyon modellerinde gereksinimi olanlar irdelenmiştir. Bununla birlikte tüm

araştırma grubunda yapılan analizler ve lojistik regresyon modelleri ek tablolarda sunulmuştur.

Her on kişiden dokuzu sağlık gereksinimi olduğunu ifade ederken, karşılanmamış gereksinimin bu denli düşük olması sağlık hizmeti sunumu ve yaşlıların aile ve yakın çevrelerinin destekleriyle açıklanabilir. TÜİK'in 2023 yılında yaptığı Türkiye Yaşlı Profili Araştırması'na göre, 65 yaş ve üzeri kişilerde acil durumlarda yardım isteyebileceği birilerinin varlığı %86.7'dir (82). Öte yandan sosyal destek varlığı karşılanmamış gereksinimin görece düşük olmasını açıklamakta yetersiz kalabilir. Güncel OECD verilerine göre Türkiye'de 15 yaş ve üzeri kişilerin %84.4'ü, yaşlıların ise %80.8'i zor zamanlarda güvenecekleri aile üyeleri veya arkadaşları olduğunu bildirmekte; bu oranlar da OECD ortalamasının altında kalmaktadır (83,84). Bununla birlikte 2023 yılında GYKA'ya benzer metodoloji ile elde edilen Eurostat verilerine bakıldığında, ülkeler arası bazı farklılıklar olmakla birlikte, AB üyesi 27 ülkenin ortalama verisi de yaş artışıyla karşılanmamış gereksinimin belirgin bir artış göstermediğini ortaya koymaktadır. AB üyesi 27 ülke ortalamasına göre karşılanmamış medikal gereksinim 65 yaş ve üzerinde %4.9 iken, 65-74 yaş arasında %4.8, 75-84 yaş arasında %5.1, 85 yaş ve üzerinde %4.9 olarak izlenmektedir (20). Bir diğer etmen yaşlıların sağlıklarındaki kötüleşmeyi ve yakınmalarını yaşlanmanın doğal bir sonucu olarak benimsemeleri olabilir. Nitekim literatürde, çoğu kronik hastalıkta yeti yitimi ve ölümlerin uygun tıbbi müdahalelerle azaltılabileceği; bu süreçte önemli bir engel olarak da yaşlıların sağlık gereksinimleri konusunda yeterli bilgi birikiminin olmayışı vurgulanmaktadır (37).

Şimşek'in 2021 yılında yayımlanan çalışmasında 80 yaş ve üzeri sağlık hizmeti gereksinimi olan bireylerde tüm bileşenler gözetildiğinde karşılanmamış gereksinim %32.5, kronik hastalık varlığına göre ise %30.2'dir. Bu çalışmada ise tüm yaş grubunda karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksinimi çok daha düşük bulunurken, 80 yaş ve üzeri grupta bu oran %4.9'a kadar inmektedir. Bu fark kısmen ölçüm yöntemlerindeki farklılıktan kaynaklanabilir. Bu çalışmada karşılanmamış gereksinim katılımcıların öznel yargılarına göre ve 12 ay gibi görece uzun bir zaman aralığı gözetilerek belirlenmektedir. Şimşek'in çalışmasında karşılanmamış gereksinim belirlenirken üç ayrı öge dikkate alınmaktadır: Kronik hastalık varlığı,

bağımlılık durumu ve kötü sağlık algısı. Bu üç durumdan en az birinin varlığına rağmen son altı ay içinde sağlık hizmeti alamayanlarda karşılanmamış gereksinim var olarak kabul edilmiştir. Oysa bu çalışmada 80 yaş ve üzeri katılımcılar benzer bir yöntemle değerlendirildiğinde, katılımcıların %10.4'ü kronik hastalığı olduğu halde son 12 ay içinde tıbbi muayene veya tedavi gereksinimi olmadığını belirtmişlerdir. Benzer şekilde sağlık algısı kötü olduğu halde son 12 ayda tıbbi muayene veya tedavi gereksinimi olmadığını bildirenlerin oranı %10.4'tür. Dolayısıyla bu çalışmada gereksinim kavramı katılımcılar tarafından daha dar bir çerçevede algılanmış olabilir. Ayrıca Şimşek'in çalışmasında evreni Balçova'daki yaşlılar oluştururken, bu çalışmada Türkiye genelinden örneklem seçilmiştir. Dolayısıyla sosyo-ekonomik ve kültürel etmenler başta olmak üzere bölgesel farklar sonuçlara yansımış olabilir.

Aköz'ün TÜİK tarafından yapılan Türkiye Sağlık Araştırması verilerini kullanarak yaşlılarda karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimini değerlendirdiği çalışmasında, karşılanmamış gereksinim tüm bileşenlere göre %7.4, kronik hastalık varlığına göre %6.7, kötü sağlık algısına göre %7.4'tür (30). Çalışmada gereksinim Şimşek'in çalışmasına benzer şekilde, medikal boyutun irdelendiği bileşik bir göstergeyle ölçülmüş, bununla birlikte süre son 12 ay içinde sağlık hizmeti alamamak olarak genişletilmiştir. Bu çalışmada karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksinimi biraz düşük olmakla birlikte benzer bulunmuştur. Aradaki fark ölçüm yöntemi ve araştırmanın yapıldığı yıllar ile ilişkili olabilir.

Davas'ın 2024 yılında yayımlanan, maliyet kaynaklı karşılanmamış sağlık hizmeti gereksiniminde cinsiyet farklılıklarını incelediği çalışmasında, ödeme gücü nedeniyle karşılanmamış sağlık gereksinimi 65 yaş ve üzeri katılımcılarda %10.8'dir. Türkiye Sağlık Araştırması (TSA) 2019 yılı verilerinin kullanıldığı çalışmada, 15 yaş ve üstü bireylerde ödeme gücü nedeniyle karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksinimi %9.1, karşılanmamış dental gereksinim %12.0, karşılanmamış reçete edilen ilaç gereksinimi %6.4 ve karşılanmamış ruh sağlığı hizmeti gereksinimi %3.1'dir. Bu hizmetlerin hepsini içeren ve ödeme gücü nedeni ile karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi ise %15.4 bulunmuştur (29). Eurostat verilerine göre, Türkiye'de 2019 yılında 65 yaş ve üzeri bireylerde finansal nedenlerle karşılanmamış toplam sağlık hizmeti gereksinimi %10.4, medikal gereksinim %7.6, dental

gereksinim ise %7.0 olarak açıklanmıştır (85). Oysa yine Eurostat verilerine göre, 2019 yılında Türkiye’de 65 yaş ve üzeri bireylerde “çok pahalı” olması nedeniyle hem medikal hem de dental gereksinimin karşılanamaması %1.7’dir (86,87). Bu iki sonuç arasındaki fark yukarıda değinildiği üzere, kısmen karşılanmamış gereksinim hesaplanırken ilkinde yalnızca gereksinimi olanların, ikincisinde ise tüm katılımcıların paydada yer almasından kaynaklanmaktadır. İlkinde sonuçlar 2019 yılında yapılan Türkiye Sağlık Araştırması’na kaynaklık eden üçüncü dalga *European Health Interview Survey (EHIS)*, ikincisinde ise Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması’na kaynaklık eden *EU statistics on income and living conditions (EU-SILC)* araştırmasının metodolojisine uygun olarak açıklanmaktadır (81,88). Bununla birlikte, bu çalışmada karşılanmamış gereksinim maliyet ile sınırlandırılmamış ve gereksinimi olanlarda hesaplanmış olmasına rağmen Davas’ın çalışmasından daha düşük bulunmuştur. Davas’ın çalışmasında karşılanmamış gereksinim sorgulanırken “ödeme gücü nedeniyle” erişilemeyen hizmete odaklanılmakta, bu çalışmada ise “gereksinimi olduğu halde” doktora/ diş hekimine başvuramama sorgulanmaktadır. Özel bir nedenin ön plana çıkması katılımcıların hatırlamasını kolaylaştırmış olabilir. Bununla birlikte Yardım’ın 2018 yılında yayımladığı çalışmada, Türkiye’de yaşlı erkek ve kadınların ödeme gücü nedeniyle karşılanmamış gereksinimi bildirme olasılıklarının daha düşük olduğu tespit edilmiştir (13). Ayrıca her iki araştırmanın yapılma zamanı, örnek seçimi ve ulaşma oranlarındaki farklılıklar da sonuçları etkilemiş olabilir. Nihayetinde her iki araştırmanın kendi kavramı ve bağlamı gözetilerek yorumlanması daha uygun olabilir (89).

Literatürde Türkiye Sağlık Araştırması’nın verilerini kullanarak yapılan farklı çalışmalar da mevcuttur. Başar ve arkadaşlarının 2021 yılında yayımladıkları Türkiye’de karşılanmamış sağlık gereksiniminin sıklığı ve belirleyicilerine ilişkin çalışmada 2016 yılı TSA verileri kullanılmış olup, 17242 katılımcının yaklaşık %25’inde medikal, dental, reçete edilmiş ilaçlar ve ruh sağlığı hizmetlerinden en az birinde karşılanmamış gereksinim varlığı bildirilmiştir. Anılan çalışmada karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi randevu için bekleme süresi, uzaklık ve maliyet olmak üzere üç başlıkta değerlendirilmiş ve tüm tiplere göre 55-74 yaş grubunda karşılanmamış gereksinim %20.5; 75 yaş ve üzeri katılımcılarda ise %4.5

bulunmuştur (90). Bu çalışmada da yaş artışıyla karşılanmamış gereksinim sıklığının azalması açısından sonuçlar benzerdir. Öte yandan medikal ve dental gereksinim yanı sıra reçete edilmiş ilaçlar ve ruh sağlığı hizmetlerinin de karşılanmama tanımına dahil edilmesi bu çalışmadakinden daha sık bulunmasına neden olmuş olabilir. Terzi'nin 2016 TSA verilerini kullanarak yaptığı çalışmasında, ödeme gücüne bağlı karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksinimi tüm katılımcılarda %13.6 bulunmuş, yaşta her bir birim artışın ödeme gücüne bağlı karşılanmamış gereksinim riskini azaltması anlamlı bulunmuştur (91). Yetim'in TSA 2016 verilerini kullanarak yaptığı araştırmasında, çalışmaya kronik hastalığı olan (altı ay ya da daha uzun süren hastalık/ sağlık sorunu olan) katılımcılar dahil edilmiştir. Ödeme gücüne bağlı karşılanmamış medikal gereksinimi olanlar tüm grupta %13.2, 65-74 yaş arasındakilerde %8.6, 75 yaş ve üzerinde ise %8.9 bulunmuştur (92). Bu çalışmada sıklık daha düşük bulunmuş olup, bu fark kısmen kronik hastalığı olup olmadığına bakılmaksızın tüm 65 yaş ve üstü bireylerin bu çalışmaya dahil edilmesinden kaynaklanmış olabilir.

Manisa'da yapılan bir çalışmada 65 yaş ve üzeri nüfusta sağlık hizmetlerini kullanma durumu incelenmiş, karşılanmayan sağlık hizmeti gereksinimi %27.6 olarak bulunmuştur. Son 15 gün içinde herhangi bir sağlık yakınması olmasına rağmen bir sağlık kuruluşuna başvurmayanların karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi olduğu kabul edilmiş, çalışmanın verileri 2013 yılında toplanmıştır (93). Bu çalışmada gereksinim çok daha az bulunmuş olup, gerek ölçüm yöntemlerindeki belirgin farklılık gerekse de anılan çalışmanın görece eski bir zamanda yapılmış olması bu farkı açıklayabilir.

Yaşlılarda karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimini inceleyen, 2022 yılında yayımlanmış bir sistematik derleme ve meta-analizde, karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksiniminde birleştirilmiş prevalans %10.4, dental sağlık hizmeti gereksiniminde ise %8.8 bulunmuştur (16). Bu çalışmada her iki karşılanmamış gereksinim tipi de görece daha düşük bulunmuştur. Bu fark, bahsedilen çalışmanın 1996-2020 yılları arası gibi geniş bir dönemi yansıttığından kaynaklanıyor olabilir. Yaşlılarda kişisel beyana dayalı karşılanmamış sağlık hizmeti gereksiniminin incelendiği 2023 yılında yayımlanan bir başka çalışmada, düşük, orta ve yüksek gelirli

83 ülke değerlendirilmiştir. Andorra, Katar, Slovenya, Vietnam ve Tayland gibi ülkelerde 60 yaş ve üzeri katılımcılarda karşılanmamış gereksinim oranı %2'nin altında kalırken; Gürcistan, Haiti, Fas, Ruanda ve Zimbabve'de bu oran %50'lerin üstündedir. Avrupa bölgesinde sıklık %0.5 ila %50.2 arasında değişmektedir. Türkiye'de ise 2017 yılı verilerine göre 60 yaş ve üzerinde karşılanmamış gereksinim prevalansı %12.5 olup, cinsiyetler arası fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (14). Bu çalışmada sıklık daha düşük bulunmuştur. Bununla birlikte karşılanmamış gereksinimin yıllar içindeki azalma eğilimi ile aradan geçen süre dikkate alındığında ve cinsiyetler arası farkın anlamlı bulunmayışı yönüyle sonuçlar benzerdir.

Türkiye'de karşılanamayan ağız ve diş sağlığı bakım ihtiyaçlarının irdelendiği, 2020 yılında yapılan bir çalışmada TSA 2014 ve 2016 yıllarının verileri kullanılmış ve gereksinimi olanlarda karşılanmamış diş sağlığı gereksinimi sırasıyla %13.6 ve %9.6 bulunmuştur. Anılan çalışmada karşılanmamış gereksinim son 12 ayda ödeme güçlüğü nedeniyle hizmet alamamak olarak tanımlanmıştır. Karşılanmama sıklığı 55 yaş ve üzeri grupta sırasıyla %19.3 ve %23.3 iken; 75 yaş ve üzeri grupta %2.6 ve %3.8'e düşmektedir (94). Bu çalışmada gereksinimi olanlarda finansal boyutu da içeren karşılanmamış dental sağlık hizmeti gereksinimi çok daha düşük bulunmuştur. Bu fark kısmen yıllar içinde hizmet sunumundaki artışla açıklanabilir. İlgili yıla ait Sağlık İstatistikleri Yıllığı'na göre 2014 yılında kamuya ait ağız ve diş sağlığı hizmeti veren kuruluşlarda diş üniti sayısı 11269, toplamda ise 18070 iken; 2023 yılında kamuya ait diş üniti sayısı 18504, toplamda 39353'e çıkmıştır (95,96). Bununla birlikte yıllar içinde özel sektörün ağız ve diş sağlığı hizmetindeki payı da artmıştır. Bu nedenle hizmet sunumundaki değişimle beraber, yukarıda da değinilen ölçümdeki ve yöntemdeki farklılıklar ve çalışmaların yapıldığı dönem göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu çalışmada, karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksinimi olan katılımcıların yarısında karşılanmama nedeni randevunun geç tarihe verilmesidir. İkinci sırada ödeme güçlüğü yer almaktadır. Gerek medikal gerek dental gereksinimi karşılanmayanların üçte ikisinden fazlasında neden bu iki etmendir. Başar'ın Türkiye'de karşılanmamış sağlık hizmeti gereksiniminin belirleyicilerini incelediği, 2021'de yayımlanan çalışmasında da karşılanmamış gereksinimin en yaygın iki nedeni

bekleme süresi ve finansal karşılanabilirlik olarak bildirilmiştir (90). Yardım sağlık hizmetlerine erişimi konu alan çalışmada, 2006-2013 yılları arasındaki Türkiye Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması verilerini incelemiş; 2013 yılında 55 yaş ve üzeri kadınlarda maliyeti nedeniyle karşılanamayan sağlık hizmet gereksinimini %10.1, 55 yaş ve üzeri erkeklerde ise %8.4 bulmuştur. Tüm yaş gruplarında çok pahalı olduğu için gereksinimi karşılanmayanlar yıllar içinde %16.8'den %9'a, bekleme süresi nedeniyle karşılanmayanlar %1.7'den %0.8'e düşmüş; uzaklık/ ulaşım nedenli karşılanamama ise %0.4'ten %0.8'e çıkmıştır (13). Aynı yıla ait Eurostat verilerine bakıldığında 2013 yılında 65 yaş ve üzeri grupta karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksinimi %17.1'dir (20). Bu çalışmada, araştırma grubunda karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksinimi %5.8 bulunmuştur. Karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksiniminin 2013'ten 2023'e üç kattan fazla azaldığı izlenmektedir. Bu çalışmanın kapsamı karşılanmamış gereksinimdeki belirgin azalmayı açıklamakta yetersiz kalabilir. Bununla birlikte sağlık hizmeti kullanımındaki niceliksel artış, yaşlıların karşılanmayan sağlık gereksinimlerini daha az bildirme eğilimleri azalmayı kısmen açıklayabilir (96,97). Nedenlerdeki değişim ise anlaşıldığı kadarıyla gerek veri toplama formlarındaki kısmi değişiklikler gerekse de TÜİK'in Eurostat'la paylaştığı verilerde bazı sınıflandırma değişiklikleri nedeniyledir. Sözgelimi bu çalışmada en sık neden randevunun geç tarihe verilmesi seçeneği iken, Eurostat verilerinde buna uygun düşen seçenek yer almamakta; en sık neden ise diğer nedenler başlığı altında yer almaktadır (87).

Karşılanmamış dental sağlık hizmeti gereksiniminin nedenlerine bakıldığında, bu çalışmada katılımcıların üçte birinden fazlasında bildirilen ödeme gücü ilk sırada yer almaktadır. Gereksinimi karşılanmayan katılımcıların üçte birinde randevunun geç tarihe verilmesi neden olarak bildirilirken, tedavi korkusu ve ulaşım sorunu %7.5 dolaylarındadır. Kore'de yapılmış bir çalışmada yaşlılarda karşılanmamış dental gereksinim sıklığı %27.9 bulunmuş olup, karşılanmama nedenleri içerisinde ilk sırada ekonomik nedenler yer almaktadır (98). Amerika Birleşik Devletleri'nde 2020 yılında yayımlanan bir çalışmada Ulusal Beslenme ve Sağlık Araştırması (NHANES) verileri kullanılarak karşılanmamış dental gereksinim incelenmiş ve tüm etnik kökenlerden yaşlılarda 2015-2016'da sıklık %12.0 bulunmuştur. Karşılanmamış

gereksinimi olanların belirttiği en sık engel yine finansal nedenler. (99). Türkiye’de sağlık sistemi her ne kadar bahsedilen ülkelerden farklılık gösterse de ağız ve diş sağlığı hizmetlerinin kullanımında kişilerin tercihleri farklılık gösterebilmektedir. Dayıoğlu’nun 2022’de yayımlanan bir çalışmasında, Türkiye’de yaşayan katılımcıların sağlık sorunu olduğunda genelde tercih ettiği sağlık kuruluşu %87.3 ile kamu sağlık kurumları olurken, dental bir problem yaşandığında katılımcıların %74.9’u özel hastane ve muayenahaneleri tercih ettiklerini bildirmiştir (100). OECD ülkeleri arasında da karşılanmamış dental gereksinim, medikal gereksinimin karşılanmamasından daha sık karşılaşılan bir sorun olarak bildirilmektedir. Nitekim çoğu OECD ülkesinde diş sağlığı hizmetlerinin kamusal kapsamı tıbbi hizmetlere kıyasla daha azdır. İnsanlar genellikle ceplerinden ödeme yapmak zorunda kalabilirler (101). Bu çalışma, karşılanmamış dental gereksinim nedenleri açısından literatürle uyumlu bulunmuştur.

### **5.3. Karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimini etkileyen etmenler**

Araştırmanın temel bağımsız değişkeni olan yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olmak ile karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olmak hem karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimini hem de karşılanmamış medikal ve dental gereksinimi artırmaktadır.

AROPE görece uzun süredir kullanılan bir gösterge olmasına rağmen, ulaşılabildiği kadarıyla literatürde karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi ile ilişkisini irdeleyen bir çalışma yoktur. Üstelik yakın zamanda göstergenin bileşenleri revize edilmiştir (31). Bununla birlikte AROPE bileşenleri ile karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi arasındaki ilişkinin ortaya koyulduğu az sayıda çalışma mevcuttur. İtalya’da 2019 yılında yapılan bir çalışmada görece yoksulluk varlığında karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksinimi anlamlı olarak artmıştır (102). Keza maddi ve sosyal yoksunluk göstergesinin bileşenlerinden otomobil sahibi olmamak da hem medikal hem dental gereksinim açısından karşılanmama riskini artırmaktadır (23).

Literatürde yoksulluk veya sosyal dışlanma riskinin sağlık çıktıları ve sağlık hizmeti ile ilişkisinin irdelendiği bazı çalışmalar vardır. Slovenya, Sırbistan ve Hırvatistan'daki yaşlılarda muayene ve tedavi harcamalarının finansal yükü ile ilişkili faktörlerin incelendiği bir çalışmada, Slovenya ve Sırbistan'da tıbbi muayenelerin finansal yükü ile AROPE arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur. Sırbistan'da dental bakımın finansal yükü yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altındakilerde anlamlı olarak artmıştır. Her üç ülkede ilaç harcamalarının getirdiği finansal yük yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altındakilerde anlamlı olarak artmıştır (103). İspanya'da yapılan ve AROPE'nin çocuklarda ruh sağlığı ve gelişim problemleriyle ilişkisinin incelendiği bir kohortta, yoksulluk veya sosyal dışlanma riski taşıyan hanelerde yaşayan çocukların anksiyete, depresyon gibi rahatsızlıklarla ilişkilendirilen içselleştirme sorunları ile saldırganlık, hiperaktivite, duygusal disregülasyon ile ilişkilendirilen dışsallaştırma sorunlarında daha yüksek puanlar elde ettiği izlenmiştir (65). Yine İspanya'da 2023 yılında yayımlanan bir çalışmada 2014-2017 yılları arasında yapılan Yaşam Koşulları Araştırması verileri kullanılarak algılanan sağlık ile cinsiyet, çalışma durumu, eğitim seviyesi ve bölgesel sağlık harcamaları ilişkisi değerlendirilmiştir. Çalışmada ekonomik durumu tanımlamak amacıyla kontrol değişkenleri olarak kullanılan AROPE, şiddetli maddi yoksunluk ve düşük iş yoğunluğunun hem kadınlar hem de erkekler için kötü sağlık algısı ile ilişkisi anlamlı bulunmuştur (66).

Düşük gelirin gerek medikal gerek dental boyutuyla karşılanmamış gereksinimi artırdığını gösteren çok sayıda çalışma vardır (16,23–25,28,104). Bununla birlikte bu çalışmada, yaşlılarda sağlık hizmetlerine erişimin yalnızca gelir yoksulluğu bağlamında değil; hane ve birey düzeyinde “asgari” olanaklara sahip olamama ve sosyal dışlanma boyutlarıyla da incelenmesi hedeflenmiştir (58,59). AROPE bu bakımdan, uzlaşım ve standardize edilmiş tanımıyla gerek ülke içinde gerek AB üyesi ülkeler ve paydaşları arasında geniş bir karşılaştırma olanağı sunmaktadır (3). Bilinebildiği kadarıyla bu çalışma, Türkiye'de yoksulluk veya sosyal dışlanma riski ile karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi ilişkisini doğrudan ortaya koyan ilk çalışmadır.

Bu çalışmada cinsiyet ile karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur. Yaş arttıkça karşılanmamış gereksinimin azalması ise anlamlı bulunmuştur. Avrupa’da karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimini inceleyen bir çalışmada, yaş arttıkça hem karşılanmamış medikal gereksinim hem dental gereksinim azalmaktadır. AB bölgesinde yer alan 29 ülkenin Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması verileri kullanılarak yapılan çalışmada, özellikle 80 yaş ve üzeri karşılanmamış gereksinim açısından koruyucu bulunmuştur. Aynı çalışmada karşılanmamış medikal gereksinim ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (23).

Medeni durum ile karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Benzer şekilde bazı batı Avrupa ülkelerinde sosyal sermaye ve sosyal desteğin karşılanmamış sağlık hizmetlerindeki rolünü inceleyen, 2020 yılında yayımlanmış bir çalışmada medeni durum ile karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (105). Yine İrlanda’da, GYKA verileri kullanılarak yapılan bir çalışmada karşılanmamış gereksinim ile medeni durum arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (25). Kore’de 2017 yılında yaşlılarda karşılanmamış dental sağlık hizmeti gereksiniminin incelendiği bir çalışmada medeni durum ile karşılanmamış dental gereksinim arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (106). Bununla birlikte evli olmanın koruyucu bulunduğu çalışmalar da mevcuttur (28,104). Bu durum yaş grubunun dağılımına bağlı olabileceği gibi, karşılanmamış gereksinimin ölçümündeki farklılıklardan da kaynaklanabilir.

Bu çalışmada, çalışma durumu ve eğitim durumu gibi sosyo-demografik değişkenler ile karşılanmamış sağlık gereksinimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur. Sırbistan’da 2014 yılı GYKA verileri kullanılarak yapılan bir çalışmada, eğitim durumu ve çalışma durumunun karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Tüm yaş gruplarından katılımcıların analize dahil edildiği bu çalışmada işsizlerde karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi anlamlı olarak daha düşük bulunmuştur. Bu durum olasılıkla çalışanların işten izin almalarının zorluğundan kaynaklanmaktadır (107). Yine 2022 yılında yayımlanan bir meta-analizde yaşlılarda düşük ve orta eğitim düzeyinde

karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi yüksek eğitim düzeyindekilerden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur (16). Bu çalışmada anlamlı fark bulunmaması katılımcıların eğitim düzeyinin dağılımından kaynaklanıyor olabilir; lise ve üzeri eğitim alanlar yalnızca her sekiz katılımcıdan biridir. Bununla birlikte 2020 yılında Tayland'da yapılan ve benzer eğitim düzeyi ile çalışma durumunun izlendiği bir çalışmada, yaşlılarda karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi ile eğitim düzeyi ve çalışma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (26). Yine Kore'de yapılan bir çalışmada yaşlılarda eğitim durumuna göre karşılanmamış dental gereksinim arasında anlamlı bir fark yoktur (98).

Hane ve yaşanan yer özelliklerine bakıldığında bu çalışmada hanehalkı tipine göre karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi arasında fark yoktur. Şimşek'in çalışmasında da karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi ile hanehalkı tipi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (28). Avustralya ve Kanada'da karşılanmamış ruh sağlığı hizmeti gereksinimi ve sağlık hizmetine erişimde diğer engellerin incelendiği bir çalışmada, benzer şekilde her iki ülkede de hanehalkı kompozisyonu karşılanmamış ruh sağlığı hizmeti gereksinimi ile ilişkili bulunmamıştır (108). Bununla birlikte, literatürde hanehalkı tipi ile karşılanmamış gereksinim arasındaki ilişkiyi anlamlı bulan çalışmalar da vardır (26,30,109,110). Bu durum kısmen bu çalışmada karşılanmamış gereksinimin tek boyutlu değerlendirilmesinden kaynaklanıyor olabilir. Bağımlı değişkenin ulaşım sorunları nedeniyle karşılanmamış gereksinim, ekonomik nedenlerle karşılanmamış gereksinim gibi farklı düzeylerde tanımı ve ölçümü bulguları değiştirebilir.

Kira ödeyenlerde karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi kira ödemeyenlere göre anlamlı olarak daha yüksektir. Benzer şekilde Avrupa ülkelerinde karşılanmamış sağlık hizmeti gereksiniminin konut mülkiyeti ile ilişkili olduğunu ortaya koyan çalışmalar vardır (23,105). Kanada'da yapılan bir çalışmada, kiracıların karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi riski ev sahiplerinden yaklaşık iki kat fazla bulunmuştur (111). Kira'nın önemli bir gider kalemi olduğu düşünüldüğünde bu sonuç şaşırtıcı olmayacaktır. Nitekim TÜİK verilerine göre 2023 yılında hanehalkı bütçesinden en fazla pay konut ve kira harcamalarına ayrılmıştır (112).

Katılımcıların yaşadıkları yerler İBBS Düzey-2'ye göre gruplandığında, yaşanılan yer ile karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur. Şaşırtıcı şekilde hem karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi hem de karşılanmamış medikal ve dental gereksinim en az Grup 3'te yaşayanlarda görülmüştür. Bununla birlikte karşılanmama nedenlerine bakıldığında gelişmişlik düzeyi en düşük olan Grup 4'te ödeme ve randevu alamama gibi sorunlar ön plana çıkarken; gelişmişlik düzeyi en yüksek olan Grup 1'de ödeme gücü daha geri planda olup, en önemli sorun randevu alamamaktır. Grup 3 ise sağlık hizmet sunumunun yapısal ve ekonomik nedenlerinden ziyade bireysel nedenlerin en çok ön plana çıktığı gruptur. Söz gelimi zaman bulamama, ameliyat/ tedavi korkusu, kendi kendine geçmesini beklemek gibi bireysel nedenler en çok Grup 3'te izlenmektedir.

Kötü sağlık algısı olanlarda hem karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi hem de karşılanmamış medikal ve dental gereksinim anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Türkiye'de yapılan bazı başka çalışmalarda da benzer sonuçlar bulunmuştur (13,29). Keza dünyada da kötü sağlık algısının karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi riskini artırdığını, bir başka deyişle de iyi sağlık algısının karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi riskinden koruyucu olduğunu gösteren çok sayıda çalışma vardır (102,106,111,113–117). Kronik hastalık varlığı ile karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi ve karşılanmamış medikal gereksinim arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur. Literatürde, gerek Türkiye'de gerek dünyada benzer sonuçların izlendiği çok sayıda çalışma vardır (13,29,90,91,102,107,117–119). Ancak kronik hastalık varlığına göre karşılanmamış dental gereksinimde fark yoktur. Literatüre bakıldığında aksi yönde çalışmaların varlığı dikkati çekmektedir (29,106,120). Anılan çalışmaların bir kısmında karşılanmamış dental gereksinim oranı tüm yaş grupları için verilmiştir. Bu çalışmada ise sadece yaşlılarda değerlendirilmiş olup; dental gereksinimi olanlar, medikal gereksinimi olanların yarısı kadardır. Örneklem karşılanmamış dental gereksinimi tam olarak yansıtmak konusunda yetersiz kalmış olabilir. Ayrıca yaşlılarda dental gereksinim daha kolay ertelenmiş ve bu durum karşılanmamış gereksinim olarak nitelenmemiş olabilir. Bir diğer olasılık da kronik diş ve diş eti sorunları kronik hastalık bağlamında değerlendirilmemiş, bu nedenle kronik hastalık varlığı eksik bildirilmiş olabilir.

Aktivite kısıtlaması, sağlık hizmetlerinde karşılanmamış gereksinim sıklığını anlamlı olarak artırmaktadır. Çok sınırlandığını bildirenlerde bu fark iki katına kadar çıkmaktadır. Bu durum gerek Türkiye’de gerek dünyada yapılan çalışmalarla uyumlu bulunmuştur (13,29,106,121).

Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olmak karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimini risk altında olmayanlara göre 1.61 kat artırmaktadır (%95 GA: 1.36-1.91). Tek değişkenli analizlerde anlamlı bulunan yaş grubu, konut mülkiyeti, İBBS-2, sağlık algısı, kronik hastalık durumu, aktivite kısıtlaması ve literatürde anlamlı ilişki bildirilen cinsiyete göre düzeltme yapıldığında karşılanmamış gereksinim olasılığındaki artış anlamlılığını sürdürmektedir (OR: 1.46; GA: 1.22-1.74). Bilindiği kadarıyla AROPE göstergesi ile karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi ilişkisini irdeleyen çalışma yoktur. Bununla birlikte İtalya’da 16 yaş ve üzeri katılımcılarla yapılan bir çalışmada, AROPE bileşenlerinden biri olan göreceli yoksulluğun (at-risk-of-poverty, AROP) karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimini göreceli yoksulluk izlenmeyenlere göre 2.21 kat artırdığı belirlenmiştir (%95 GA: 2.09-2.34) (102). Bu çalışmada daha geniş bir gösterge ile değerlendirilmiş olmasına karşın karşılanmamış medikal gereksinimdeki artış daha düşük bulunmuştur (OR: 1.69; %95 GA: 1.27-2.25). Bu çalışmada katılımcıların yaşlılardan oluşması olasılığın daha düşük çıkmasına sebep olmuş olabilir. Her iki çalışmada da yaş artışı koruyucu bulunmuştur. Yaş arttıkça karşılanmamış gereksinim -özellikle ekonomik nedenlere bağlı karşılanmamış gereksinim- bildirenlerin oranında azalma olduğunu gösteren çalışmalar vardır (13,23,25,105). Ayrıca çalışmanın yapıldığı 2004-2015 dönemi batılı ekonomilerin yaşadığı ekonomik krizin etkilerini yansıtmakta olup; kriz öncesi dönemde (2004-2007) düzeltilmiş OR daha düşüktür (102).

Bu çalışmada, karşılanmamış gereksinim ile ilişkili bulunan AROPE bileşenleri tek başlarına da çok değişkenli analizlere dahil edilmiştir. Bileşen düzeyinde yapılan çözümlemede, göreceli yoksulluğa ve diğer kontrol değişkenlerine göre düzeltildiğinde maddi ve sosyal yoksunluğu olanlarda karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi olmayanlara göre 2.52 kat artmıştır (%95 GA: 2.02-3.14). Yine AROPE bileşenlerinden olan göreceli yoksulluk ise karşılanmamış sağlık hizmeti gereksiniminde anlamlı bir fark oluşturmamıştır. Bu durum yaşlılarda maddi ve sosyal

yoksunluğun karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi açısından önemini ortaya koymaktadır. Literatürde, düşük gelir grubunda yer almanın karşılanmamış gereksinim riskini artırdığı büyük bir uzlaşmayla ortaya konulmuştur. Buna rağmen görelî yoksulluğun karşılanmamış gereksinimde anlamlı bir fark oluşturmaması şaşırtıcı görünebilir. Bu durum AROPE'deki haliyle görelî yoksulluğun hesaplanma yönteminden kaynaklanıyor olabilir. Yukarıda da belirtildiği gibi görelî yoksullukta sosyal yardımlar da gelire dahil edilmektedir. TÜİK verilerine göre 2023 yılında yapılan sosyal koruma harcamalarının yaklaşık üçte biri "*hastalık/ sağlık bakımı*" için yapılan harcamalar iken; "*sosyal dışlanma*" için yapılan harcamalar %3.8'de kalmıştır (122). Bu durumda görelî yoksulluk riski altındaki yaşlılar sağlığa yönelik sosyal yardımlar sayesinde kısmi bir erişim kolaylığı yaşıyor olabilir. Bir diğer açıklama da görelî yoksulluğun kestirim noktası olan %60 değeri üzerinden yapılabilir. Görelî yoksulluk mutlak bir yoksulluğu yansıtmamaktadır. O toplumdaki diğer kişilere oranla düşük geliri ölçer (70). Sözgelimi varsıl bir ülkede, o ülkenin medyan gelirinin %60'ının altında olan insanların çoğu, yoksul bir ülkedeki görelî yoksuldan çok daha iyi bir yaşam standardına sahip olabilir (123). Oysa yoksulluğun diğer boyutlarından olan konut koşulları, araç sahibi olamamak, beslenme sorunları ve sosyal hayata katılamamak gibi durumlar sağlık hizmetinden yararlanmayı güçleştiriyor görünmektedir.

Bu çalışmada 80 yaş ve altında olanlarda karşılanmamış gereksinim 80 yaş ve üzerinde olanlara göre 1.94 kat artmıştır. Literatürde yaşlılarda yaş artışının gerek medikal gerek dental gereksinimde karşılanmama olasılığını azalttığını gösteren çalışmalar izlenmektedir (23,102,106). Buna karşın, yaşlılarda yaş artışının karşılanmamış gereksinim riskini artırdığını veya etkilemediğini gösteren çalışmalar da mevcuttur (27,30,103,121). Literatürdeki bu farklılık kısmen karşılanmamış gereksinimin ölçümündeki yaklaşım çeşitliliğinden kaynaklanabilir. Öznel ölçüm yöntemlerinde gereksinim ve karşılanmama daha yaşlı popülasyonda gerçekte olduğundan daha az algılanmış olabilir. Bununla birlikte benzer ölçüm yöntemlerinde de farklı sonuçların gözlenmesi ülkeler arası kültürel farklılıklar ile sağlık hizmeti sunumundaki farklılıkları yansıtabilir. Sağlık alt yapısı yaşlanmış bir topluma daha adapte olan gelişmiş ülkelerde beklenti daha yüksek iken, gelişmekte olan ülkelerde

yaşlıların beklentileri daha düşük olabilir. Sağlık hizmeti kullanım alışkanlıkları da bu sonucu etkiliyor olabilir. Türkiye’de özellikle ileri yaşlarda ambulans hizmetleri ile acil servis kullanımının görece kolay olması karşılanmamış gereksinimi azaltmış olabilir (124,125).

Kiracı olmak karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimini kira ödemeyenlere göre 1.51 kat artırmaktadır (%95 GA: 1.19-1.91). Medikal sağlık hizmeti gereksinimini de benzer şekilde artırırken, dental sağlık hizmeti gereksinimini etkilememektedir. Dental gereksinimi olanlar araştırma grubunun yaklaşık beşte ikisidir. İlişkinin anlamlı bulunmaması, varyansın düşük olması ve örneklem sayısının azalması ile açıklanabilir. Bununla birlikte literatürde konut sahibi olamamanın karşılanmamış gereksinimi artırdığı yönünde çalışmalar mevcuttur (23,105,111). Bulgular literatür ile uyumlu bulunmuştur.

Tüm gereksinim türlerinde, İBBS Düzey-2 gruplamasına göre Grup 3 bölgelerinden birinde yaşamak en gelişmiş bölgelerin yer aldığı Grup 1’de yaşamaya göre karşılanmamış gereksinim olasılığını azaltmaktadır. Yukarıda değinildiği gibi, Grup 1’de yaşayan ve karşılanmamış gereksinimi olanların karşılanmama nedenleri daha ziyade sağlık hizmeti sunumundaki yapısal faktörlere ilişkin iken, Grup 3’te yaşayanlarda yapısal faktörler daha az sıklıkta izlenmiştir. Ayrıca farklı bölgeler aynı gelişmişlik grubunda yer alsa da sağlık hizmeti talebi ve sunumunun bölgesel özellikleri bu farka neden olmuş olabilir. Bu bakımdan yerel eşitsizliklerin değerlendirilmesinde Mahalle Yoksunluk İndekslerinin (Neighbourhood Deprivation Index) geliştirilerek kullanımı daha açıklayıcı olabilir (126–128).

Kötü sağlık algısı karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimini sağlık algısı iyi olanlara göre 1.27 kat artırmaktadır (%95 GA: 1.03-1.57). Literatüre bakıldığında, kötü sağlık algısının karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi riskini 1.53 ila 4.60 kat artırdığını gösteren yayınlar vardır (13,23,27,102,102,104). Olasılık oranlarındaki görece geniş aralık, analizlerde sağlık algısının gruplandırılma yaklaşımına bağlı olabilir. Bununla birlikte bu çalışmada sonuçlar literatür ile uyumlu bulunmuştur.

Tek değişkenli analizlerde karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimini ve karşılanmamış medikal gereksinimi anlamlı olarak artırdığı izlenen kronik hastalık

varlığı, çok değişkenli analizlerde anlamlılığını yitirmiştir. Literatürde kronik hastalığı olanların olmayanlara göre karşılanmamış gereksinimi 1.16 ila 2.12 kat artırdığını gösteren yayınlar olduğu gibi, aralarında anlamlı bir ilişki olmadığını ortaya koyan yayınlar da vardır (13,25,27,104). Bu durum ilk bakışta şaşırtıcı görünse de bu çalışmada kronik hastalık prevalansının %82.5 gibi yüksek bir oranda olması varyansının düşük olmasına neden olmuştur (varyans=0.144), dolayısıyla modelde daha az farklılık göstermesine neden olmuş olabilir.

Aktivite kısıtlaması olanlarda karşılanmamış gereksinim olmayanlara göre artmıştır. Aktivite kısıtlaması az olanlarda karşılanmamış gereksinim riski 1.54 (%95 GA: 1.17-2.03) kat artarken, çok kısıtlananlarda 2.19 (%95 GA: 1.57-3.06) kat artmaktadır. Karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksinimi olanlarda da sonuçlar benzer bulunmuştur. Bununla birlikte karşılanmamış dental sağlık hizmeti gereksinimi riski yalnızca aktivitesi çok kısıtlananlarda kısıtlanmayanlara göre artmış bulunmuştur (OR: 1.82; %95 GA: 1.08-3.07). Bulgular literatür ile uyumludur (13,29,104,121)

#### **5.4. Araştırmanın güçlü yanları ve kısıtlılıkları**

Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski (AROPE) göstergesi Avrupa Sosyal Haklar Sütunu'nda ortaya koyulan yirmi temel ilkeye yönelik eylemlerin ve AB 2030 hedefleri doğrultusunda elde edilmesi istenen sonuçların temel göstergelerinden biridir. Dolayısıyla politika yapıcılar için somut bir gösterge olmasının yanı sıra; yoksulluğu yalnızca gelir boyutuyla değil topluma katılım, konut olanakları, sosyal imkanlar doğrultusunda ve bireysel düzeyde ölçebilmesi ile de sağlık hizmetleri ve halk sağlığı uygulamalarında yer alabileceği düşünülmektedir (33,69,129). Görece uzun sayılabilecek bir süredir kullanılan AROPE, 2021 yılında revize edilerek kapsayıcılığı genişletilerek güncellenmiş ve ülke içinde ve ülkeler arasında karşılaştırılabilirliği kolaylaştırması hedeflenmiştir (31,33). Bu bağlamda, bilinebildiği kadarıyla bu çalışma sağlık hizmeti sunumunun değerlendirilmesinde önemli bir bileşen olan karşılanmamış sağlık hizmeti gereksiniminin yoksulluk veya sosyal dışlanma riski ile ilişkisini ortaya koyan ilk çalışmadır. Ayrıca TÜİK verileri kullanılarak yapılan bu çalışmanın katılımcı sayısının çokluğu ve tüm ülkeyi temsil kabiliyeti güçlü yanı sayılabilir. Bir diğer güçlü yan karşılanmamış sağlık hizmetinin hem medikal hem dental boyutuyla değerlendirilmesidir. Yaşlılarda diş sağlığı

hizmetleri göz ardı edilebilen, oysa yaşlı sağlığı ve beslenmesi ile güçlü bir ilişkisi bulunan bir alandır. Bu çalışmada karşılanmamış gereksinim oranları hem Eurostat'ın GYKA verilerini açıkladığı, paydada tüm katılımcıların yer aldığı haliyle hem de literatürde de önerilen ve paydada gereksinimi olan katılımcıların yer aldığı haliyle sunulmuştur. Bu sayede GYKA verilerinden elde edilen “gerçek gereksinim” daha iyi yansıtılmış olabilir.

Araştırmanın kesitsel tipte olması AROPE ile karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi arasında yeterince güçlü bir nedensellik ilişkisi kurulamamasına neden olmuş olabilir. Ayrıca gerek çalışmaya yalnızca kurumsal olmayan nüfusun dahil edilmesi gerekse de AROPE'nin kurumsal nüfusta ölçülememesi huzurevleri, bakım evleri gibi kurumsal yapılarda yaşayan ve kırılgan olarak nitelendirilebilecek kişilerin gereksinimlerini ortaya koyamamaktadır. Kapsam dışı kalan bu nüfus dezavantajlı bir grup olabileceği için, karşılanmamış gereksinim prevalansı olduğundan düşük bulunmuş olabilir. Yine Türkiye’de yaşanan deprem nedeniyle 2023 yılında Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye bölgesinden veri toplanamamıştır. Yaşanılan afet nedeniyle o bölgedeki kırılgan ve dezavantajlı nüfusun kapsam dışı kalması da bir kısıtlılık olarak değerlendirilebilir. Bir diğer kısıtlılık da karşılanmamış gereksinimin öznel olarak değerlendirilmesi ve son 12 ay gibi uzunca bir süreyi dikkate almasıdır. Karşılanmamış gereksinimin ölçümü literatürde bir tartışma konusu olsa da, bu çalışmaya benzer yöntemle yapılan çok sayıda çalışmanın varlığı karşılaştırma kolaylığı ve pratik uygulama olanağı sunmaktadır. Ayrıca literatürde karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi ile ilişkili bir değişken olarak yer alan sağlık güvencesi durumu ve kapsayıcılığının GYKA çalışmalarından elde edilememesi bir başka kısıtlılık olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte Türkiye’de zorunlu sağlık sigortası uygulamasının da etkisiyle kamusal kapsayıcılık oldukça yüksektir.

## 6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, araştırma grubunda karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi %7.8, karşılanmamış medikal gereksinim %5.8, karşılanmamış dental gereksinim ise %3.2 bulunmuştur. Gereksinimi olanlarda ise karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi sıklığı %8.7'ye, karşılanmamış medikal gereksinim sıklığı %6.5'e, karşılanmamış dental gereksinim sıklığı ise %7.2'ye çıkmaktadır. Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olmak yaşlılarda karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi riskini artırmaktadır. AROPE bileşenlerinden maddi ve sosyal yoksunlukta bu risk artışı çok daha belirgindir. Yaşın görece daha genç olması, kiracı olmak, kötü sağlık algısı ve aktivite kısıtlaması diğer önemli risk faktörleridir. Sağlık hizmetlerine erişimde kendi başına da bir risk grubu olarak değerlendirilmesi gereken yaşlılarda, özellikle maddi ve sosyal yoksunluğun giderilmesi gerekmektedir. Beslenme, ısınma, kira ödeme gibi maddi ve sosyal yoksunluğun değerlendirildiği alanlarda, gerek devlet eliyle gerek sivil toplum kuruluşları aracılığı ile yapılacak hane düzeyindeki iyileştirmeler yaşlılarda karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimini azaltabilir. Sosyal koruma yardımlarında, sosyal dışlanmanın önlenmesine yönelik payın artırılması da yaşlılarda sağlığa erişimdeki eşitsizlikleri azaltabilir. Evde sağlık hizmeti altyapısı ve kullanımında, aktivite kısıtlaması olan yaşlı hastalara yönelik kolaylık ve iyileştirmeler karşılanmamış gereksinimi azaltmada yardımcı olabilir. AROPE ve bileşenlerinden biri olan maddi ve sosyal yoksunluk göstergesi, yaşlılarda sağlık hizmetine erişim ile ilgili sorunların izleminde ve ülkeler arası karşılaştırmalarda kullanılabilir görünmektedir. Bu konuda başka çalışmalara da gereksinim vardır.

## 7. KAYNAKLAR

1. World Population Prospects 2024: Summary of Results. United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division; 2024 s. 69. Report No.: UN DESA/POP/2024/TR/NO. 9.
2. Ageing [Internet]. [a.yer 06 Mart 2025]. Erişim adresi: <https://www.unfpa.org/ageing>
3. Ageing and health [Internet]. [a.yer 06 Mart 2025]. Erişim adresi: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health>
4. TÜİK. İstatistiklerle Yaşlılar 2022. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu; 2023. (Hayati ve Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri).
5. Keskin HŞ, Kuru HKY. Toplum Yaşlanması. Türkiye Klinikleri J Public Health-Special Topics. 2021;7(2):1-5.
6. Mehmet Akif KARAN, İlhan SATMAN, editörler. Türkiye Yaşlı Sağlığı Raporu: Güncel Durum, Sorunlar ve Kısa-Orta Vadeli Çözümler. İstanbul: Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı Türkiye Halk Sağlığı ve Kronik Hastalıklar Enstitüsü; 2021.
7. Türkiye Yaşlı Profili Araştırması, 2023 [İnternet]. [a.yer 24 Ağustos 2024]. TÜİK Kurumsal. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Yasli-Profil-Arastirmasi-2023-53809>
8. TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI [İnternet]. Blm. VIII. Sağlık, çevre ve konut Eki 18, 1982. Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
9. Universal Health Coverage | General Assembly of the United Nations [Internet]. [a.yer 06 Mart 2025]. Erişim adresi: <https://www.un.org/pga/73/event/universal-health-coverage/>
10. Universal health coverage (UHC) [Internet]. [a.yer 06 Mart 2025]. Erişim adresi: [https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/universal-health-coverage-\(uhc\)](https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/universal-health-coverage-(uhc))
11. Aday LA, Andersen R. A Framework for the Study of Access to Medical Care. Health Serv Res. 1974;9(3):208-20.
12. Allin S, Masseria C. Research Note: Unmet need as an indicator of access to health care in Europe. The London School of Economics and Political Science. 2009;
13. Yardim MS, Uner S. Equity in access to care in the era of health system reforms in Turkey. Health Policy. Haziran 2018;122(6):645-51.

14. Kowal P, Corso B, Anindya K, Andrade FCD, Giang TL, Guitierrez MTC, vd. Prevalence of unmet health care need in older adults in 83 countries: measuring progressing towards universal health coverage in the context of global population ageing. *Population Health Metrics*. 15 Eylül 2023;21(1):15.
15. Allin S, Grignon M, Le Grand J. Subjective unmet need and utilization of health care services in Canada: What are the equity implications? *Social Science & Medicine*. 01 Şubat 2010;70(3):465-72.
16. Rahman MdM, Rosenberg M, Flores G, Parsell N, Akter S, Alam MA, vd. A systematic review and meta-analysis of unmet needs for healthcare and long-term care among older people. *Health Economics Review*. 09 Aralık 2022;12(1):60.
17. Kurtinová O. Self-perceived health in the czech population: recent evidence. *Cent Eur J Public Health*. Mart 2015;23(1):45-53.
18. Idler EL, Benyamini Y. Self-rated health and mortality: a review of twenty-seven community studies. *J Health Soc Behav*. Mart 1997;38(1):21-37.
19. Tokatlioglu Y, Sulku SN. The impact of the covid-19 outbreak on unmet health care needs in istanbul. *Preventive Medicine Reports*. 01 Aralık 2023;36:102400.
20. Eurostat. Self-reported unmet needs for medical examination by sex, age, main reason declared and income quintile [İnternet]. Eurostat; 2022 [a.yer 24 Şubat 2025]. Erişim adresi: [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/page/HLTH\\_SILC\\_08](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/page/HLTH_SILC_08)
21. Lindström C, Rosvall M, Lindström M. Unmet health-care needs and mortality: A prospective cohort study from southern Sweden. *Scand J Public Health*. 01 Mayıs 2020;48(3):267-74.
22. WHO's work on the UN Decade of Healthy Ageing (2021-2030) [İnternet]. [a.yer 24 Ağustos 2024]. Erişim adresi: <https://www.who.int/initiatives/decade-of-healthy-ageing>
23. Chaupain-Guillot S, Guillot O. Health system characteristics and unmet care needs in Europe: an analysis based on EU-SILC data. *Eur J Health Econ*. Eylül 2015;16(7):781-96.
24. Fiorillo D. Reasons for unmet needs for health care: the role of social capital and social support in some western EU countries. *Int J Health Econ Manag*. 01 Mart 2020;20(1):79-98.
25. Connolly S, Wren MA. Unmet healthcare needs in Ireland: Analysis using the EU-SILC survey. *Health Policy*. 01 Nisan 2017;121(4):434-41.
26. Meemon N, Paek SC. Older Adults Living Alone in Thailand: Socioeconomic Inequality and Its Relation to Unmet Health Needs. *Asia-Pacific Social Science*

Review [Internet]. 30 Aralık 2020 [a.yer 04 Mart 2025];20(4). Erişim adresi: <https://animorepository.dlsu.edu.ph/apssr/vol20/iss4/3>

27. Kim YS, Lee J, Moon Y, Kim KJ, Lee K, Choi J, vd. Unmet healthcare needs of elderly people in Korea. BMC Geriatrics. 20 Nisan 2018;18(1):98.

28. Simsek H, Erkoyun E, Akoz A, Ergor A, Ucku R. Unmet health and social care needs and associated factors among older people aged  $\geq 80$  years in Izmir, Turkey. East Mediterr Health J. 26 Ağustos 2021;27(8):772-81.

29. Davas A, Etiler N. Gender differences in cost-related unmet healthcare needs: a national study in Türkiye. BMC Public Health. 04 Eylül 2024;24(1):2413.

30. Aköz A. Türkiye’de yaşlılarda 2008-2019 yılları arasında karşılanmamış sağlık hizmet gereksinimi ve sosyo-ekonomik değişkenlerle ilişkisi [Tıpta Uzmanlık Tezi]. [İzmir]: Dokuz Eylül Üniversitesi; 2022.

31. Glossary:At risk of poverty or social exclusion (AROPE) [Internet]. [a.yer 25 Ağustos 2024]. Erişim adresi: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:At\\_risk\\_of\\_poverty\\_or\\_social\\_exclusion\\_\(AROPE\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:At_risk_of_poverty_or_social_exclusion_(AROPE))

32. Yoksulluk ve Yaşam Koşulları İstatistikleri, 2023 [İnternet]. [a.yer 20 Ağustos 2024]. TÜİK Kurumsal. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yoksulluk-ve-Yasam-Kosullari-Istatistikleri-2023-53713>

33. Clerici E. Measuring social exclusion: strengths and limits of the European indicator AROPE. 2022 [a.yer 01 Mart 2025]; Erişim adresi: <https://iris.unipv.it/handle/11571/1510238>

34. Regional cooperation - Eurostat [İnternet]. [a.yer 25 Ağustos 2024]. Erişim adresi: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/international-cooperation/regional-cooperation>

35. World Health Organization. World report on ageing and health [Internet]. Geneva: World Health Organization; 2015 [a.yer 23 Ağustos 2024]. Erişim adresi: <https://iris.who.int/handle/10665/186463>

36. Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı 2021-2026. Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Matbaası. Ankara: Sağlık Bakanlığı; 2021.

37. Aslan D, Ertem M. Yaşlı Sağlığı: Sorunlar ve Çözümler. 1. Baskı. Palme Yayıncılık; 2012. 95 s. (2012).

38. By 2024, the 65-and-over age group will outnumber the youth group: new WHO report on healthy ageing [Internet]. [a.yer 23 Ağustos 2024]. Erişim adresi: <https://www.who.int/europe/news/item/11-10-2023-by-2024--the-65-and-over-age-group-will-outnumber-the-youth-group--new-who-report-on-healthy-ageing>

39. Nüfus Projeksiyonları, 2023-2100 [İnternet]. [a.yer 23 Ağustos 2024]. TÜİK Kurumsal. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Nufus-Projeksiyonlari-2023-2100-53699>
40. Hayat Tabloları, 2020-2022 [İnternet]. [a.yer 23 Ağustos 2024]. TÜİK Kurumsal. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hayat-Tablolari-2020-2022-49726>
41. van den Akker M, Buntinx F, Knottnerus JA. Comorbidity or multimorbidity: what's in a name? A review of literature. *European Journal of General Practice*. 01 Ocak 1996;2(2):65-70.
42. Fabbri E, An Y, Zoli M, Simonsick EM, Guralnik JM, Bandinelli S, vd. Aging and the Burden of Multimorbidity: Associations With Inflammatory and Anabolic Hormonal Biomarkers. *J Gerontol A Biol Sci Med Sci*. Ocak 2015;70(1):63-70.
43. Türkiye Bulaşıcı Olmayan Hastalıklar ve Risk Faktörleri Kohort Çalışması [İnternet]. T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Kronik Hastalıklar ve Yaşlı Sağlığı Dairesi Başkanlığı; 2021. Erişim adresi: [https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/kronik-hastaliklar-ve-yasli-sagligi-db/Dokumanlar/Raporlar/v9s\\_NCDkohort\\_.pdf](https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/kronik-hastaliklar-ve-yasli-sagligi-db/Dokumanlar/Raporlar/v9s_NCDkohort_.pdf)
44. Organization WH. Making older persons visible in the sustainable development goals' monitoring framework and indicators. World Health Organization; 2024.
45. Misconceptions on ageing and health [İnternet]. [a.yer 24 Ağustos 2024]. Erişim adresi: <https://www.who.int/news-room/photo-story/photo-story-detail/ageing-and-life-course>
46. WHO Technical Advisory Group for Measurement, Monitoring and Evaluation of the UN Decade of Healthy Ageing [İnternet]. [a.yer 24 Ağustos 2024]. Erişim adresi: <https://www.decadeofhealthyageing.org/find-knowledge/innovation/research-projects/who-technical-advisory-group-for-measurement-monitoring-and-evaluation-of-the-un-decade-of-healthy-ageing>
47. T. C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. Birleşmiş Milletler Sağlıklı Yaşlanmanın On Yılı Kapsamında Paydaş Toplantısı Dijital Ortamda Gerçekleşti [İnternet]. [a.yer 24 Ağustos 2024]. Erişim adresi: <http://www.aile.gov.tr/eyhgm/haberler/birlesmis-milletler-saglikli-yaslanmanin-on-yili-kapsaminda-paydas-toplantisi-dijital-ortamda-gerceklesti/>
48. Decade of Healthy Ageing: Plan of Action [İnternet]. [a.yer 24 Ağustos 2024]. Erişim adresi: <https://www.who.int/publications/m/item/decade-of-healthy-ageing-plan-of-action>
49. Cumhurbaşkanlığı On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028). Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı; 2023.

50. Carrasquillo O. Health Care Utilization. İçinde: Gellman MD, Turner JR, editörler. Encyclopedia of Behavioral Medicine [Internet]. New York, NY: Springer; 2013 [a.yer 24 Ağustos 2024]. s. 909-10. Erişim adresi: [https://doi.org/10.1007/978-1-4419-1005-9\\_885](https://doi.org/10.1007/978-1-4419-1005-9_885)
51. National Academies of Sciences E, Division H and M, Services B on HC, Disabilities C on HCU and A with. Factors That Affect Health-Care Utilization. İçinde: Health-Care Utilization as a Proxy in Disability Determination [Internet]. National Academies Press (US); 2018 [a.yer 25 Ağustos 2024]. Erişim adresi: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK500097/>
52. Babitsch B, Gohl D, von Lengerke T. Re-revisiting Andersen's Behavioral Model of Health Services Use: a systematic review of studies from 1998-2011. Psychosoc Med. 2012;9:Doc11.
53. Zencir M, Çiçeklioğlu M. SAĞLIK HİZMETLERİNİN KULLANIMINDA AYRIMCILIK [İnternet]. C. 35. 2020 [a.yer 25 Ağustos 2024]. s. 143-52. Erişim adresi: <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/361433/saglik-hizmetlerinin-kullaniminda-ayrimcilik>
54. Carr W, Wolfe S. Unmet needs as sociomedical indicators. Int J Health Serv. 1976;6(3):417-30.
55. Kocot E. Unmet Health Care Needs of the Older Population in European Countries Based on Indicators Available in the Eurostat Database. Healthcare (Basel). 08 Ekim 2023;11(19):2692.
56. Güntner S. EU Policies against Poverty and Social Exclusion and their Implications for Social Work: The Case of "Active Inclusion". İçinde: Schroeder J, Seukwa LH, Voigtsberger U, editörler. Soziale Bildungsarbeit - Europäische Debatten und Projekte: Social Education Work - European Debates and Projects [Internet]. Wiesbaden: Springer Fachmedien; 2017 [a.yer 01 Mart 2025]. s. 121-41. Erişim adresi: [https://doi.org/10.1007/978-3-658-17016-5\\_8](https://doi.org/10.1007/978-3-658-17016-5_8)
57. de Vos K, Asghar Zaidi M. Poverty measurement in the European Union: Country-specific or Union-wide poverty lines? Journal of Income Distribution. 01 Ocak 1998;8(1):77-92.
58. Who we are - Eurostat [İnternet]. [a.yer 25 Ağustos 2024]. Erişim adresi: <https://ec.europa.eu/eurostat/about-us/who-we-are>
59. Uluslararası Faaliyetler ve Projeler [İnternet]. [a.yer 25 Ağustos 2024]. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). Erişim adresi: [https://www.tuik.gov.tr/Kurumsal/Uluslararası\\_Faaliyetler\\_Projeler](https://www.tuik.gov.tr/Kurumsal/Uluslararası_Faaliyetler_Projeler)
60. Income and living conditions Information on data - Eurostat [İnternet]. [a.yer 25 Ağustos 2024]. Erişim adresi: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/information-data#Background%20information%20on%20EU-SILC>

61. Glossary:EU statistics on income and living conditions (EU-SILC) [Internet]. [a.yer 25 Ağustos 2024]. Erişim adresi: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:EU\\_statistics\\_on\\_income\\_and\\_living\\_conditions\\_\(EU-SILC\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:EU_statistics_on_income_and_living_conditions_(EU-SILC))
62. Yoksulluk ve Yaşam Koşulları İstatistikleri, 2024 [İnternet]. [a.yer 21 Şubat 2025]. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yoksulluk-ve-Yasam-Kosullari-Istatistikleri-2024-53714>
63. Joint report on social inclusion 2004 [İnternet]. 2004 [a.yer 25 Ağustos 2024]. Erişim adresi: <https://aei.pitt.edu/42843/>
64. Gaisbauer HP. Absolute poverty and the EU Social Policy Agenda. İçinde: Gaisbauer HP, Schweiger G, Sedmak C, editörler. Absolute Poverty in Europe [İnternet]. 1. bs Bristol University Press; 2019 [a.yer 25 Ağustos 2024]. s. 289-312. Erişim adresi: [https://www.cambridge.org/core/product/identifier/9781447341291%23c14/type/book\\_part](https://www.cambridge.org/core/product/identifier/9781447341291%23c14/type/book_part)
65. Seminar “The way forward in poverty measurement” | UNECE [İnternet]. [a.yer 25 Ağustos 2024]. Erişim adresi: <https://unece.org/info/Statistics/events/19636>
66. European Parliament. Directorate General for Parliamentary Research Services. Poverty in the European Union: the crisis and its aftermaths : in depth analysis. [Internet]. LU: Publications Office; 2016 [a.yer 25 Ağustos 2024]. Erişim adresi: <https://data.europa.eu/doi/10.2861/128014>
67. Glossary:EU 2020 Strategy [Internet]. [a.yer 25 Ağustos 2024]. Erişim adresi: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:EU\\_2020\\_Strategy](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:EU_2020_Strategy)
68. EU statistics on income and living conditions (EU-SILC) methodology - people at risk of poverty or social exclusion [Internet]. [a.yer 25 Ağustos 2024]. Erişim adresi: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU\\_statistics\\_on\\_income\\_and\\_living\\_conditions\\_\(EU-SILC\)\\_methodology\\_-\\_people\\_at\\_risk\\_of\\_poverty\\_or\\_social\\_exclusion](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_statistics_on_income_and_living_conditions_(EU-SILC)_methodology_-_people_at_risk_of_poverty_or_social_exclusion)
69. Glossary:The European Pillar of Social Rights Action Plan (EU 2030 targets) [Internet]. [a.yer 20 Ağustos 2024]. Erişim adresi: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:The\\_European\\_Pillar\\_of\\_Social\\_Rights\\_Action\\_Plan\\_\(EU\\_2030\\_targets\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:The_European_Pillar_of_Social_Rights_Action_Plan_(EU_2030_targets))
70. Glossary:At-risk-of-poverty rate [Internet]. [a.yer 25 Ağustos 2024]. Erişim adresi: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:At-risk-of-poverty\\_rate](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:At-risk-of-poverty_rate)

71. Glossary:Equivalised disposable income [Internet]. [a.yer 25 Ağustos 2024]. Erişim adresi: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Equivalised\\_disposable\\_income](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Equivalised_disposable_income)
72. Glossary:Severe material and social deprivation rate (SMSD) [Internet]. [a.yer 25 Ağustos 2024]. Erişim adresi: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Severe\\_material\\_and\\_social\\_deprivation\\_rate\\_\(SMSD\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Severe_material_and_social_deprivation_rate_(SMSD))
73. Glossary:Persons living in households with low work intensity [Internet]. [a.yer 25 Ağustos 2024]. Erişim adresi: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Persons\\_living\\_in\\_households\\_with\\_low\\_work\\_intensity](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Persons_living_in_households_with_low_work_intensity)
74. İstatistiklerle Yaşlılar, 2023 [İnternet]. [a.yer 19 Şubat 2025]. TÜİK Kurumsal. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Yaslılar-2023-53710>
75. Bahadır Z, Ay F, Özgün Başıbüyük G. Türkiye’de Huzur Evlerinde Yaşayan Yaşlılar: Betimleyici Bir Çalışma. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi. 30 Aralık 2022;15(2):83-97.
76. İstatistiklerle Yaşlılar, 2023 [İnternet]. [a.yer 23 Ağustos 2024]. TÜİK Kurumsal. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Yaslılar-2023-53710>
77. Eurostat. People at risk of poverty or social exclusion by sex [İnternet]. Eurostat; 2022 [a.yer 25 Şubat 2025]. Erişim adresi: [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/page/TEPSR\\_LM410](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/page/TEPSR_LM410)
78. Mumcu G, Sur H, Yildirim C, Soylemez D, Atli H, Hayran O. Utilisation of dental services in Turkey: a cross-sectional survey. Int Dent J. Nisan 2004;54(2):90-6.
79. Eurostat. eurostat medical need [İnternet]. Eurostat; 2025 [a.yer 23 Şubat 2025]. Erişim adresi: [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/page/HLTH\\_SILC\\_08C](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/page/HLTH_SILC_08C)
80. Eurostat. eurostat dental need [İnternet]. Eurostat; 2025 [a.yer 23 Şubat 2025]. Erişim adresi: [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/page/HLTH\\_SILC\\_09C](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/page/HLTH_SILC_09C)
81. Guidi CF, Ingleby D. The urgent need for valid data on access to healthcare in Europe. Eur J Public Health. 01 Nisan 2023;33(2):176-8.
82. TÜİK Kurumsal [İnternet]. [a.yer 23 Şubat 2025]. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Türkiye-Older-Persons-Profile-Survey-2023-53809>

83. OECD [Internet]. [a.yer 23 Şubat 2025]. Social support. Erişim adresi: <https://www.oecd.org/en/data/indicators/social-support.html>
84. OECD. How's Life? 2024: Well-being and Resilience in Times of Crisis [Internet]. OECD; 2024 [a.yer 23 Şubat 2025]. (How's Life?). Erişim adresi: [https://www.oecd.org/en/publications/how-s-life-2024\\_90ba854a-en.html](https://www.oecd.org/en/publications/how-s-life-2024_90ba854a-en.html)
85. Eurostat. Self-reported unmet needs for specific health care-related services due to financial reasons by sex, age and educational attainment level [Internet]. Eurostat; 2022 [a.yer 24 Şubat 2025]. Erişim adresi: [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/page/HLTH\\_EHIS\\_UN2E](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/page/HLTH_EHIS_UN2E)
86. Eurostat. Self-reported unmet needs for medical examination by sex, age, main reason declared and educational attainment level [Internet]. Eurostat; 2022 [a.yer 24 Şubat 2025]. Erişim adresi: [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/page/HLTH\\_SILC\\_14](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/page/HLTH_SILC_14)
87. Eurostat. Self-reported unmet needs for dental examination by sex, age, main reason declared and income quintile [Internet]. Eurostat; 2022 [a.yer 24 Şubat 2025]. Erişim adresi: [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/page/HLTH\\_SILC\\_09](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/page/HLTH_SILC_09)
88. OECD [Internet]. 2020 [a.yer 24 Şubat 2025]. Unmet needs for health care. Erişim adresi: [https://www.oecd.org/en/publications/unmet-needs-for-health-care\\_9c2be79c-en.html](https://www.oecd.org/en/publications/unmet-needs-for-health-care_9c2be79c-en.html)
89. European Health Interview Survey (EHIS) [Internet]. [a.yer 24 Şubat 2025]. Erişim adresi: [https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/fr/hlth\\_det\\_esms.htm](https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/fr/hlth_det_esms.htm)
90. Başar D, Dikmen FH, Öztürk S. The prevalence and determinants of unmet health care needs in Turkey. Health Policy. Haziran 2021;125(6):786-92.
91. Terzi M, Kurutkan MN, Şahin D, Kara O. UNMET MEDICAL CARE NEEDS DUE TO PAYMENT DIFFICULTY. SagAkaDerg. 01 Aralık 2022;9(4):309-16.
92. Yetim B, Çelik Y. Sağlık Hizmetlerine Erişim: Karşılanmamış İhtiyaçlar Sorunu. Toplum ve Sosyal Hizmet. 27 Nisan 2020;31(2):423-40.
93. Saliha Ö. Manisa Kent Merkezinde 65 Yaş ve Üzeri Nüfusun Sağlık Hizmetlerini Kullanma Durumu [Internet]. C. 30. 2020 [a.yer 25 Şubat 2025]. s. 43-51. Erişim adresi: <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/364175/manisa-kent-merkezinde-65-yas-ve-uzeri-nufusun-saglik-hizmetlerini-kullanma-durumu>
94. Dikmen DB, Dikmen FH. TÜRKİYE'DE KARŞILANAMAYAN AĞIZ VE DİŞ SAĞLIĞI BAKIM İHTİYAÇLARINI ETKİLEYEN SOSYO-EKONOMİK FAKTÖRLERİN ANALİZİ. HSİD. 08 Aralık 2020;23(4):537-46.

95. Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2014 Yayınlanmıştır [İnternet]. [a.yer 25 Şubat 2025]. Erişim adresi: <https://www.saglik.gov.tr/TR-84956/saglik-istatistikleri-yilligi-2014-yayinlanmistir.html>
96. Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2023 Yayınlanmıştır [İnternet]. [a.yer 25 Şubat 2025]. Erişim adresi: <https://www.saglik.gov.tr/TR-107086/saglik-istatistikleri-yilligi-2023-yayinlanmistir.html>
97. Methodological issues in the analysis of the socioeconomic determinants of health using EU-SILC data [Internet]. [a.yer 25 Şubat 2025]. Erişim adresi: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-statistical-working-papers/-/ks-ra-10-017>
98. Chae S, Lee Y, Kim J, Chun KH, Lee JK. Factors associated with perceived unmet dental care needs of older adults. *Geriatr Gerontol Int*. Kasım 2017;17(11):1936-42.
99. Bhoopathi V, Luo H, Moss M, Bhagavatula P. Unmet Dental Care Need and Associated Barriers by Race/Ethnicity among US Adults. *JDR Clin Trans Res*. Nisan 2021;6(2):213-21.
100. Dayıoğlu N. Assessing the Health-economic Crisis: The Case of Turkey. *Lectio*. 22 Temmuz 2022;6(2):67-80.
101. OECD. Health at a Glance 2023: OECD Indicators [Internet]. OECD; 2023 [a.yer 27 Şubat 2025]. (Health at a Glance). Erişim adresi: [https://www.oecd.org/en/publications/health-at-a-glance-2023\\_7a7afb35-en.html](https://www.oecd.org/en/publications/health-at-a-glance-2023_7a7afb35-en.html)
102. A P, A R, A R, C M, C C. The geography and economics of forgoing medical examinations or therapeutic treatments in Italy during the economic crisis. *BMC public health* [Internet]. 09 Şubat 2019 [a.yer 02 Mart 2025];19(1). Erişim adresi: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31477064/>
103. Vojvodic K, Terzic-Supic Z, Todorovic J, Gagliardi C, Santric-Milicevic M, Popovic M. Financial Burden of Medical Care, Dental Care, and Medicines among Older-Aged Population in Slovenia, Serbia, and Croatia. *Int J Environ Res Public Health*. 11 Mart 2022;19(6):3325.
104. Cavalieri M. Geographical variation of unmet medical needs in Italy: a multivariate logistic regression analysis. *International Journal of Health Geographics*. 12 Mayıs 2013;12(1):27.
105. Fiorillo D. Reasons for unmet needs for health care: the role of social capital and social support in some western EU countries. *Int J Health Econ Manag*. 01 Mart 2020;20(1):79-98.
106. Chae S, Lee Y, Kim J, Chun KH, Lee JK. Factors associated with perceived unmet dental care needs of older adults. *Geriatrics & Gerontology International*. 2017;17(11):1936-42.

107. Popovic N, Terzic-Supic Z, Simic S, Mladenovic B. Predictors of unmet health care needs in Serbia; Analysis based on EU-SILC data. PLOS ONE. 08 Kasım 2017;12(11):e0187866.
108. Corscadden L, Callander EJ, Topp SM. Who experiences unmet need for mental health services and what other barriers to accessing health care do they face? Findings from Australia and Canada. The International Journal of Health Planning and Management. 2019;34(2):761-72.
109. Kim J, Kim TH, Park EC, Cho WH. Factors influencing unmet need for health care services in Korea. Asia Pac J Public Health. Mart 2015;27(2):NP2555-2569.
110. Jung B, Ha IH. Determining the reasons for unmet healthcare needs in South Korea: a secondary data analysis. Health and Quality of Life Outcomes. 20 Mart 2021;19(1):99.
111. Bryant T, Leaver C, Dunn J. Unmet healthcare need, gender, and health inequalities in Canada. Health Policy. 01 Haziran 2009;91(1):24-32.
112. TÜİK Kurumsal [İnternet]. [a.yer 04 Mart 2025]. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Tuketim-Harcamasi-2023-53801>
113. Hwang J. Understanding reasons for unmet health care needs in Korea: what are health policy implications? BMC Health Services Research. 16 Temmuz 2018;18(1):557.
114. Sowa PM, Butler JRG, Connelly LB. Unmet medical needs and health care accessibility in seven countries of Eastern Europe [Internet]. 2014 [a.yer 04 Mart 2025]. Erişim adresi: <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/75619/>
115. Zhu Y, Österle A. Rural-urban disparities in unmet long-term care needs in China: The role of the *hukou* status. Social Science & Medicine. 01 Ekim 2017;191:30-7.
116. Wiltshire JC, Person SD, Kiefe CI, Allison JJ. Disentangling the influence of socioeconomic status on differences between African American and white women in unmet medical needs. Am J Public Health. Eylül 2009;99(9):1659-65.
117. Alemu FW, Yuan J, Kadish S, Son S, Khan SS, Nulla SM, vd. Social determinants of unmet need for primary care: a systematic review. Syst Rev. 02 Ekim 2024;13:252.
118. Guessous I, Gaspoz JM, Theler JM, Wolff H. High prevalence of forgoing healthcare for economic reasons in Switzerland: a population-based study in a region with universal health insurance coverage. Prev Med. Kasım 2012;55(5):521-7.
119. Ronksley PE, Sanmartin C, Quan H, Ravani P, Tonelli M, Manns B, vd. Association between chronic conditions and perceived unmet health care needs. Open Med. 2012;6(2):e48-58.

120. Fernández SC, Ajuria AF, Martín JJ, Murphy MJ. The impact of the economic crisis on unmet dental care needs in Spain. *J Epidemiol Community Health*. 01 Eylül 2015;69(9):880-5.
121. Hlebec V, Srakar A, Majcen B. Determinants of Unmet Needs among Slovenian Old Population. *Zdr Varst*. Mart 2016;55(1):78-85.
122. Sosyal Koruma İstatistikleri, 2023 [İnternet]. [a.yer 09 Mart 2025]. TÜİK Kurumsal. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sosyal-Koruma-Istatistikleri-2023-53560>
123. Darvas Z. Why is it so hard to reach the EU's 'poverty' target? Bruegel Policy Contributions [Internet]. Ocak 2017 [a.yer 03 Mart 2025]; Erişim adresi: <https://ideas.repec.org/p/bre/polcon/18563.html>
124. Jasani G, Liang Y, McNeilly B, Stryckman B, Marcozzi D, Gingold D. Association Between Primary Care Availability and Emergency Medical Services Utilization. *The Journal of Emergency Medicine*. 01 Nisan 2023;64(4):448-54.
125. Yarris LM, Moreno R, Schmidt TA, Adams AL, Brooks HS. Reasons why patients choose an ambulance and willingness to consider alternatives. *Acad Emerg Med*. Nisan 2006;13(4):401-5.
126. Şimşek H, Kılıç B. Sağlıkta eşitsizliklerle ilgili temel kavramlar. *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*. 12 Aralık 2015;10(2):116-116.
127. Sheridan N, Love T, Kenealy T, Primary Care Models Study Group. Is there equity of patient health outcomes across models of general practice in Aotearoa New Zealand? A national cross-sectional study. *Int J Equity Health*. 04 Mayıs 2023;22(1):79.
128. Lee SE, Yeon M, Kim CW, Yoon TH, Kim D, Choi J. Neighborhood Deprivation and Unmet Health Care Needs: A Multilevel Analysis of Older Individuals in South Korea. *Osong Public Health Res Perspect*. Ekim 2019;10(5):295-306.
129. Fası 19- Sosyal Politika ve İstihdam [İnternet]. [a.yer 05 Mart 2025]. Erişim adresi: [https://www.ab.gov.tr/fasil-19-sosyal-politika-ve-istihdam\\_84.html](https://www.ab.gov.tr/fasil-19-sosyal-politika-ve-istihdam_84.html)

## **8.EKLER**

### **EK-1. Ek Tablolar**

Araştırma grubunda yer alan 8499 katılımcıda karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi, karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksinimi ve karşılanmamış dental sağlık hizmeti gereksinimi ile ilişkili etmenleri gösteren tek değişkenli analizlere ve lojistik regresyon çözümlemelerine ait ek tablolar aşağıda sunulmuştur.



**Ek Tablo 1. Araştırma grubunda cinsiyete ve yaş grubuna göre karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi**

| n=8499          | Karşılanmamış Sağlık Hizmeti Gereksinimi |       |      |       | P       |
|-----------------|------------------------------------------|-------|------|-------|---------|
|                 | Var                                      |       | Yok  |       |         |
|                 | Sayı                                     | Yüzde | Sayı | Yüzde |         |
| Cinsiyet        |                                          |       |      |       |         |
| Erkek           | 278                                      | 7.4   | 3488 | 92.6  | 0.199   |
| Kadın           | 385                                      | 8.1   | 4348 | 91.9  |         |
| Yaş grubu 1     |                                          |       |      |       |         |
| 65-69           | 287                                      | 9.0   | 2910 | 91.0  | <0.001* |
| 70-74           | 188                                      | 8.0   | 2149 | 92.0  |         |
| 75-79           | 115                                      | 7.2   | 1474 | 92.8  |         |
| 80-84           | 47                                       | 5.7   | 771  | 94.3  |         |
| 85 ve üzeri     | 26                                       | 4.7   | 532  | 95.3  |         |
| Yaş grubu 2     |                                          |       |      |       |         |
| 80 yaş altı     | 590                                      | 8.3   | 6533 | 91.7  | <0.001  |
| 80 yaş ve üzeri | 73                                       | 5.3   | 1303 | 94.7  |         |

\*Eğimde ki-kare

**Ek Tablo 2. Araştırma grubunda sosyo-demografik değişkenlere göre karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi**

| n=8499                         | Karşılanmamış Sağlık Hizmeti Gereksinimi |       |      |       | P     |
|--------------------------------|------------------------------------------|-------|------|-------|-------|
|                                | Var                                      |       | Yok  |       |       |
|                                | Sayı                                     | Yüzde | Sayı | Yüzde |       |
| Medeni durum                   |                                          |       |      |       |       |
| Evli                           | 437                                      | 7.9   | 5074 | 92.1  | 0.548 |
| Evli değil                     | 226                                      | 7.6   | 2762 | 92.4  |       |
| Çalışma durumu                 |                                          |       |      |       |       |
| Çalışıyor                      | 72                                       | 8.1   | 818  | 91.9  | 0.915 |
| Emekli                         | 343                                      | 7.8   | 4036 | 92.2  |       |
| Çalışmıyor                     | 248                                      | 7.7   | 2982 | 92.3  |       |
| Eğitim durumu                  |                                          |       |      |       |       |
| OYD*/ okul bitirmedi           | 267                                      | 7.9   | 3122 | 92.1  | 0.277 |
| İlk/ orta ve dengi okul mezunu | 298                                      | 7.4   | 3709 | 92.6  |       |
| Lise ve üzeri okul mezunu      | 98                                       | 8.9   | 1005 | 91.1  |       |

\*Okur yazar değil

**Ek Tablo 3. Araştırma grubunda hane ve yaşanılan yer özelliklerine göre karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi**

| n=8499                        | Karşılanmamış Sağlık Hizmeti Gereksinimi |       |      |       | p      |
|-------------------------------|------------------------------------------|-------|------|-------|--------|
|                               | Var                                      |       | Yok  |       |        |
|                               | Sayı                                     | Yüzde | Sayı | Yüzde |        |
| Hanehalkı tipi                |                                          |       |      |       |        |
| Yalnız                        | 129                                      | 8.3   | 1418 | 91.7  | 0.206  |
| Eşiyle birlikte               | 385                                      | 8.0   | 4419 | 92.0  |        |
| Diğer (çocuk/ akraba/ bakıcı) | 149                                      | 6.9   | 1999 | 93.1  |        |
| Konut mülkiyeti               |                                          |       |      |       |        |
| Kira ödeyen                   | 98                                       | 12.2  | 703  | 87.8  | <0.001 |
| Kira ödemeyen                 | 565                                      | 7.3   | 7133 | 92.7  |        |
| İBBS-1                        |                                          |       |      |       |        |
| İstanbul                      | 57                                       | 11.5  | 440  | 88.5  | <0.001 |
| Batı Marmara                  | 62                                       | 9.9   | 566  | 90.1  |        |
| Ege                           | 79                                       | 5.8   | 1292 | 94.2  |        |
| Doğu Marmara                  | 89                                       | 11.4  | 691  | 88.6  |        |
| Batı Anadolu                  | 37                                       | 5.7   | 610  | 94.3  |        |
| Akdeniz                       | 39                                       | 5.9   | 618  | 94.1  |        |
| Orta Anadolu                  | 46                                       | 7.9   | 537  | 92.1  |        |
| Batı Karadeniz                | 100                                      | 8.2   | 1116 | 91.8  |        |
| Doğu Karadeniz                | 24                                       | 6.1   | 368  | 93.9  |        |
| Kuzey Doğu Anadolu            | 49                                       | 8.1   | 554  | 91.9  |        |
| Orta Doğu Anadolu             | 23                                       | 4.9   | 451  | 95.1  |        |
| Güney Doğu Anadolu            | 58                                       | 8.9   | 593  | 91.1  |        |
| İBBS-2                        |                                          |       |      |       |        |
| Grup 1 (çok gelişmiş)         | 223                                      | 9.2   | 2191 | 90.8  | <0.001 |
| Grup 2                        | 195                                      | 6.9   | 2631 | 93.1  |        |
| Grup 3                        | 134                                      | 5.9   | 2145 | 94.1  |        |
| Grup 4 (az gelişmiş)          | 111                                      | 11.3  | 869  | 88.7  |        |

Ek Tablo 4. Araştırma grubunda sağlık durumuna göre karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi

| n=8499               | Karşılanmamış Sağlık Hizmeti Gereksinimi |       |      |       | p      |
|----------------------|------------------------------------------|-------|------|-------|--------|
|                      | Var                                      |       | Yok  |       |        |
|                      | Sayı                                     | Yüzde | Sayı | Yüzde |        |
| Sağlık Algısı        |                                          |       |      |       |        |
| Kötü                 | 261                                      | 10.7  | 2182 | 89.3  | <0.001 |
| İyi                  | 402                                      | 6.6   | 5654 | 93.4  |        |
| Kronik Hastalık      |                                          |       |      |       |        |
| Var                  | 572                                      | 8.3   | 6340 | 91.7  | 0.001  |
| Yok                  | 91                                       | 5.7   | 1496 | 94.3  |        |
| Aktivite Kısıtlaması |                                          |       |      |       |        |
| Çok sınırlandı       | 177                                      | 11.7  | 1340 | 88.3  | <0.001 |
| Sınırlandı           | 325                                      | 8.1   | 3691 | 91.9  |        |
| Sınırlanmadı         | 161                                      | 5.4   | 2805 | 94.6  |        |

Ek Tablo 5. Araştırma grubunda yoksulluk veya sosyal dışlanma riski ve bileşenlerine göre karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi

| n=8499                    | Karşılanmamış Sağlık Hizmeti Gereksinimi |       |      |       | p      |
|---------------------------|------------------------------------------|-------|------|-------|--------|
|                           | Var                                      |       | Yok  |       |        |
|                           | Sayı                                     | Yüzde | Sayı | Yüzde |        |
| Görelî Yoksulluk          |                                          |       |      |       |        |
| Var                       | 163                                      | 8.8   | 1697 | 91.2  | 0.080  |
| Yok                       | 500                                      | 7.5   | 6139 | 92.5  |        |
| Maddî ve Sosyal Yoksunluk |                                          |       |      |       |        |
| Var                       | 153                                      | 17.4  | 728  | 82.6  | <0.001 |
| Yok                       | 510                                      | 6.7   | 7108 | 93.3  |        |
| Düşük İş Yoğunluğu        |                                          |       |      |       |        |
| Var                       | 2                                        | 5.9   | 32   | 94.1  | 1.000* |
| Yok                       | 661                                      | 7.8   | 7804 | 92.2  |        |
| AROPE                     |                                          |       |      |       |        |
| Var                       | 241                                      | 10.5  | 2058 | 89.5  | <0.001 |
| Yok                       | 422                                      | 6.8   | 5778 | 93.2  |        |

\*Fisher'in kesin testi

Ek Tablo 6. Araştırma grubunda yoksulluk veya sosyal dışlanma riskinin karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi ile ilişkisi: Lojistik regresyon modelleri

|                                                             | Model 1      |                  | Model 2      |                  | Model 3                               |                                                   | Model 4                               |                                                   |
|-------------------------------------------------------------|--------------|------------------|--------------|------------------|---------------------------------------|---------------------------------------------------|---------------------------------------|---------------------------------------------------|
| Değişkenler<br>Risk Grubu<br>(Referans Grup)                | OR           | %95 GA           | OR           | %95 GA           | OR                                    | %95 GA                                            | OR                                    | %95 GA                                            |
| <b>AROPE</b><br>Var (Yok)                                   | <b>1.60*</b> | <b>1.35-1.89</b> | <b>1.61*</b> | <b>1.36-1.90</b> | <b>1.55*</b>                          | <b>1.30-1.85</b>                                  | <b>1.43*</b>                          | <b>1.20-1.71</b>                                  |
| <b>Yaş</b><br>80 Yaş Altı<br>(80 Yaş ve üzeri)              |              |                  | <b>1.65*</b> | <b>1.28-2.14</b> | <b>1.61*</b>                          | <b>1.25-2.07</b>                                  | <b>1.95*</b>                          | <b>1.51-2.52</b>                                  |
| <b>Cinsiyet</b><br>Kadın (Erkek)                            |              |                  | 1.11         | 0.94-1.31        | 1.10                                  | 0.94-1.30                                         | 1.02                                  | 0.86-1.90                                         |
| <b>Konut Mülkiyeti</b><br>Kira Ödeyen<br>(Kira Ödemeyen)    |              |                  |              |                  | <b>1.55*</b>                          | <b>1.23-1.96</b>                                  | <b>1.50**</b>                         | <b>1.19-1.90</b>                                  |
| <b>İBBS-2</b><br>Grup 2<br>Grup 3<br>Grup 4<br>(Grup 1)     |              |                  |              |                  | <b>0.72**</b><br><b>0.59*</b><br>1.07 | <b>0.59-0.88</b><br><b>0.47-0.75</b><br>0.83-1.38 | <b>0.69**</b><br><b>0.55*</b><br>0.93 | <b>0.56-0.85</b><br><b>0.43-0.69</b><br>0.72-1.21 |
| <b>Sağlık Algısı</b><br>Kötü (İyi)                          |              |                  |              |                  |                                       |                                                   | <b>1.27***</b>                        | <b>1.03-1.56</b>                                  |
| <b>Kronik Hastalık</b><br>Var (Yok)                         |              |                  |              |                  |                                       |                                                   | 0.89                                  | 0.65-1.23                                         |
| <b>Aktivite Kısıtlaması</b><br>Var, az<br>Var, çok<br>(Yok) |              |                  |              |                  |                                       |                                                   | <b>1.57**</b><br><b>2.18*</b>         | <b>1.19-2.06</b><br><b>1.56-3.03</b>              |

\*p<0.001 \*\*p<0.01 \*\*\*p<0.05

Model 1: Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski (AROPE) (düzeltilmemiş model)

Model 2: Yaş ve cinsiyete göre düzeltilmiş

Model 3: Yaş, cinsiyet, konut mülkiyeti ve İBBS-2'ye göre düzeltilmiş

Model 4: Yaş, cinsiyet, konut mülkiyeti, İBBS-2, sağlık algısı, kronik hastalık ve aktivite kısıtlamasına göre düzeltilmiş

**Ek Tablo 7. Araştırma grubunda cinsiyete ve yaş grubuna göre karşılanmamış medikal ve dental sağlık hizmeti gereksinimi**

| n=8499                   | Karşılanmamış Sağlık Hizmeti Gereksinimi |       |        |        |       |        |
|--------------------------|------------------------------------------|-------|--------|--------|-------|--------|
|                          | Medikal                                  |       |        | Dental |       |        |
|                          | Var                                      |       |        | Var    |       |        |
|                          | Sayı                                     | Yüzde | p      | Sayı   | Yüzde | p      |
| <b>Cinsiyet</b>          |                                          |       |        |        |       |        |
| Erkek (n=3766)           | 207                                      | 5.5   | 0.267  | 118    | 3.1   | 0.925  |
| Kadın (n=4733)           | 287                                      | 6.1   |        | 150    | 3.2   |        |
| <b>Yaş Grubu 1</b>       |                                          |       |        |        |       |        |
| 65-69 (n=3197)           | 210                                      | 6.6   | 0.002* | 120    | 3.8   | 0.009* |
| 70-74(n=2337)            | 140                                      | 6.0   |        | 80     | 3.4   |        |
| 75-79 (n=1589)           | 84                                       | 5.3   |        | 43     | 2.7   |        |
| 80-84 (n=818)            | 38                                       | 4.6   |        | 14     | 1.7   |        |
| 85 ve üzeri (n=558)      | 22                                       | 3.9   |        | 11     | 2.0   |        |
| <b>Yaş Grubu 2</b>       |                                          |       |        |        |       |        |
| 80 yaş ve altı (n=7123)  | 434                                      | 6.1   | 0.012  | 243    | 3.4   | 0.002  |
| 80 yaş ve üzeri (n=1376) | 60                                       | 4.4   |        | 25     | 1.8   |        |

\*Eğimde ki-kare

**Ek Tablo 8. Araştırma grubunda sosyo-demografik değişkenlere göre karşılanmamış medikal ve dental sağlık hizmeti gereksinimi**

| n=8499                                  | Karşılanmamış Sağlık Hizmeti Gereksinimi |       |       |        |       |       |
|-----------------------------------------|------------------------------------------|-------|-------|--------|-------|-------|
|                                         | Medikal                                  |       |       | Dental |       |       |
|                                         | Var                                      |       |       | Var    |       |       |
|                                         | Sayı                                     | Yüzde | p     | Sayı   | Yüzde | p     |
| <b>Medeni Durum</b>                     |                                          |       |       |        |       |       |
| Evli (n=5511)                           | 331                                      | 6.0   | 0.300 | 179    | 3.2   | 0.497 |
| Evli Değil (n=2988)                     | 163                                      | 5.5   |       | 89     | 3.0   |       |
| <b>Çalışma durumu</b>                   |                                          |       |       |        |       |       |
| Çalışıyor (n=890)                       | 56                                       | 6.3   | 0.752 | 24     | 2.7   | 0.541 |
| Emekli (n=4379)                         | 256                                      | 5.8   |       | 146    | 3.3   |       |
| Çalışmıyor (n=3230)                     | 182                                      | 5.6   |       | 98     | 3.0   |       |
| <b>Eğitim durumu</b>                    |                                          |       |       |        |       |       |
| OYD*/ okul bitirmede (n=3389)           | 201                                      | 5.9   | 0.126 | 103    | 3.0   | 0.855 |
| İlk/ orta ve dengi okul mezunu (n=4007) | 216                                      | 5.4   |       | 128    | 3.2   |       |
| Lise ve üzeri okul mezunu (n=1103)      | 77                                       | 7.0   |       | 37     | 3.4   |       |

**Ek Tablo 9. Araştırma grubunda hane ve yaşanan yer özelliklerine göre karşılanmamış medikal ve dental sağlık hizmeti gereksinimi**

| n=8499                                 | Karşılanmamış Sağlık Hizmeti Gereksinimi |       |        |        |       |        |
|----------------------------------------|------------------------------------------|-------|--------|--------|-------|--------|
|                                        | Medikal                                  |       |        | Dental |       |        |
|                                        | Var                                      |       |        | Var    |       |        |
|                                        | Sayı                                     | Yüzde | p      | Sayı   | Yüzde | p      |
| <b>Hanehalkı tipi</b>                  |                                          |       |        |        |       |        |
| Yalnız (n=1547)                        | 95                                       | 6.1   | 0.379  | 50     | 3.2   | 0.715  |
| Eşiyile birlikte (n=4804)              | 287                                      | 6.0   |        | 156    | 3.2   |        |
| Diğer (çocuk/ akraba/ bakıcı) (n=2148) | 112                                      | 5.2   |        | 62     | 2.9   |        |
| <b>Konut mülkiyeti</b>                 |                                          |       |        |        |       |        |
| Kira ödeyen (n=801)                    | 67                                       | 8.4   | 0.001  | 43     | 5.4   | <0.001 |
| Kira ödemeyen (n=7698)                 | 427                                      | 5.5   |        | 225    | 2.9   |        |
| <b>İBBS-1</b>                          |                                          |       |        |        |       |        |
| İstanbul (n=497)                       | 34                                       | 6.8   | <0.001 | 36     | 7.2   | <0.001 |
| Batı Marmara (n=628)                   | 61                                       | 9.7   |        | 4      | 0.6   |        |
| Ege (1371)                             | 66                                       | 4.8   |        | 24     | 1.8   |        |
| Doğu Marmara (n=780)                   | 65                                       | 8.3   |        | 43     | 5.5   |        |
| Batı Anadolu (n=647)                   | 30                                       | 4.6   |        | 11     | 1.7   |        |
| Akdeniz (n=657)                        | 13                                       | 2.0   |        | 29     | 4.4   |        |
| Orta Anadolu (n=583)                   | 25                                       | 4.3   |        | 25     | 4.3   |        |
| Batı Karadeniz (n=1216)                | 81                                       | 6.7   |        | 34     | 2.8   |        |
| Doğu Karadeniz (392)                   | 18                                       | 4.6   |        | 7      | 1.8   |        |
| Kuzey Doğu Anadolu (n=603)             | 40                                       | 6.6   |        | 14     | 2.3   |        |
| Orta Doğu Anadolu (n=474)              | 18                                       | 3.8   |        | 7      | 1.5   |        |
| Güney Doğu Anadolu (n=651)             | 43                                       | 6.6   |        | 34     | 5.2   |        |
| <b>İBBS-2</b>                          |                                          |       |        |        |       |        |
| Grup 1 (çok gelişmiş) (n=2414)         | 152                                      | 6.3   | <0.001 | 114    | 4.7   | <0.001 |
| Grup 2 (n=2826)                        | 153                                      | 5.4   |        | 55     | 1.9   |        |
| Grup 3 (n=2279)                        | 103                                      | 4.5   |        | 49     | 2.2   |        |
| Grup 4 (az gelişmiş) (n=980)           | 86                                       | 8.8   |        | 50     | 5.1   |        |

**Ek Tablo 10. Araştırma grubunda sağlık durumuna göre karşılanmamış medikal ve dental sağlık hizmeti gereksinimi**

| n=8499                      | Karşılanmamış Sağlık Hizmeti Gereksinimi |       |             |        |       |             |
|-----------------------------|------------------------------------------|-------|-------------|--------|-------|-------------|
|                             | Medikal                                  |       |             | Dental |       |             |
|                             | Var                                      |       |             | Var    |       |             |
|                             | Sayı                                     | Yüzde | p           | Sayı   | Yüzde | p           |
| <b>Sağlık Algısı</b>        |                                          |       |             |        |       |             |
| Kötü (n=2443)               | 205                                      | 8.4   | <0.001      | 110    | 4.5   | <0.001      |
| İyi (n=6056)                | 289                                      | 4.8   |             | 158    | 2.6   |             |
| <b>Kronik Hastalık</b>      |                                          |       |             |        |       |             |
| Var (n=6912)                | 433                                      | 6.3   | <0.001      | 228    | 3.3   | 0.110       |
| Yok (n=1587)                | 61                                       | 3.8   |             | 40     | 2.5   |             |
| <b>Aktivite Kısıtlaması</b> |                                          |       |             |        |       |             |
| Çok sınırlandı (n=1517)     | 143                                      | 9.4   | <0.001<br>* | 66     | 4.4   | <0.001<br>* |
| Sınırlandı (n=4016)         | 241                                      | 6.0   |             | 132    | 3.3   |             |
| Sınırlanmadı (n=2966)       | 110                                      | 3.7   |             | 70     | 2.4   |             |

\*Eğimde ki-kare

**Ek Tablo 11. Araştırma grubunda yoksulluk veya sosyal dışlanma riski ve bileşenlerine göre karşılanmamış medikal ve dental sağlık hizmeti gereksinimi**

| n=8499                           | Karşılanmamış Sağlık Hizmeti Gereksinimi |       |        |        |       |        |
|----------------------------------|------------------------------------------|-------|--------|--------|-------|--------|
|                                  | Medikal                                  |       |        | Dental |       |        |
|                                  | Var                                      |       |        | Var    |       |        |
|                                  | Sayı                                     | Yüzde | p      | Sayı   | Yüzde | p      |
| <b>Görelî Yoksulluk</b>          |                                          |       |        |        |       |        |
| Var (n=1860)                     | 130                                      | 7.0   | 0.014  | 58     | 3.1   | 0.922  |
| Yok (n=6639)                     | 364                                      | 5.5   |        | 210    | 3.2   |        |
| <b>Maddî ve Sosyal Yoksunluk</b> |                                          |       |        |        |       |        |
| Var (n=881)                      | 112                                      | 12.7  | <0.001 | 77     | 8.7   | <0.001 |
| Yok (n=7618)                     | 382                                      | 5.0   |        | 191    | 2.5   |        |
| <b>Düşük İş Yoğunluğu</b>        |                                          |       |        |        |       |        |
| Var (n=34)                       | 1                                        | 2.9   | 0.721* | 1      | 2.9   | 1.000* |
| Yok (n=8465)                     | 493                                      | 5.8   |        | 267    | 3.2   |        |
| <b>AROPE</b>                     |                                          |       |        |        |       |        |
| Var (n=2299)                     | 187                                      | 8.1   | <0.001 | 98     | 4.3   | <0.001 |
| Yok (n=6200)                     | 307                                      | 5.0   |        | 170    | 2.7   |        |

\*Fisher'in kesin testi

**Ek Tablo 12. Araştırma grubunda yoksulluk veya sosyal dışlanma riskinin karşılanmamış medikal sağlık hizmeti gereksinimi ile ilişkisi: Lojistik regresyon modeli**

|                                                             | Model 1      |                  | Model 2       |                  | Model 3                       |                                            | Model 4                       |                                            |
|-------------------------------------------------------------|--------------|------------------|---------------|------------------|-------------------------------|--------------------------------------------|-------------------------------|--------------------------------------------|
| <b>Değişkenler<br/>Risk Grubu<br/>(Referans Grup)</b>       | <b>OR</b>    | <b>%95 GA</b>    | <b>OR</b>     | <b>%95 GA</b>    | <b>OR</b>                     | <b>%95 GA</b>                              | <b>OR</b>                     | <b>%95 GA</b>                              |
| <b>AROPE</b><br>Var (Yok)                                   | <b>1.70*</b> | <b>1.40-2.05</b> | <b>1.70*</b>  | <b>1.41-2.06</b> | <b>1.62*</b>                  | <b>1.33-1.98</b>                           | <b>1.49*</b>                  | <b>1.22-1.82</b>                           |
| <b>Yaş</b><br>80 Yaş Altı<br>(80 Yaş ve üzeri)              |              |                  | <b>1.46**</b> | <b>1.10-1.92</b> | <b>1.43***</b>                | <b>1.08-1.89</b>                           | <b>1.77*</b>                  | <b>1.33-2.36</b>                           |
| <b>Cinsiyet</b><br>Kadın (Erkek)                            |              |                  | 1.10          | 0.92-1.33        | 1.10                          | 0.91-1.32                                  | 1.00                          | 0.83-1.77                                  |
| <b>Konut Mülkiyeti</b><br>Kira Ödeyen<br>(Kira Ödemeyen)    |              |                  |               |                  | <b>1.39***</b>                | <b>1.06-1.83</b>                           | <b>1.34***</b>                | <b>1.02-1.77</b>                           |
| <b>İBBS-2</b><br>Grup 2<br>Grup 3<br>Grup 4<br>(Grup 1)     |              |                  |               |                  | 0.83<br><b>0.67**</b><br>1.19 | 0.66-1.05<br><b>0.52-0.87</b><br>0.89-1.59 | 0.80<br><b>0.61*</b><br>1.03  | 0.63-1.02<br><b>0.47-0.80</b><br>0.76-1.38 |
| <b>Sağlık Algısı</b><br>Kötü (İyi)                          |              |                  |               |                  |                               |                                            | <b>1.27***</b>                | <b>1.01-1.61</b>                           |
| <b>Kronik Hastalık</b><br>Var (Yok)                         |              |                  |               |                  |                               |                                            | 0.95                          | 0.65-1.39                                  |
| <b>Aktivite Kısıtlaması</b><br>Var, az<br>Var, çok<br>(Yok) |              |                  |               |                  |                               |                                            | <b>1.60**</b><br><b>2.39*</b> | <b>1.16-2.20</b><br><b>1.63-3.50</b>       |

\*p<0.001 \*\*p<0.01 \*\*\*p<0.05

Model 1: Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski (AROPE) (düzeltilmemiş model)

Model 2: Yaş ve cinsiyete göre düzeltilmiş

Model 3: Yaş, cinsiyet, konut mülkiyeti ve İBBS-2'ye göre düzeltilmiş

Model 4: Yaş, cinsiyet, konut mülkiyeti, İBBS-2, sağlık algısı, kronik hastalık ve aktivite kısıtlamasına göre düzeltilmiş

**Ek Tablo 13. Araştırma grubunda yoksulluk veya sosyal dışlanma riskinin karşılanmamış dental sağlık hizmeti gereksinimi ile ilişkisi: Lojistik regresyon modeli**

|                                                             | <b>Model 1</b> |                  | <b>Model 2</b> |                  | <b>Model 3</b>                       |                                                  | <b>Model 4</b>                       |                                                   |
|-------------------------------------------------------------|----------------|------------------|----------------|------------------|--------------------------------------|--------------------------------------------------|--------------------------------------|---------------------------------------------------|
| <b>Değişkenler<br/>Risk Grubu<br/>(Referans Grup)</b>       | <b>OR</b>      | <b>%95 GA</b>    | <b>OR</b>      | <b>%95 GA</b>    | <b>OR</b>                            | <b>%95 GA</b>                                    | <b>OR</b>                            | <b>%95 GA</b>                                     |
| <b>AROPE</b><br>Var (Yok)                                   | <b>1.57*</b>   | <b>1.22-2.03</b> | <b>1.59*</b>   | <b>1.23-2.05</b> | <b>1.55**</b>                        | <b>1.18-2.04</b>                                 | <b>1.44**</b>                        | <b>1.09-1.89</b>                                  |
| <b>Yaş</b><br>80 Yaş Altı<br>(80 Yaş ve üzeri)              |                |                  | <b>1.94**</b>  | <b>1.28-2.94</b> | <b>1.87**</b>                        | <b>1.23-2.84</b>                                 | <b>2.22*</b>                         | <b>1.45-3.39</b>                                  |
| <b>Cinsiyet</b><br>Kadın (Erkek)                            |                |                  | 1.02           | 0.79-1.30        | 1.01                                 | 0.79-1.29                                        | 0.94                                 | 0.73-1.21                                         |
| <b>Konut Mülkiyeti</b><br>Kira Ödeyen<br>(Kira Ödemeyen)    |                |                  |                |                  | <b>1.56***</b>                       | <b>1.11-2.21</b>                                 | <b>1.50***</b>                       | <b>1.069-2.12</b>                                 |
| <b>İBBS-2</b><br>Grup 2<br>Grup 3<br>Grup 4<br>(Grup 1)     |                |                  |                |                  | <b>0.39*</b><br><b>0.43*</b><br>0.68 | <b>0.28-0.55</b><br><b>0.30-0.61</b><br>0.6-1.33 | <b>0.38*</b><br><b>0.40*</b><br>0.79 | <b>0.27-0.53</b><br><b>0.28-0.56</b><br>0.54-1.14 |
| <b>Sağlık Algısı</b><br>Kötü (İyi)                          |                |                  |                |                  |                                      |                                                  | <b>1.59**</b>                        | <b>1.16-2.19</b>                                  |
| <b>Kronik Hastalık</b><br>Var (Yok)                         |                |                  |                |                  |                                      |                                                  | 0.87                                 | 0.54-1.40                                         |
| <b>Aktivite Kısıtlaması</b><br>Var, az<br>Var, çok<br>(Yok) |                |                  |                |                  |                                      |                                                  | 1.43<br>1.55                         | 0.94-2.17<br>0.93-2.58                            |

\*p<0.001 \*\*p<0.01 \*\*\*p<0.05

Model 1: Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski (AROPE) (düzeltilmemiş model)

Model 2: Yaş ve cinsiyete göre düzeltilmiş

Model 3: Yaş, cinsiyet, konut mülkiyeti ve İBBS-2'ye göre düzeltilmiş

Model 4: Yaş, cinsiyet, konut mülkiyeti, İBBS-2, sağlık algısı, kronik hastalık ve aktivite kısıtlamasına göre düzeltilmiş

**Ek Tablo 14. Gereksinimi olanlarda maddi ve sosyal yoksunluğun karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi ile ilişkisi: Lojistik regresyon modeli**

|                                                             | <b>Model 1</b> |                  | <b>Model 2</b> |                  | <b>Model 3</b>                         |                                                   | <b>Model 4</b>                         |                                                   |
|-------------------------------------------------------------|----------------|------------------|----------------|------------------|----------------------------------------|---------------------------------------------------|----------------------------------------|---------------------------------------------------|
| <b>Değişkenler<br/>Risk Grubu<br/>(Referans Grup)</b>       | <b>OR</b>      | <b>%95 GA</b>    | <b>OR</b>      | <b>%95 GA</b>    | <b>OR</b>                              | <b>%95 GA</b>                                     | <b>OR</b>                              | <b>%95 GA</b>                                     |
| <b>Maddi ve Sosyal<br/>Yoksunluk<br/>Var (Yok)</b>          | <b>3.00*</b>   | <b>2.46-3.66</b> | <b>2.98*</b>   | <b>2.44-3.63</b> | <b>2.72*</b>                           | <b>2.18-3.39</b>                                  | <b>2.52*</b>                           | <b>2.02-3.14</b>                                  |
| <b>Yaş</b><br>80 Yaş Altı<br>(80 Yaş ve üzeri)              |                |                  | <b>1.60*</b>   | <b>1.24-2.07</b> | <b>1.57*</b>                           | <b>1.22-2.03</b>                                  | <b>1.87*</b>                           | <b>1.44-2.42</b>                                  |
| <b>Cinsiyet</b><br>Kadın (Erkek)                            |                |                  | 1.11           | 0.94-1.30        | 1.10                                   | 0.93-1.30                                         | 1.03                                   | 0.87-1.22                                         |
| <b>Görelî Yoksulluk</b><br>Var (Yok)                        |                |                  |                |                  | 0.94                                   | 0.76-1.15                                         | 0.91                                   | 0.73-1.12                                         |
| <b>Konut Mülkiyeti</b><br>Kira Ödeyen<br>(Kira Ödemeyen)    |                |                  |                |                  | <b>1.46**</b>                          | <b>1.15-1.85</b>                                  | <b>1.43**</b>                          | <b>1.12-1.81</b>                                  |
| <b>İBBS-2</b><br>Grup 2<br>Grup 3<br>Grup 4<br>(Grup 1)     |                |                  |                |                  | <b>0.78***</b><br><b>0.62*</b><br>0.99 | <b>0.63-0.96</b><br><b>0.49-0.78</b><br>0.76-1.30 | <b>0.76***</b><br><b>0.57*</b><br>0.89 | <b>0.62-0.94</b><br><b>0.45-0.72</b><br>0.68-1.16 |
| <b>Sağlık Algısı</b><br>Kötü (İyi)                          |                |                  |                |                  |                                        |                                                   | 1.23                                   | 0.99-1.52                                         |
| <b>Kronik Hastalık</b><br>Var (Yok)                         |                |                  |                |                  |                                        |                                                   | 0.82                                   | 0.60-1.13                                         |
| <b>Aktivite Kısıtlaması</b><br>Var, az<br>Var, çok<br>(Yok) |                |                  |                |                  |                                        |                                                   | <b>1.54**</b><br><b>2.18*</b>          | <b>1.17-2.03</b><br><b>1.56-3.05</b>              |

\*p<0.001 \*\*p<0.01 \*\*\*p<0.05

Model 1: Maddi ve sosyal yoksunluk (düzeltilmemiş model)

Model 2: Yaş ve cinsiyete göre düzeltilmiş;

Model 3: Yaş, cinsiyet, görelî yoksulluk, konut mülkiyeti ve İBBS-2'ye göre düzeltilmiş

Model 4: Yaş, cinsiyet, görelî yoksulluk, konut mülkiyeti, İBBS-2, sağlık algısı, kronik hastalık ve aktivite kısıtlamasına göre düzeltilmiş

**Ek Tablo 15. Gereksinimi olanlarda görelî yoksulluğun karşılanmamış sağık hizmeti gereksinimi ile ilişkisi: Lojistik regresyon modeli**

|                                                             | <b>Model 1</b> |               | <b>Model 2</b> |                  | <b>Model 3</b>                        |                                                   | <b>Model 4</b>                                  |                                                          |
|-------------------------------------------------------------|----------------|---------------|----------------|------------------|---------------------------------------|---------------------------------------------------|-------------------------------------------------|----------------------------------------------------------|
| <b>Değışkenler<br/>Risk Grubu<br/>(Referans Grup)</b>       | <b>OR</b>      | <b>%95 GA</b> | <b>OR</b>      | <b>%95 GA</b>    | <b>OR</b>                             | <b>%95 GA</b>                                     | <b>OR</b>                                       | <b>%95 GA</b>                                            |
| <b>Görelî Yoksulluk<br/>Var (Yok)</b>                       | 1.18           | 0.98-1.42     | 1.19           | 0.99-1.44        | 0.94                                  | 0.76-1.15                                         | 0.91                                            | 0.73-1.12                                                |
| <b>Yaş</b><br>80 Yaş Altı<br>(80 Yaş ve üzeri)              |                |               | <b>1.63*</b>   | <b>1.27-2.10</b> | <b>1.57*</b>                          | <b>1.22-2.03</b>                                  | <b>1.87*</b>                                    | <b>1.44-2.42</b>                                         |
| <b>Cinsiyet</b><br>Kadın (Erkek)                            |                |               | 1.12           | 0.95-1.32        | 1.10                                  | 0.93-1.30                                         | 1.03                                            | 0.87-1.22                                                |
| <b>Maddi ve Sosyal<br/>Yoksunluk</b><br>Var (Yok)           |                |               |                |                  | <b>2.72*</b>                          | <b>2.18-3.39</b>                                  | <b>2.52*</b>                                    | <b>2.02-3.14</b>                                         |
| <b>Konut Mülkiyeti</b><br>Kira Ödeyen<br>(Kira Ödemeyen)    |                |               |                |                  | <b>1.46**</b>                         | <b>1.15-1.85</b>                                  | <b>1.43**</b>                                   | <b>1.12-1.81</b>                                         |
| <b>İBBS-2</b><br>Grup 2<br>Grup 3<br>Grup 4<br>(Grup 1)     |                |               |                |                  | 1.25<br><b>1.59*</b><br><b>1.59**</b> | 0.99-1.58<br><b>1.27-2.01</b><br><b>1.20-2.11</b> | <b>1.32***</b><br><b>1.73*</b><br><b>1.54**</b> | <b>1.04-1.66</b><br><b>1.37-2.18</b><br><b>1.16-2.04</b> |
| <b>Sağık Algısı</b><br>Kötü (İyi)                           |                |               |                |                  |                                       |                                                   | 1.23                                            | 0.99-1.52                                                |
| <b>Kronik Hastalık</b><br>Var (Yok)                         |                |               |                |                  |                                       |                                                   | 0.82                                            | 0.60-1.13                                                |
| <b>Aktivite Kısıtlaması</b><br>Var, az<br>Var, çok<br>(Yok) |                |               |                |                  |                                       |                                                   | <b>1.54**</b><br><b>2.18*</b>                   | <b>1.17-2.03</b><br><b>1.56-3.05</b>                     |

\*p<0.001 \*\*p<0.01 \*\*\*p<0.05

Model 1: Görelî Yoksulluk (düzeltilmemiş model)

Model 2: Yaş ve cinsiyete göre düzeltilmiş

Model 3: Yaş, cinsiyet, maddi ve sosyal yoksunluk, konut mülkiyeti ve İBBS-2'ye göre düzeltilmiş

Model 4: Yaş, cinsiyet, maddi ve sosyal yoksunluk, konut mülkiyeti, İBBS-2, sağık algısı, kronik hastalık ve aktivite kısıtlamasına göre düzeltilmiş

**Ek Tablo 16. Gereksinimi olan kadınlarda yoksulluk veya sosyal dışlanma riskinin karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi ile ilişkisi: Lojistik regresyon modeli**

|                                                             | <b>Model 1</b> |                  | <b>Model 2</b> |                  | <b>Model 3</b>                           |                                                   | <b>Model 4</b>                         |                                                   |
|-------------------------------------------------------------|----------------|------------------|----------------|------------------|------------------------------------------|---------------------------------------------------|----------------------------------------|---------------------------------------------------|
| <b>Değişkenler<br/>Risk Grubu<br/>(Referans Grup)</b>       | <b>OR</b>      | <b>%95 GA</b>    | <b>OR</b>      | <b>%95 GA</b>    | <b>OR</b>                                | <b>%95 GA</b>                                     | <b>OR</b>                              | <b>%95 GA</b>                                     |
| <b>AROPE</b><br>Var (Yok)                                   | <b>1.57*</b>   | <b>1.26-1.96</b> | <b>1.59*</b>   | <b>1.28-1.98</b> | <b>1.48**</b>                            | <b>1.17-1.87</b>                                  | <b>1.38**</b>                          | <b>1.09-1.74</b>                                  |
| <b>Yaş</b><br>80 Yaş Altı<br>(80 Yaş ve üzeri)              |                |                  | <b>1.64**</b>  | <b>1.19-2.25</b> | <b>1.61**</b>                            | <b>1.17-2.22</b>                                  | <b>1.99*</b>                           | <b>1.44-2.76</b>                                  |
| <b>Konut Mülkiyeti</b><br>Kira Ödeyen<br>(Kira Ödemeyen)    |                |                  |                |                  | <b>1.64**</b>                            | <b>1.21-2.20</b>                                  | <b>1.58**</b>                          | <b>1.17-2.14</b>                                  |
| <b>İBBS-2</b><br>Grup 2<br>Grup 3<br>Grup 4<br>(Grup 1)     |                |                  |                |                  | <b>0.70***</b><br><b>0.69***</b><br>1.17 | <b>0.53-0.92</b><br><b>0.51-0.92</b><br>0.83-1.64 | <b>0.68**</b><br><b>0.64**</b><br>1.30 | <b>0.52-0.90</b><br><b>0.47-0.86</b><br>0.73-1.45 |
| <b>Sağlık Algısı</b><br>Kötü (İyi)                          |                |                  |                |                  |                                          |                                                   | 1.30                                   | 0.99-1.70                                         |
| <b>Aktivite Kısıtlaması</b><br>Var, az<br>Var, çok<br>(Yok) |                |                  |                |                  |                                          |                                                   | 1.29<br><b>2.06*</b>                   | 0.96-1.74<br><b>1.41-3.01</b>                     |

\*p<0.001 \*\*p<0.01 \*\*\*p<0.05

Model 1: AROPE (düzeltilmemiş model)

Model 2: Yaşa göre düzeltilmiş

Model 3: Yaş, konut mülkiyeti ve İBBS-2'ye göre düzeltilmiş

Model 4: Yaş, konut mülkiyeti, İBBS-2, sağlık algısı ve aktivite kısıtlamasına göre düzeltilmiş

**Ek Tablo 17. Gereksinimi olan erkeklerde yoksulluk veya sosyal dışlanma riskinin karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi ile ilişkisi: Lojistik regresyon modeli**

|                                                             | <b>Model 1</b> |                  | <b>Model 2</b> |                  | <b>Model 3</b>                         |                                                   | <b>Model 4</b>                         |                                                   |
|-------------------------------------------------------------|----------------|------------------|----------------|------------------|----------------------------------------|---------------------------------------------------|----------------------------------------|---------------------------------------------------|
| <b>Değişkenler<br/>Risk Grubu<br/>(Referans Grup)</b>       | <b>OR</b>      | <b>%95 GA</b>    | <b>OR</b>      | <b>%95 GA</b>    | <b>OR</b>                              | <b>%95 GA</b>                                     | <b>OR</b>                              | <b>%95 GA</b>                                     |
| <b>AROPE</b><br>Var (Yok)                                   | <b>1.66*</b>   | <b>1.28-2.15</b> | <b>1.67*</b>   | <b>1.29-2.16</b> | <b>1.70*</b>                           | <b>1.29-2.25</b>                                  | <b>1.60**</b>                          | <b>1.21-2.12</b>                                  |
| <b>Yaş</b><br>80 Yaş Altı<br>(80 Yaş ve üzeri)              |                |                  | <b>1.65***</b> | <b>1.09-2.51</b> | <b>1.63***</b>                         | <b>1.07-2.28</b>                                  | <b>1.92**</b>                          | <b>1.25-2.94</b>                                  |
| <b>Konut Mülkiyeti</b><br>Kira Ödeyen<br>(Kira Ödemeyen)    |                |                  |                |                  | 1.42                                   | 0.97-2.08                                         | 1.40                                   | 0.95-2.05                                         |
| <b>İBBS-2</b><br>Grup 2<br>Grup 3<br>Grup 4<br>(Grup 1)     |                |                  |                |                  | <b>0.71***</b><br><b>0.41*</b><br>0.91 | <b>0.52-0.97</b><br><b>0.29-0.60</b><br>0.61-1.35 | <b>0.69***</b><br><b>0.39*</b><br>0.82 | <b>0.51-0.94</b><br><b>0.27-0.57</b><br>0.55-1.22 |
| <b>Sağlık Algısı</b><br>Kötü (İyi)                          |                |                  |                |                  |                                        |                                                   | 1.24                                   | 0.88-1.75                                         |
| <b>Aktivite Kısıtlaması</b><br>Var, az<br>Var, çok<br>(Yok) |                |                  |                |                  |                                        |                                                   | <b>1.53**</b><br><b>1.76***</b>        | <b>1.13-2.08</b><br><b>1.12-2.76</b>              |

\*p<0.001 \*\*p<0.01 \*\*\*p<0.05

Model 1: AROPE (düzeltilmemiş model)

Model 2: Yaşa göre düzeltilmiş

Model 3: Yaş, konut mülkiyeti ve İBBS-2'ye göre düzeltilmiş

Model 4: Yaş, konut mülkiyeti, İBBS-2, sağlık algısı ve aktivite kısıtlamasına göre düzeltilmiş

**Ek Tablo 18. Gereksinimi olan 80 yaş ve üzeri yaşlılarda yoksulluk veya sosyal dışlanma riskinin karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi ile ilişkisi:  
Lojistik regresyon modeli**

|                                                             | <b>Model 1</b> |                  | <b>Model 2</b> |                  | <b>Model 3</b>                 |                                            | <b>Model 4</b>                 |                                            |
|-------------------------------------------------------------|----------------|------------------|----------------|------------------|--------------------------------|--------------------------------------------|--------------------------------|--------------------------------------------|
| <b>Değişkenler<br/>Risk Grubu<br/>(Referans Grup)</b>       | <b>OR</b>      | <b>%95 GA</b>    | <b>OR</b>      | <b>%95 GA</b>    | <b>OR</b>                      | <b>%95 GA</b>                              | <b>OR</b>                      | <b>%95 GA</b>                              |
| <b>AROPE</b><br>Var (Yok)                                   | <b>3.19*</b>   | <b>1.98-5.15</b> | <b>3.18*</b>   | <b>1.97-5.14</b> | <b>3.08*</b>                   | <b>1.83-5.17</b>                           | <b>2.98*</b>                   | <b>1.77-5.01</b>                           |
| <b>Cinsiyet</b><br>Kadın (Erkek)                            |                |                  | 1.09           | 0.66-1.80        | 1.04                           | 0.63-1.73                                  | 0.98                           | 0.59-1.64                                  |
| <b>Konut Mülkiyeti</b><br>Kira Ödeyen<br>(Kira Ödemeyen)    |                |                  |                |                  | <b>2.20**</b>                  | <b>1.09-4.47</b>                           | <b>2.33***</b>                 | <b>1.14-4.77</b>                           |
| <b>İBBS-2</b><br>Grup 2<br>Grup 3<br>Grup 4<br>(Grup 1)     |                |                  |                |                  | 0.58<br><b>0.47***</b><br>1.33 | 0.30-1.11<br><b>0.23-0.97</b><br>0.64-2.77 | 0.61<br><b>0.44***</b><br>1.34 | 0.31-1.18<br><b>0.21-0.92</b><br>0.64-2.80 |
| <b>Aktivite Kısıtlaması</b><br>Var, az<br>Var, çok<br>(Yok) |                |                  |                |                  |                                |                                            | 0.64<br>1.88                   | 0.30-1.37<br>0.92-3.81                     |

\*p<0.001 \*\*p<0.01 \*\*\*p<0.05

Model 1: AROPE (düzeltilmemiş model)

Model 2: Cinsiyete göre düzeltilmiş

Model 3: Cinsiyet, konut mülkiyeti ve İBBS-2'ye göre düzeltilmiş

Model 4: Cinsiyet, konut mülkiyeti, İBBS-2 ve aktivite kısıtlamasına göre düzeltilmiş

**Ek Tablo 19. Gereksinimi olan 65-79 yaş arası yaşlılarda yoksulluk veya sosyal dışlanma riskinin karşılanmamış sağlık hizmeti gereksinimi ile ilişkisi: Lojistik regresyon modeli**

|                                                             | <b>Model 1</b> |                  | <b>Model 2</b> |                  | <b>Model 3</b>                        |                                                   | <b>Model 4</b>                        |                                                   |
|-------------------------------------------------------------|----------------|------------------|----------------|------------------|---------------------------------------|---------------------------------------------------|---------------------------------------|---------------------------------------------------|
| <b>Değişkenler<br/>Risk Grubu<br/>(Referans Grup)</b>       | <b>OR</b>      | <b>%95 GA</b>    | <b>OR</b>      | <b>%95 GA</b>    | <b>OR</b>                             | <b>%95 GA</b>                                     | <b>OR</b>                             | <b>%95 GA</b>                                     |
| <b>AROPE</b><br>Var (Yok)                                   | <b>1.48*</b>   | <b>1.24-1.77</b> | <b>1.48*</b>   | <b>1.23-1.77</b> | <b>1.43*</b>                          | <b>1.18-1.73</b>                                  | <b>1.32**</b>                         | <b>1.09-1.60</b>                                  |
| <b>Cinsiyet</b><br>Kadın (Erkek)                            |                |                  | 1.11           | 0.94-1.32        | 1.10                                  | 0.93-1.31                                         | 1.03                                  | 0.86-1.23                                         |
| <b>Konut Mülkiyeti</b><br>Kira Ödeyen<br>(Kira Ödemeyen)    |                |                  |                |                  | <b>1.51**</b>                         | <b>1.18-1.94</b>                                  | <b>1.46**</b>                         | <b>1.14-1.88</b>                                  |
| <b>İBBS-2</b><br>Grup 2<br>Grup 3<br>Grup 4<br>(Grup 1)     |                |                  |                |                  | <b>0.72**</b><br><b>0.57*</b><br>1.01 | <b>0.58-0.89</b><br><b>0.45-0.73</b><br>0.76-1.33 | <b>0.69**</b><br><b>0.53*</b><br>0.87 | <b>0.56-0.86</b><br><b>0.41-0.67</b><br>0.65-1.15 |
| <b>Sağlık Algısı</b><br>Kötü (İyi)                          |                |                  |                |                  |                                       |                                                   | <b>1.38**</b>                         | <b>1.10-1.72</b>                                  |
| <b>Kronik Hastalık</b><br>Var (Yok)                         |                |                  |                |                  |                                       |                                                   | 0.80                                  | 0.57-1.11                                         |
| <b>Aktivite Kısıtlaması</b><br>Var, az<br>Var, çok<br>(Yok) |                |                  |                |                  |                                       |                                                   | <b>1.65*</b><br><b>2.09*</b>          | <b>1.24-2.19</b><br><b>1.44-2.94</b>              |

\*p<0.001 \*\*p<0.01 \*\*\*p<0.05

Model 1: AROPE (düzeltilmemiş model)

Model 2: Cinsiyete göre düzeltilmiş

Model 3: Cinsiyet, konut mülkiyeti ve İBBS-2'ye göre düzeltilmiş

Model 4: Cinsiyet, konut mülkiyeti, İBBS-2, sağlık algısı, kronik hastalık ve aktivite kısıtlamasına göre düzeltilmiş

## EK-2. Etik Kurul Onay Formu

### DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ GİRİŞİMSEL OLMAYAN ARAŞTIRMALAR ETİK KURUL KARARI

Sayın Prof.Dr. Şerife Reyhan Uçku

Araştırmanıza ilişkin Kurulumuz kararı aşağıda sunulmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederiz.

|                     |                                                                         |
|---------------------|-------------------------------------------------------------------------|
| ETİK KOMİSYONUN ADI | DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ<br>GİRİŞİMSEL OLMAYAN ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU |
| AÇIK ADRES          | Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlığı 2. Kat İnciraltı-İZMİR |
| TELEFON             | 0 232 412 22 54-0 232 412 22 58                                         |
| FAKS                | 0 232 412 22 43                                                         |
| E-POSTA             | goaek@deu.edu.tr                                                        |

|                   |                                                         |                                                                                                                                                                                                      |
|-------------------|---------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| BAŞVURU BİLGİLERİ | DOSYA NO:                                               | 9212-GOA                                                                                                                                                                                             |
|                   | ARAŞTIRMA                                               | UZMANLIK TEZİ <input checked="" type="checkbox"/> MÜNFERİT ARAŞTIRMA <input type="checkbox"/> ÖÇM <input type="checkbox"/><br>YÜKSEKLİSANS <input type="checkbox"/> DOKTORA <input type="checkbox"/> |
|                   | ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI                                   | Türkiye’de Yaşlılarda Karşılanmamış Sağlık Hizmeti Gereksinimi ve Yoksulluk Veya Sosyal Dışlanma Riski (Arope) ile İlişkisi                                                                          |
|                   | ARAŞTIRMA PROTOKOL KODU                                 |                                                                                                                                                                                                      |
|                   | SORUMLU ARAŞTIRMACI ÜNVANI/ADI/SOYADI ve UZMANLIK ALANI | Prof.Dr. Şerife Reyhan Uçku<br>Halk Sağlığı A.D.                                                                                                                                                     |
|                   | TEZ SAHİBİNİ ADI SOYADI                                 | Hasan Koç                                                                                                                                                                                            |
|                   | ARAŞTIRMAYA KATILAN MERKEZLER                           | TEK MERKEZ <input checked="" type="checkbox"/> ÇOK MERKEZLİ <input type="checkbox"/>                                                                                                                 |

| DEĞERLENDİRİLEN BELGELER | Belge Adı                           | Tarihi | Versiyon Numarası | Dili                                       |                                               |                                |
|--------------------------|-------------------------------------|--------|-------------------|--------------------------------------------|-----------------------------------------------|--------------------------------|
|                          | ARAŞTIRMA PROTOKOLÜ                 | Mevcut |                   | Türkçe <input checked="" type="checkbox"/> | İngilizce <input type="checkbox"/>            | Diğer <input type="checkbox"/> |
|                          | ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ LİTERATÜR      | Mevcut |                   | Türkçe <input type="checkbox"/>            | İngilizce <input checked="" type="checkbox"/> | Diğer <input type="checkbox"/> |
|                          | BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU | Mevcut |                   | Türkçe <input checked="" type="checkbox"/> | İngilizce <input type="checkbox"/>            | Diğer <input type="checkbox"/> |
|                          | OLGU RAPOR FORMU                    | Mevcut |                   | Türkçe <input checked="" type="checkbox"/> | İngilizce <input type="checkbox"/>            | Diğer <input type="checkbox"/> |

## KARAR BİLGİLERİ

Karar No:2024/33-17

Tarih:09.10.2024

Prof.Dr. Şerife Reyhan Uçku'nun sorumlusu olduğu "Türkiye'de Yaşlılarda Karşılanmamış Sağlık Hizmeti Gerekisini ve Yoksulluk Veya Sosyal Dışlanma Riski (Arope) ile İlişkisi" isimli bilimsel araştırmaya ait başvuru dosyası ve ilgili belgeler araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş, araştırmanın mevcut haliyle etik yönden uygun olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

## ÇALIŞMA ESASI

**ETİK KURUL BİLGİLERİ**  
Dokuz Eylül Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu İşleyiş Yönergesi  
İyi Klinik Uygulamaları Kılavuzu

## ETİK KURUL ÜYELERİ

| Unvanı/Adı/Soyadı                        | Uzmanlık Alanı                                                | Kurumu                                             | Cinsiyet | Araştırma ile ilişkili mi?            |                                       | İmza |
|------------------------------------------|---------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------|----------|---------------------------------------|---------------------------------------|------|
| Prof.Dr.Mehmet Birhan Yılmaz (Başkan)    | Kardiyoloji                                                   | DEÜ Tıp Fakültesi Dahili Tıp Bilimleri Bölümü      | Erkek    | E <input type="checkbox"/>            | H <input checked="" type="checkbox"/> |      |
| Prof.Dr. Şükran Köse (Başkan Yardımcısı) | Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Anabilim Dalı | DEÜ Tıp Fakültesi Dahili Tıp Bilimleri Bölümü      | Kadın    | E <input type="checkbox"/>            | H <input checked="" type="checkbox"/> |      |
| Prof.Dr. Aylin Özgen Alpaydın            | Göğüs Hastalıkları                                            | DEÜ Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları Anabilim Dalı | Kadın    | E <input type="checkbox"/>            | H <input checked="" type="checkbox"/> |      |
| Prof.Dr. Özgür Er                        | Endodonti A.D.                                                | Diş Hekimliği Fakültesi                            | Erkek    | E <input type="checkbox"/>            | H <input checked="" type="checkbox"/> |      |
| Prof.Dr. Hatice Şimşek Keskin            | Halk Sağlığı                                                  | DEÜ Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı       | Kadın    | E <input checked="" type="checkbox"/> | H <input type="checkbox"/>            |      |
| Prof.Dr.Nil Hocaoglu Aksay               | Tıbbi Farmakoloji                                             | DEÜ Tıp Fakültesi Tıbbi Farmakoloji Anabilim Dalı  | Kadın    | E <input type="checkbox"/>            | H <input checked="" type="checkbox"/> |      |
| Prof.Dr.Seher Özyürek                    | Muskuloskeletal Fizyoterapi                                   | DEÜ Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Fakültesi       | Kadın    | E <input type="checkbox"/>            | H <input checked="" type="checkbox"/> |      |
| Prof.Dr. Meryem Öztürk Haney             | Halk Sağlığı Hemşireliği                                      | Hemşirelik Fakültesi Halk Sağlığı Hemşireliği      | Kadın    | E <input type="checkbox"/>            | H <input checked="" type="checkbox"/> |      |
| Doç.Dr. Şule Özbilgin                    | Anesteziyoloji ve Reanimasyon                                 | DEÜ Tıp Fakültesi Cerrahi Tıp Bilimleri Bölümü     | Kadın    | E <input type="checkbox"/>            | H <input checked="" type="checkbox"/> |      |
| Doç.Dr.Tolga Şahin                       | Spor Yönetim Bilimleri                                        | Necat Hepkon Spor Bilimleri Fakültesi              | Erkek    | E <input type="checkbox"/>            | H <input checked="" type="checkbox"/> |      |
| Doç.Dr.Gamze Tuna                        | Tıbbi Biyokimya                                               | Sağlık Bilimleri Enstitüsü                         | Kadın    | E <input type="checkbox"/>            | H <input checked="" type="checkbox"/> |      |

Prof.Dr. Hatice Şimşek Keskin çalışmada sorumlu araştırmacı olduğu için çalışma görüşülürken toplantıda bulunmamıştır.

### EK-3. TÜİK Mikro Veri Kullanım Taahhütnamesi

Başvuru no:

399711

#### DAĞITIMINDA KISITLAMA OLMAYAN MİKRO VERİ KULLANIM TAAHHÜTNAMESİ

**MADDE1-** İşbu taahhütname, Başkanlık dışına çıkmasında sakınca olmayan mikro verilerin kullanım esaslarını, ilkeleri ve yükümlülükleri belirler.

**MADDE2-** İşbu taahhütname, Madde 1'de belirtilen amaç doğrultusunda "Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2023" mikro veri setinin Türkiye İstatistik Kurumu Mikro Veriye Erişim ve Kullanımı Hakkındaki Yönerge çerçevesinde kullanımını düzenler.

**MADDE 3-** Mikro verilerin kullanımı için aşağıdaki hükümler uygulanır:

- Araştırmacının hatalı hesaplama sonucu elde ettiği bulgular, sadece araştırmacıyı bağlar.
- Araştırmacı, çalışmadan elde ettiği sonuçları yayımlarken kullandığı Kurum mikro verilerini kaynak gösterir.
- Araştırmacı, yayımladığı rapor, makale, yayın vb. çalışmalarının bir kopyasını en geç üç ay içerisinde Kurum Kütüphanesine göndermekle yükümlüdür. Bu yükümlülüğünü yerine getirmede tespit edilen araştırmacının daha sonraki mikro veri kullanım talepleri karşılanmaz.
- Araştırmacı aldığı mikro veri setini çoğaltamaz, üçüncü şahıslara veremez, satamaz veya devredemez.

**MADDE 4-** Araştırmacı, 5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanunu'nun 13. ve 14. maddeleri ile "Resmî İstatistiklerde Veri Gizliliği ve Gizli Veri Güvenliğine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik"te tanımlanan gizlilik ilkelerini dikkate alarak, bu ilkeyi ihlal edecek bilgi, tablo vb. yayımlamayacağını ve mikro verileri sadece istatistik üretmek amacıyla kullanacağını iş bu metin ile taahhüt etmiş sayılır.

**MADDE 5-** İhtilaf halinde Ankara Mahkemeleri yetkilidir.

**MADDE 6-** İşbu taahhütname Hasan KOÇ tarafından Türkiye İstatistik Kurumu'na verilmek üzere düzenlenmiştir. Bu taahhütnameye ilişkin olarak yapılan bütün tebligat ve yazışmalar aşağıdaki adrese iletilir. Adres değişikliği yazılı olarak tebliğ edilmediği sürece bu adrese yapılan bildirimler geçerli sayılır.

Dokuz Eylül Üniversitesi  
Tıp Fakültesi Dekanlık Binası Kat 8  
İnciraltı /İZMİR 35340

Tel: [REDACTED]

Yukarıda yer alan hükümleri kabul ettiğimi ve bunlara uyacağımı taahhüt ederim.

Ad Soyad Hasan KOÇ

Tarih: 16.09.2024

İmza: [REDACTED]

## EK-4. TÜİK Veri Kullanım Onayı

The screenshot shows the TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) website interface. The browser address bar displays the URL: [ty.tuik.gov.tr/Request/DetailRequest?reqId=ilygpUXFhm3onsabdzuuXsIt8jVLoM8s/J4e5AWwDIXR6ulzXmKc7wmwGbJUseL](https://ty.tuik.gov.tr/Request/DetailRequest?reqId=ilygpUXFhm3onsabdzuuXsIt8jVLoM8s/J4e5AWwDIXR6ulzXmKc7wmwGbJUseL). The left sidebar contains a menu with options: Bilgi Talebi, Örneklem Talebi, A Grubu Mikro Veri Talebi, B Grubu Mikro Veri Talebi, Parasal Değerleri Güncelleme, Kazanç Bilgi Sorgulama, TÜFE Endeks ve Değişim Oranları, Yİ-ÜFE Endeks ve Değişim Oranları, Destek Talebi, and E-vam Mikro Veri Talebi. The main content area shows a message from the TÜİK Bilgi Dağıtım Grup Başkanlığı dated 17 Eylül 2024 15:45. The message states that the user's request for micro data is being processed and that the data will be available for use starting from 29.09.2024. It also provides a link to the data: <https://dps.tuik.gov.tr/index.php/s/EfReLxo0zIhRPHF>. Below the message, there are two attachments: 'YÖK Öğretim Elemanı Belgesi Talep No 399771.pdf' (77,654 KB-79518 boyut) and 'Personel Belgesi Talep No 399771.pdf' (327,723 KB-335568 boyut). The message is signed by Hasan Koç.

## EK-5. TÜİK'in Revizyonu Sonrası Yeniden Veri Kullanım Bağlantısı

The screenshot shows an email interface with a search bar at the top. The email is from TÜİK-Bilgi Dağıtım (@tuik.gov.tr) to GYKA 2023, dated 17 Eki 2024 Per 17:27. The email content is as follows:

Sayın Kullanıcımız,

10 Ekim 2024 tarihinde kamuoyu duyurusu yapılan 2023 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmasında izafi kira gelirinin eksik hesaplandığı ve buna bağlı olarak hesaplanan gelir dağılımı ve yoksulluk oranları ile ilişkili bazı göstergelerde sapmalar meydana getirdiği duyurulmuş ve bu kapsamda hatalı haber bültenleri ve tablolar geri çekilmiş olup düzeltilmiş sürümleri Kurumumuz internet sitesinde tekrar yayımlanmıştır.

Buna bağlı olarak 2023 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (Kesit) ve (Panel) mikro veri setleri de bu yapılan düzeltmeden etkilendiğinden dolayı revize edilmiştir. Bu kapsamda gerekli düzeltmeleri yapılmış kesit ve panel mikro veri setlerinin düzeltilmiş halinin aşağıda verilen bağlantılardan tekrar kullanımınıza sunulmuştur.

Kesit 2023 DPS bağlantı adresi: <https://dps.tuik.gov.tr/index.php/s/gXY9>

YASAL UYARI: Bu e-posta mesaj ve ekleri, mesajın alıcısı tarafından belirtilen alan kullanıcısı için olup gildir. Mesajın alıcısı siz değilseniz -doğrudan veya dolaylı olarak- mesajı kullanmayınız, açmayınız, dağıtmayınız, yazıcınızdan dokümanını almayınız veya herhangi bir kısmını kopyalaymayınız. Eğer doğru kişiye ulaşmadığınız düşüncünüyorsanız, bu mesajın göndermesi, yönlendirilmesi, kopyalanması veya herhangi bir şekilde kullanılması yasaktır. İnternet iletişiminde güvenlik ve hataza gönderim garanti edilemeyeceğinden, mesajın yerine ulaşmaması, geç ulaşması, içeriğinin bozulması ya da mesajın virüs taşıması gibi problemler oluşabilir. Gönderen taraf bu tip sorunlardan sorumlu tutulmaz. Bu mesaj içerisinde belirtilenler sadece göndericinin kişisel görüşleridir. Bu görüşler Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nin görüşlerini yansıtmadığı gibi, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nu bağlayıcı da değildir. Bu e-posta bizzat bilinen tüm bilgisayar virüslerine karşı taranmıştır.

## EK-6. Veri Seti Yapıları

### 1. Hane, 2023 (Kesit Veri) (GYK23\_H)

Hane veri setinin kapsamı: Anket uygulanan hanehalklarından ankete cevap verenlerin bilgilerini içermektedir.

| Değişken Adı                       | Açıklama                                                                                                                                                                       | Kayıt uzunluğu | Seçenekler                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| BULTEN                             | Her hane için verilen numara (Bülten numarası)                                                                                                                                 | 5              | 1..27825                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| HB010                              | Anket yılı                                                                                                                                                                     | 4              | 2023                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| HB030                              | İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması, 1. Düzey                                                                                                                              | 3              | <b>Kod-Coğrafi Bölge Adı</b><br>TR1- İstanbul<br>TR2- Batı Marmara<br>TR3- Ege<br>TR4- Doğu Marmara<br>TR5- Batı Anadolu<br>TR6- Akdeniz<br>TR7- Orta Anadolu<br>TR8- Batı Karadeniz<br>TR9- Doğu Karadeniz<br>TRA- Kuzey Doğu Anadolu<br>TRB- Orta Doğu Anadolu<br>TRC- Güney Doğu Anadolu                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| HB031                              | İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması, 2. Düzey                                                                                                                              | 3              | <b>Kod-Coğrafi Bölge Adı</b><br>TR10- İstanbul<br>TR21- Tekirdağ, Edirne, Kırklareli<br>TR22- Balıkesir, Çanakkale<br>TR31- İzmir<br>TR32- Aydın, Denizli, Muğla<br>TR33- Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak<br>TR41- Bursa, Eskişehir, Bilecik<br>TR42- Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova<br>TR51- Ankara<br>TR52- Konya, Karaman<br>TR61- Antalya, Isparta, Burdur<br>TR62- Adana, Mersin<br>TR63- Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye<br>TR71- Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir<br>TR72- Kayseri, Sivas, Yozgat<br>TR81- Zonguldak, Karabük, Bartın<br>TR82- Kastamonu, Çankırı, Sinop<br>TR83- Samsun, Tokat, Çorum, Amasya<br>TR90- Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane<br>TRA1- Erzurum, Erzincan, Bayburt<br>TRA2- Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan<br>TRB1- Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli<br>TRB2- Van, Muş, Bitlis, Hakkari<br>TRC1- Gaziantep, Adıyaman, Kilis<br>TRC2- Şanlıurfa, Diyarbakır<br>TRC3- Mardin, Batman, Şırnak, Siirt |
| HB040                              | Hane için ağırlık katsayısı                                                                                                                                                    | 4.7            | Format 4.7                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| HB050                              | Hanehalkı tipi<br>"- 2" kodu "21", "22" ve "23" kodlarının toplamından oluşturulmuştur.                                                                                        | 2              | 1- Tek kişilik hanehalkı<br>2- Tek çekirdek aileden oluşan hanehalkı (21+22+23)*<br>21- Sadece eşlerden oluşan çekirdek aile<br>22- Eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile<br>23- Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile<br>3- En az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkı<br>4- Çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hanehalkı<br>5- Diğer (hanehalkı tipi tespit edilemeyenler)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| <b>Konut ve Konut Kolaylıkları</b> |                                                                                                                                                                                |                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| HH010                              | Oturulan konutun tipi                                                                                                                                                          | 1              | 11- Tek konutlu<br>121- İki konutlu, ayrı girişli (iki konut)<br>122- İki konutlu, ortak girişli<br>131- 3-9 konutlu, ayrı girişli (Sıralı konut)<br>132- 3-9 konutlu, ortak girişli<br>141- 10 ve daha fazla konutlu, ayrı girişli (Sıralı konut)<br>142- 10 ve daha fazla konutlu, ortak girişli<br>2- Diğer ikamet edilen yerler                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| HH020                              | Oturulan konuttaki mülkiyet şekli                                                                                                                                              | 1              | 1- Ev sahibi<br>2- Kiracı<br>3- Lojman<br>4- Ev sahibi değil ama kira ödemiyor                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| HH030                              | Oturulan konuta sahip olunan veya oturmaya başlanan yıl                                                                                                                        | 4              | 1900...2023                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| HH040                              | Oturulan konut için ödenen aylık kira tutarı (TL)<br>(Konut için ödenen kiraya, kapıcı, yakacak, aidat, vb. diğer ödemeler dahil edilmemiştir)<br>[HH020 "2" veya "3" olanlar] | 6              | 0..999999                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| HH050                              | Aylık ortalama konut masrafı (TL)<br>(Su elektrik faturaları, konut için ödenen aylık kira tutarı, yakacak, konut hizmeti, bakım masrafları, emlak vergisi vb.)                | 6              | 0..999999                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| HH060                              | Oturulan konuttaki (mutfak, banyo ve tuvalet hariç) oda sayısı                                                                                                                 | 2              | 1- 1<br>2- 2<br>3- 3<br>4- 4<br>5- 5<br>6- 6<br>7- 7<br>8- 8<br>9- 9<br>10- 10 ve daha fazla                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| HH070                              | Oturulan konuttaki faydalanılan alanın metrekaresi olarak büyüklüğü (m <sup>2</sup> )                                                                                          | 3              | 25...999                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| HH080                              | Oturulan konutun ısıtma sistemi                                                                                                                                                | 1              | 1- Soba (Kömür, gaz, doğalgaz, elektrik, vb.)<br>2- Kalorifer (Müşterek veya merkezi ısıtma)<br>3- Kalorifer (Kat kaloriferi/kombi)<br>4- Klima<br>5- Diğer<br>6- Isıtma sistemi yok                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |

|                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |   |                                                                                                        |
|-----------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---|--------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| HH100                             | Ev / bina içinde BANYO veya DUŞ alma yerinin mevcut olma durumu                                                                                                                                                                                                                                                           | 1 | 1- Evet (Sadece kendi kullanımında)<br>2- Evet (Paylaşılan)<br>3- Hayır                                |
| HH110                             | Ev / bina içinde TUVALET'in mevcut olma durumu                                                                                                                                                                                                                                                                            | 1 | 1- Evet (Sadece kendi kullanımında)<br>2- Evet (Paylaşılan)<br>3- Hayır                                |
| HH120                             | Oturulan konutta BAĞIMSIZ MUTFAĞIN mevcut olma durumu                                                                                                                                                                                                                                                                     | 1 | 1- Evet<br>2- Hayır                                                                                    |
| HH130                             | Oturulan konutta BORULU SU SİSTEMİ'nin mevcut olma durumu                                                                                                                                                                                                                                                                 | 1 | 1- Evet<br>2- Hayır                                                                                    |
| HH140                             | Oturulan konutta SICAK SU SİSTEMİ'nin (Merkezi sıcak su, şofben, kombi, güneş enerjisi, vb.) mevcut                                                                                                                                                                                                                       | 1 | 1- Evet<br>2- Hayır                                                                                    |
| HH145                             | Hanehalkı ihtiyaçlarını karşılama konusunda hanenin oturduğu konutundan ne kadar memnun olduğu                                                                                                                                                                                                                            | 1 | 1- Çok memnun<br>2- Memnun<br>3- Memnun değil<br>4- Hiç memnun değil                                   |
| HH150                             | Hanehalkının TELEFON HATTI'na (sabit) sahip olma durumu                                                                                                                                                                                                                                                                   | 1 | 1- Evet<br>2- Hayır, maddi yetersizlik<br>3- Hayır, diğer nedenler                                     |
| HH160                             | Hanehalkının CEP TELEFONU'na sahip olma durumu                                                                                                                                                                                                                                                                            | 1 | 1- Evet<br>2- Hayır, maddi yetersizlik<br>3- Hayır, diğer nedenler                                     |
| HH170                             | Hanehalkının RENKLI TELEVIZYON'a sahip olma durumu                                                                                                                                                                                                                                                                        | 1 | 1- Evet<br>2- Hayır, maddi yetersizlik<br>3- Hayır, diğer nedenler                                     |
| HH180                             | Hanehalkının BİLGİSAYAR'a sahip olma durumu                                                                                                                                                                                                                                                                               | 1 | 1- Evet<br>2- Hayır, maddi yetersizlik<br>3- Hayır, diğer nedenler                                     |
| HH190                             | Hanehalkının İNTERNET'e sahip olma durumu<br>[HH180 = "1" olanlar]                                                                                                                                                                                                                                                        | 1 | 1- Evet<br>2- Hayır, maddi yetersizlik<br>3- Hayır, diğer nedenler                                     |
| HH200                             | Hanehalkının OTOMATİK ÇAMAŞIR MAKİNASI'na sahip olma durumu                                                                                                                                                                                                                                                               | 1 | 1- Evet<br>2- Hayır, maddi yetersizlik<br>3- Hayır, diğer nedenler                                     |
| HH210                             | Hanehalkının BUZDOLABI'na sahip olma durumu                                                                                                                                                                                                                                                                               | 1 | 1- Evet<br>2- Hayır, maddi yetersizlik<br>3- Hayır, diğer nedenler                                     |
| HH220                             | Hanehalkının BULAŞIK MAKİNASI'na sahip olma durumu                                                                                                                                                                                                                                                                        | 1 | 1- Evet<br>2- Hayır, maddi yetersizlik<br>3- Hayır, diğer nedenler                                     |
| HH230                             | Hanehalkının KLİMA'ya sahip olma durumu                                                                                                                                                                                                                                                                                   | 1 | 1- Evet<br>2- Hayır, maddi yetersizlik<br>3- Hayır, diğer nedenler                                     |
| HH240                             | Hanehalkının OTOMOBİL'e (iş amaçlılar hariç) sahip olma durumu                                                                                                                                                                                                                                                            | 1 | 1- Evet<br>2- Hayır, maddi yetersizlik<br>3- Hayır, diğer nedenler                                     |
| <b>Konut ve Çevre Problemleri</b> |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |   |                                                                                                        |
| HS010                             | Oturulan konutta sızdıran çatı, nemli duvarlar, çürümüş pencere çerçeveleri gibi bir problemin mevcut olma durumu                                                                                                                                                                                                         | 1 | 1- Evet<br>2- Hayır                                                                                    |
| HS020                             | Oturulan konutta, konutun izolasyonundan dolayı ısınma sorunu olup olmadığı                                                                                                                                                                                                                                               | 1 | 1- Evet<br>2- Hayır                                                                                    |
| HS030                             | Oturulan konutta, odaların karanlık olması veya yeterli ışık almaması gibi bir sorun olup olmadığı                                                                                                                                                                                                                        | 1 | 1- Evet<br>2- Hayır                                                                                    |
| HS040                             | Oturulan konutta, komşulardan veya sokaktan gelen gürültü probleminin olup olmadığı                                                                                                                                                                                                                                       | 1 | 1- Evet<br>2- Hayır                                                                                    |
| HS050                             | Oturulan konutun kullanım alanının yeterli olup olmadığı                                                                                                                                                                                                                                                                  | 1 | 1- Evet<br>2- Hayır                                                                                    |
| HS060                             | Yaşanılan çevrede trafik veya endüstrinin neden olduğu hava kirliliği, çevre kirliliği veya diğer çevresel sorunların olup olmadığı                                                                                                                                                                                       | 1 | 1- Evet<br>2- Hayır                                                                                    |
| HS070                             | Yaşanılan çevrede suç veya şiddet olayları ile yoğun bir şekilde karşılaşılıp karşılaşılmadığı                                                                                                                                                                                                                            | 1 | 1- Evet<br>2- Hayır                                                                                    |
| <b>Ekonomik Durum</b>             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |   |                                                                                                        |
| HE010                             | Son 12 ay içinde EV KİRASININ, FAİZLİ BORÇ GERİ ÖDEMESİNİN veya KONUT KREDİSİNİN planlandığı gibi ödeneme durumu                                                                                                                                                                                                          | 1 | 1- Evet (Bir kez)<br>2- Evet (2 veya daha fazla)<br>3- Hayır olmadı<br>4- Bu tür ödeme yok             |
| HE020                             | Son 12 ay içinde ELEKTRİK, SU, GAZ FATURALARININ planlandığı gibi ödeneme durumu (Borç alınarak ödeme yapılanlar ödenmiş kabul edilecektir)                                                                                                                                                                               | 1 | 1- Evet (Bir kez)<br>2- Evet (2 veya daha fazla)<br>3- Hayır olmadı<br>4- Bu tür ödeme yok             |
| HE030                             | Son 12 ay içinde TAKSİT, KREDİ KARTI ve DİĞER BORÇ ÖDEMELERİNİN planlandığı gibi ödeneme durumu                                                                                                                                                                                                                           | 1 | 1- Evet (Bir kez)<br>2- Evet (2 veya daha fazla)<br>3- Hayır olmadı<br>4- Bu tür ödeme yok             |
| HE040                             | Hanenin toplam geliri ile gerekli harcamaları ne şekilde yapabildiği                                                                                                                                                                                                                                                      | 1 | 1- Çok zor<br>2- Zor<br>3- Biraz zor<br>4- Biraz kolay<br>5- Kolay<br>6- Çok kolay                     |
| HE050                             | Bir ay boyunca geçinebilmek için hanenin sahip olması gereken en düşük aylık net gelirin ne kadar olacağı                                                                                                                                                                                                                 | 7 | 1. 9999999                                                                                             |
| HE060                             | Konuta ilişkin olarak yapılan tüm harcamalar düşünüldüğünde bu masrafların haneye nasıl bir yük getirdiği (Ev sahipleri için konut kredisi faizi geri ödemeleri, kiracılar için ödenen kira dahil olmak üzere, su, elektrik, ısınma, fatura cezaları, apartman aidatları, düzenli tamir ve bakım masrafları kapsanmıştır) | 1 | 1- Çok yük getiriyor<br>2- Biraz yük getiriyor<br>3- Yük getirmiyor                                    |
| HE070                             | Konut ile ilgili ödemeler dışındaki borç ve taksit ödemelerinin haneye nasıl bir yük getirdiği                                                                                                                                                                                                                            | 1 | 1- Çok yük getiriyor<br>2- Biraz yük getiriyor<br>3- Yük getirmiyor<br>4- Taksit veya borç ödemesi yok |

|                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |     |                                                                     |
|------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|---------------------------------------------------------------------|
| HE080                  | Hanenin ekonomik olarak, hanenizdeki tüm fertlerin birlikte veya ayrı ayrı evden uzakta bir haftalık (yedi gün) tatil masrafını karşılayabilecek durumda mı? (Tatil köyü, otel, pansiyon, haneye ait yazlık, bir akraba/arkadaş evi, kurum/devlete ait kamplar vb. yerlerde yapılan tatiller dahil edilecektir) | 1   | 1- Evet<br>2- Hayır                                                 |
| HE090                  | Hanenin ekonomik olarak, 2 günde bir et, tavuk ya da balık içeren yemeği karşılayabilecek durumda mı? (Vejeteryanlar için eşdeğer yiyecekler)                                                                                                                                                                   | 1   | 1- Evet<br>2- Hayır                                                 |
| HE100                  | Hanenin ekonomik olarak, beklenmedik mecburi bir harcamayı (yaklaşık 1.400 TL'lik) kendi imkanlarıyla karşılayabilecek durumda mı?                                                                                                                                                                              | 1   | 1- Evet<br>2- Hayır                                                 |
| HE110                  | Hanenin ekonomik olarak, evinizin ısıtma masrafını karşılayabilecek durumda mı?                                                                                                                                                                                                                                 | 1   | 1- Evet<br>2- Hayır                                                 |
| <b>Maddi Yoksunluk</b> |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |     |                                                                     |
| HE120                  | Mobilyalarınız (yatak, kanep, şifonyer, dolap) yıprandığında veya eskidiğinde yeniler misiniz? (İkinci el mobilya alımları dahil edilecektir) (*: İhtiyaç olmaması, sahip olmak istenmemesi ve diğer nedenler)                                                                                                  | 1   | 1- Evet<br>2- Hayır- Maddi yetersizlik<br>3- Hayır- Diğer nedenler* |
| <b>Gelir</b>           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |     |                                                                     |
| HG010                  | Oturulan konutun yıllık izafi kirası (Mülkiyet şekli "ev sahibi" ve "diğer" olanlar için; HH020 = "1" veya "4" olan)                                                                                                                                                                                            | 9.2 | 0.999999.99                                                         |
| HG020                  | Hanedeki 15 yaşından küçük fertlerin 2022 yılı içinde elde ettiği gelirin toplam değeri (TL)                                                                                                                                                                                                                    | 9.2 | 0.999999.99                                                         |
| HG030N                 | 2022 yılı içinde alınan NAKDİ çocuk yardımlarının DEĞERİ (TL)                                                                                                                                                                                                                                                   | 9.2 | 0.999999.99                                                         |
| HG030A                 | 2022 yılı içinde alınan AYNİ çocuk yardımlarının DEĞERİ (TL)                                                                                                                                                                                                                                                    | 9.2 | 0.999999.99                                                         |
| HG040                  | 2022 yılı içerisinde alınan konut yardımlarının (kira, vb.) değeri (TL)                                                                                                                                                                                                                                         | 9.2 | 0.999999.99                                                         |
| HG050N                 | 2022 yılı içinde alınan diğer NAKDİ sosyal yardımların DEĞERİ (TL)                                                                                                                                                                                                                                              | 9.2 | 0.999999.99                                                         |
| HG050A                 | 2022 yılı içinde alınan diğer AYNİ sosyal yardımların DEĞERİ (TL)                                                                                                                                                                                                                                               | 9.2 | 0.999999.99                                                         |
| HG060N                 | 2022 yılı içinde başka bir kişi veya haneden düzenli alınan NAKDİ yardımların DEĞERİ (Nafaka hariç) (TL)                                                                                                                                                                                                        | 9.2 | 0.999999.99                                                         |
| HG060A                 | 2022 yılı içinde başka bir kişi veya haneden düzenli alınan AYNİ yardımların DEĞERİ (TL)                                                                                                                                                                                                                        | 9.2 | 0.999999.99                                                         |
| HG065N                 | 2022 yılı içinde alınan nafaka (TL)                                                                                                                                                                                                                                                                             | 9.2 | 0.999999.99                                                         |
| HG070                  | 2022 yılı gayrimenkul (kira) geliri (TL)                                                                                                                                                                                                                                                                        | 9.2 | 0.999999.99                                                         |
| HG080                  | 2022 yılı menkul kıymet geliri (TL)                                                                                                                                                                                                                                                                             | 9.2 | 0.999999.99                                                         |
| HG085                  | 2022 yılı içinde tarımsal bir faaliyet olarak kapsanmayıp sadece hane tüketimine yönelik olarak üretilen bitkisel veya hayvansal ürünlerin piyasa fiyatı ile değeri (TL)                                                                                                                                        | 9.2 | 0.999999.99                                                         |
| HG090N                 | 2022 yılı içinde haneden başka bir kişi veya haneye düzenli yapılan NAKDİ yardımların DEĞERİ (Nafaka hariç) (TL)                                                                                                                                                                                                | 9.2 | 0.999999.99                                                         |
| HG090A                 | 2022 yılı içinde haneden başka bir kişi veya haneye düzenli yapılan AYNİ yardımların DEĞERİ (TL)                                                                                                                                                                                                                | 9.2 | 0.999999.99                                                         |
| HG095N                 | 2022 yılı içinde verilen nafaka (TL)                                                                                                                                                                                                                                                                            | 9.2 | 0.999999.99                                                         |
| HG100                  | 2022 yılında ödenen düzenli vergiler (emlak vergisi, motorlu taşıtlar vergisi ve düzenli ödenen varlık vergileri) (TL) (Gelir vergisi hariç)                                                                                                                                                                    | 9.2 | 0.999999.99                                                         |
| HG103                  | 2022 yılında ödenen isteğe bağlı emeklilik primi (TL)                                                                                                                                                                                                                                                           | 9.2 | 0.999999.99                                                         |
| HG105                  | Cevapsız fert/fertler için impute edilmiş yıllık gelir (TL)                                                                                                                                                                                                                                                     | 9.2 | -999999..999999                                                     |
| HG110                  | Toplam hanehalkı kullanılabilir geliri (FG010 + FG020 + FG030 + FG040 + FG070 + FG080 + FG085 + FG090 + FG100 + FG110 + FG120 + HG010 + HG020 + HG030N + HG030A + HG040 + HG050N + HG050A + HG060N + HG060A + HG065N + HG070 + HG080 + HG085 + HG105 - HG090N - HG090A - HG095N - HG100 - HG103)                | 9.2 | 0.999999.99                                                         |

**2. Fert Kayıt, 2023 (Kesit Veri)**  
**(GYK23\_FK)**

*Fert kayıt veri setinin kapsamı: Anket uygulanan hanehalkındaki tüm hanehalkı fertlerinin bilgilerini içermektedir*

| Değişken Adı | Açıklama                                                     | Kayıt uzunluğu | Seçenekler                                                                                                                                                                                                                     |
|--------------|--------------------------------------------------------------|----------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| BULTEN       | Her hane için verilen numara (Bülten numarası)               | 5              | 1...27825                                                                                                                                                                                                                      |
| FERT_ID      | Fert kimlik numarası (Bülten no + Fert sıra no)              | 7              |                                                                                                                                                                                                                                |
| FK010        | Anketin yapıldığı yıl                                        | 4              | 2023                                                                                                                                                                                                                           |
| FK050        | Fert için ağırlık katsayısı                                  | 4,7            | Format 4,7                                                                                                                                                                                                                     |
| FK070        | Ferdin yaşı (2022 yılı Aralık ayındaki)                      | 3              | -1...114                                                                                                                                                                                                                       |
| FK075        | Ferdin doğum ayı                                             | 2              | 0...12                                                                                                                                                                                                                         |
| FK080        | Ferdin doğum yılı                                            | 4              | 1900...2023                                                                                                                                                                                                                    |
| FK090        | Cinsiyet                                                     | 1              | 1- Erkek<br>2- Kadın                                                                                                                                                                                                           |
| FK095        | Hanehalkı sorumlusu                                          | 2              | 1- Kendisi<br>2- Eşi<br>3- Oğlu / Kızı<br>4- Babası / Annesi<br>5- Kardeşi<br>6- Kayınpederi / Kayınvalidesi<br>7- Damadı / Gelini<br>8- Torunu<br>9- Büyük babası / Büyük annesi<br>10- Diğer akraba<br>11- Akraba olmayanlar |
| FK210        | Ferdin kendi tanımlamasına göre şu anki esas faaliyet durumu | 1              | 1- Çalışıyor<br>2- İş arıyor<br>3- Emekli veya yaşa bağlı nedenlerle çalışma hayatını bırakan veya engelli ve/veya kalıcı sağlık sorunları nedeniyle çalışamaz halde<br>4- Diğer aktif olmayan                                 |
| FK220        | Ferdin babasının kimlik numarası (hanehalkı üyesi ise)       | 7              | Baba kimlik no - (FERT_ID)                                                                                                                                                                                                     |
| FK230        | Ferdin annesinin kimlik numarası (hanehalkı üyesi ise)       | 7              | Anne kimlik no - (FERT_ID)                                                                                                                                                                                                     |
| FK240        | Ferdin eşinin kimlik numarası (hanehalkı üyesi ise)          | 7              | Eş kimlik no - (FERT_ID)                                                                                                                                                                                                       |

**3. Fert, 2023 (Kesit Veri)**  
**(15 + Yaşta ki Fertler)**  
**(GYK23\_F)**

**Fert veri setinin kapsamı: Anket uygulanan hanehalkındaki 15 yaş ve üstü fertlerin eğitim, sağlık, iş ve gelir bilgilerini içermektedir.**

| Değişken Adı           | Açıklama                                                                                                                                                                       | Kayıt uzunluğu | Seçenekler                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| BULTEN                 | Her hane için verilen numara (Bülten numarası)                                                                                                                                 | 5              | 1..27825                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| FERT_ID                | Fert kimlik numarası (Bülten no + Fert sıra no)                                                                                                                                | 7              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| FB010                  | Anket yılı                                                                                                                                                                     | 4              | 2023                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| FB030                  | Fert için ağırlık katsayısı                                                                                                                                                    | 4              | Format 4.7                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| FB100                  | Ferdin medeni durumu                                                                                                                                                           | 1              | 1- Evli<br>2- Hiç evlenmedi<br>3- Eşi öldü<br>4- Boşandı                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| FB110                  | Ferdin resmi nikahının olup olmadığı<br>[FB100="1" olanlar]                                                                                                                    | 1              | 1- Evet<br>2- Hayır                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| <b>Eğitim</b>          |                                                                                                                                                                                |                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| FE010                  | Ferdin bir eğitim kurumuna devam etme durumu                                                                                                                                   | 1              | 1- Evet<br>2- Hayır                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| FE020                  | Ferdin devam ettiği eğitim düzeyi<br>[FE010 = "1" olanlar]                                                                                                                     | 1              | 1- İlkokul<br>2- Ortaokul ve dengi<br>3- Genel lise<br>4- Mesleki veya teknik lise<br>5- Yüksek okul<br>6- Fakülte<br>7- Yüksek Lisans<br>8- Doktora                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| FE025                  | Ferdin devam ettiği bu okul/eğitim seviyesinin açık öğretim olup olmadığı                                                                                                      | 1              | 1- Evet<br>2- Hayır                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| FE030                  | Ferdin en son bitirdiği okul (En son diplome alınan okul)                                                                                                                      | 1              | 0- Okur-yazar olmayan<br>1- Bir okul bitirmede<br>2- İlkokul<br>3- İlköğretim<br>4- Ortaokul ve dengi<br>5- Genel lise<br>6- Mesleki veya teknik lise<br>7- Yüksek okul<br>8- Fakülte<br>9- Yüksek Lisans<br>10- Doktora                                                                                                                                                                                                                          |
| FE040                  | Ferdin son eğitim düzeyini tamamladığı yıl<br>[FE030 = "2"; "3"; "4"; "5"; "6"; "7"; "8"; "9"; "10" olanlar]                                                                   | 4              | 1900..2023                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| FE045                  | Ferdin bitirdiği bu okul/eğitim seviyesinin açık öğretim olup olmadığı                                                                                                         | 1              | 1- Evet<br>2- Hayır                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| <b>Sağlık Durumu</b>   |                                                                                                                                                                                |                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| FS010                  | Ferdin genel sağlık durumu                                                                                                                                                     | 1              | 1- Çok iyi<br>2- İyi<br>3- Orta<br>4- Kötü<br>5- Çok kötü                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| FS020                  | Ferdin kronik/müzmün bir hastalığının olup olmadığı<br>(Şeker, hipertansiyon, astım, böbrek yetmezliği, romatizmal hastalıklar, vb.)                                           | 1              | 1- Evet<br>2- Hayır                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| FS030                  | En az 6 aydan beri süregelen fiziksel veya ruhsal herhangi bir sağlık problemi nedeniyle ferdin günlük faaliyetlerinde bir sınırlama olup olmadığı                             | 1              | 1- Evet, çok sınırlandı<br>2- Evet, sınırlandı<br>3- Hayır, sınırlanmadı                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| FS050                  | Ferdin son 12 ay içinde, tıbbi muayene veya tedavi ihtiyacı olduğu halde doktora başvuramama durumu olup olmadığı                                                              | 1              | 1- Evet, en az bir kez başvurmadı<br>2- Hayır, her ihtiyaç duyduğunda başvurdu<br>3- Hayır, ihtiyaç duymadı                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| FS060                  | Ferdin doktora başvuramamasının asıl sebebi<br>[FS050 = "1" olanlar]                                                                                                           | 1              | 1- Ödeme güçlüğü (çok pahalı olması ya da sigorta fonu tarafından karşılanmaması)<br>2- İş, çocuk ya da bakmakla yükümlü olduğu diğer kişilerden dolayı zaman bulamama<br>3- Sağlık kuruluşunun uzak olması / ulaşım imkanının olmaması<br>4- Ameliyat / tedavi korkusu<br>5- Randevu süresinin çok geç tarihte verilmesi<br>6- Rahatsızlığın kendi kendine geçmesini beklemesi<br>7- İyi bir doktor veya uzman tanınamaması<br>8- Diğer nedenler |
| FS070                  | Ferdin son 12 ay içinde, diş hekimine başvurma ihtiyacı olduğu halde başvuramama durumu olup olmadığı                                                                          | 1              | 1- Evet, en az bir kez oldu<br>2- Hayır, hiç olmadı<br>3- Hayır, ihtiyaç olmadı                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| FS080                  | Ferdin bir diş hekimine başvuramamasının asıl sebebi<br>[FS070 = "1" olanlar]                                                                                                  | 1              | 1- Ödeme güçlüğü (çok pahalı olması ya da sigorta fonu tarafından karşılanmaması)<br>2- İş, çocuk ya da bakmakla yükümlü olduğu diğer kişilerden dolayı zaman bulamama<br>3- Sağlık kuruluşunun uzak olması / ulaşım imkanının olmaması<br>4- Ameliyat / tedavi korkusu<br>5- Randevu süresinin çok geç tarihte verilmesi<br>6- Rahatsızlığın kendi kendine geçmesini beklemesi<br>7- İyi bir doktor veya uzman tanınamaması<br>8- Diğer nedenler |
| <b>Maddi Yoksunluk</b> |                                                                                                                                                                                |                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| FY020                  | Eskimiş giysilerinizin yerine yeni giysiler alabilir misiniz?<br>(ikinci el olmayan)                                                                                           | 1              | 1- Evet<br>2- Hayır - maddi yetersizlik<br>3- Hayır - diğer nedenler                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| FY030                  | Biri günlük kullanıma uygun olmak üzere, düzgün iki çift ayakkabınız var mı?                                                                                                   | 1              | 1- Evet<br>2- Hayır - maddi yetersizlik<br>3- Hayır - diğer nedenler                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| FY050                  | Ayda en az bir kere arkadaşlarınız, aileniz/akrabanızla yemek yemek veya birşeyler içmek için evde veya dışarda (lokanta, pastane, kafe vb. yerlerde) bir araya gelir misiniz? | 1              | 1- Evet<br>2- Hayır - maddi yetersizlik<br>3- Hayır - diğer nedenler                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| FY060                  | Spor, sinema, konser gibi boş zaman faaliyetlerine (ücret ödeyerek) düzenli olarak katılır mısınız?                                                                            | 1              | 1- Evet<br>2- Hayır - maddi yetersizlik<br>3- Hayır - diğer nedenler                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| FY070                  | Çoğu hafta küçük bir miktar parayı kendinizi iyi hissetmek için (kendiniz içi bir şey almak/yapmak gibi) harcar mısınız?                                                       | 1              | 1- Evet<br>2- Hayır - maddi yetersizlik<br>3- Hayır - diğer nedenler                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| FY080                  | Evde kişisel amaçlı kullanımınız için internet erişiminiz var mı? (Cep telefonu, wireless, video oyun konsolu, dizüstü/masaüstü bilgisayar, TV vb. aracılığıyla)               | 1              | 1- Evet<br>2- Hayır - maddi yetersizlik<br>3- Hayır - diğer nedenler                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |

| İstihdam Durumu   |                                                                                                                                                                                                            |   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
|-------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| FI010             | Ferdin kendi tanımlamasına göre şu anki durumu<br>(*) Ücretsiz aile işçileri dahildir.                                                                                                                     | 1 | 1- Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli (Tam zamanlı çalışıyor)<br>2- Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli (Yarı zamanlı çalışıyor)<br>3- İşveren/kendi hesabına çalışan (*) (Tam zamanlı çalışıyor)<br>4- İşveren/kendi hesabına çalışan (*) (Yarı zamanlı çalışıyor)<br>5- İş arıyor<br>6- Eğitim / öğretime devam ediyor<br>7- Emekli veya yaşa bağlı nedenlerle çalışma hayatını bırakan<br>8- Engelli ve/veya kalıcı sağlık sorunları nedeniyle çalışamaz halde<br>9- Ev işleri, çocuk, yaşlı, hasta vb. kişilerin bakımı ile meşgul<br>10- Diğer                                                                                                                                                          |
| FI030             | Şu an çalışmayan ferdin daha önce aynı (mal) veya nakdi (para) bir gelir elde etmek amacıyla çalışıp çalışmadığı<br>[FI010>"4" ve FI020 = "2" olanlar]                                                     | 1 | 1- Evet<br>2- Hayır                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
| FI040             | Ferdin son dört hafta içinde iş arayıp aramadığı<br>[FI010>"4" ve FI020 = "2" olanlar]                                                                                                                     | 1 | 1- Evet<br>2- Hayır                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
| FI050             | İş imkanı olsa ferdin iki hafta içinde işbaşı yapabilme durumu<br>[FI010>"4" ve FI020 = "2" olanlar]                                                                                                       | 1 | 1- Evet<br>2- Hayır                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
| Son İş Bilgileri  |                                                                                                                                                                                                            |   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| FI070             | Ferdin son işindeki işteki durumu<br>(Anonim şirket ve kooperatif ortakları fiili olarak çalışıyorlarsa "ücretli, maaşlı" olarak sınıflandırılmıştır)<br>[FI010>"4" ve FI020 = "2" ve FI030 = "1" olanlar] | 1 | 1- Ücretli, maaşlı<br>2- Yevmiyeli<br>3- İşveren<br>4- Kendi hesabına<br>5- Ücretsiz aile işçisi                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| FI080             | Ferdin son çalıştığı işindeki meslek kodu (ISCO-08)<br>[FI010>"4" ve FI020 = "2" ve FI030 = "1" olanlar]                                                                                                   | 1 | 1- Yöneticiler<br>2- Profesyonel Meslek Mensupları<br>3- Teknisyenler, Teknikerler ve Yardımcı Profesyonel Meslek Mensupları<br>4- Büro Hizmetlerinde Çalışan Elemanlar<br>5- Hizmet ve Satış Elemanları<br>6- Nitelikli Tarım, Ormancılık ve Su Ürünlerinde Çalışanlar<br>7- Sanatkarlar ve İlgili İşlerde Çalışanlar<br>8- Tesis ve Makine Operatörleri ve Montajcılar<br>9- Nitelik Gerektirmeyen İşlerde Çalışanlar                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| FI090             | Ferdin son işinden ayrıldığı yıl<br>[FI010>"4" ve FI020 = "2" ve FI030 = "1" olanlar]                                                                                                                      | 4 | 1900...2023                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| FI100             | Ferdin son işinde 2022 yılında çalıştığı ay sayısı<br>[FI010>"4" ve FI020 = "2" ve FI030 = "1" olanlar ve FI090 >="2015" olanlar]                                                                          | 2 | 0...12                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| FI110             | Ferdin son çalıştığı işinden 2022 yılında elde etmiş olduğu net geliri (TL)<br>[FI010>"4" ve FI020 = "2" ve FI030 = "1" olanlar ve FI100 >"0" olanlar]                                                     | 6 | -999999...999999                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| Esas İş Bilgileri |                                                                                                                                                                                                            |   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| FI120             | Ferdin esas işindeki işteki durumu<br>(Anonim şirket ve kooperatif ortakları fiili olarak çalışıyorlarsa "ücretli, maaşlı" olarak sınıflandırılmıştır)<br>[FI010<"5" veya FI020 = "1" olanlar]             | 1 | 1- Ücretli, maaşlı<br>2- Yevmiyeli<br>3- İşveren<br>4- Kendi hesabına<br>5- Ücretsiz aile işçisi                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| FI130             | Ferdin esas işindeki meslek kodu (ISCO-08)<br>[FI010<"5" veya FI020 = "1" olanlar]                                                                                                                         | 1 | 1- Yöneticiler<br>2- Profesyonel Meslek Mensupları<br>3- Teknisyenler, Teknikerler ve Yardımcı Profesyonel Meslek Mensupları<br>4- Büro Hizmetlerinde Çalışan Elemanlar<br>5- Hizmet ve Satış Elemanları<br>6- Nitelikli Tarım, Ormancılık ve Su Ürünlerinde Çalışanlar<br>7- Sanatkarlar ve İlgili İşlerde Çalışanlar<br>8- Tesis ve Makine Operatörleri ve Montajcılar<br>9- Nitelik Gerektirmeyen İşlerde Çalışanlar                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| FI140             | Ferdin esas işindeki çalıştığı yer, kuruluş veya işyerinin ana faaliyet kodu (NACE REV 2)<br>[FI010<"5" veya FI020 = "1" olanlar]                                                                          | 2 | 01- Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık<br>02- Madencilik ve Taşocakçılığı<br>03- İmalat<br>04- Elektrik, Gaz, Buhar, Su Temini ve Kanalizasyon<br>05- İnşaat<br>06- Toptan ve Perakende Ticaret, Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Onarımı<br>07- Ulaştırma ve Depolama<br>08- Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri<br>09- Bilgi ve İletişim<br>10- Finans ve Sigorta Faaliyetleri<br>11- Gayrimenkul Faaliyetleri<br>12- Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler<br>13- İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri<br>14- Kamu Yönetimi ve Savunma<br>15- Eğitim<br>16- İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri<br>17- Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlenme ve Spor<br>18- Diğer Faaliyetler |
| FI145             | Ferdin çalıştığı bu yer, kuruluş veya işyerinin durumu                                                                                                                                                     | 1 | 1- Kamu<br>2- Özel                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |

|                                 |                                                                                                                                                                                                                     |     |                                                                                                                                                                                                                              |
|---------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| FI150                           | Ferdin esas işindeki haftalık normal çalışma saati<br>(Ücretli, düzenli ödenen ücretli fazla mesai saatleri de)                                                                                                     | 2   | 1..99                                                                                                                                                                                                                        |
| FI160                           | Ferdin ek iş/işlerindeki haftalık normal çalışma saati toplamı                                                                                                                                                      | 2   | 1..99                                                                                                                                                                                                                        |
| FI190                           | Ferdin esas işinden dolayı sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlılık durumu<br>[FI010<"5" veya FI020 = "1" olanlar]                                                                                                     | 1   | 1- Kayıtlı<br>2- Kayıtlı değil                                                                                                                                                                                               |
| FI210                           | Ücretli veya yevmiyeli çalışan ferdin esas işinin süreklilik durumu<br>[FI010<"5" veya (FI020 = "1" ve FI120= "1" veya FI120= "2") olanlar]                                                                         | 1   | 11- Yazılı sözleşmeli sürekli iş<br>12- Sözlü sözleşmeli sürekli iş<br>21- Belirli süreli sözleşmeli iş (geçici)<br>22- Sözleşmesiz arada sırada çalışan iş<br>23- Öğrenci vb. kişilerin tatil zamanında yaptıktan geçici iş |
| FI220                           | Ücretli veya yevmiyeli çalışan ferdin esas işinde, personel denetimi veya yöneticilik yapma durumu<br>[FI010<"5" veya (FI020 = "1" ve FI120= "1" veya FI120= "2") olanlar]                                          | 1   | 1- Evet<br>2- Hayır                                                                                                                                                                                                          |
| FI225                           | Bu işindeki görev ve sorumluluklarını, çalışma saatlerini ve ortamı, kazancı düşündüğünde ferdin ne kadar memnun olduğu<br>0: Hiç memnun değil, 10: Çok memnun                                                      | 2   | 0..10                                                                                                                                                                                                                        |
| FI240                           | Ferdin esas işinde 2022 yılında çalıştığı ay sayısı<br>[FI010<"5" veya FI020 = "1" olanlar ve işe "2022" yılından önce başlayanlar]                                                                                 | 2   | 1..12                                                                                                                                                                                                                        |
| FI250                           | Ferdin esas işinden 2022 yılı içinde elde ettiği YILLIK net gelir (TL)<br>[FI010<"5" veya FI020 = "1" olanlar ve işe "2022" yılından önce başlayanlar]                                                              | 6   | -999999..999999                                                                                                                                                                                                              |
| <b>Çalışma Tarihi</b>           |                                                                                                                                                                                                                     |     |                                                                                                                                                                                                                              |
| FI260                           | Ferdin 2022 yılında tam-zamanlı çalışarak geçirdiği ay sayısı                                                                                                                                                       | 2   | 0..12                                                                                                                                                                                                                        |
| FI270                           | Ferdin 2022 yılında yarı-zamanlı çalışarak geçirdiği ay sayısı                                                                                                                                                      | 2   | 0..12                                                                                                                                                                                                                        |
| FI280                           | Ferdin 2022 yılında işsiz olarak geçirdiği ay sayısı                                                                                                                                                                | 2   | 0..12                                                                                                                                                                                                                        |
| FI290                           | Ferdin 2022 yılında emekli / yaşa bağlı nedenlerle çalışma hayatını bırakmış olarak geçirdiği ay sayısı                                                                                                             | 2   | 0..12                                                                                                                                                                                                                        |
| FI300                           | Ferdin 2022 yılında eğitim/öğretimde geçirdiği ay sayısı                                                                                                                                                            | 2   | 0..12                                                                                                                                                                                                                        |
| FI310                           | Ferdin 2022 yılında diğer iktisaden faal olmadan geçirdiği ay sayısı (Ev işleri/ailedeki çocuk, yaşlı, hasta vb. bakımı ile meşgul, engelli/kalıcı sağlık sorunları nedeniyle çalışamaz halde, askerlik görevi vb.) | 2   | 0..12                                                                                                                                                                                                                        |
| FI330                           | Ferdin ilk çalışmaya başladığı zamandan beri gelir getirici bir işte çalışarak geçirdiği süre (YIL)<br>[FI010<"5" veya FI020 = "1" veya FI030 = "1" olanlar] ve FI210<"4"                                           | 2   | 0..99                                                                                                                                                                                                                        |
| <b>2023 Yılı Fert Gelirleri</b> |                                                                                                                                                                                                                     |     |                                                                                                                                                                                                                              |
| FG010                           | Ferdin 2022 yılı içinde elde ettiği YILLIK toplam net nakdi ücret, maaş, yevmiye geliri (TL)                                                                                                                        | 9.2 | 0..999999                                                                                                                                                                                                                    |
| FG020                           | Ferdin 2022 yılı içinde elde ettiği YILLIK toplam net aynı ücret, maaş, yevmiye geliri (TL)                                                                                                                         | 9.2 | 0..999999                                                                                                                                                                                                                    |
| FG030                           | Ferdin 2022 yılı içinde elde ettiği YILLIK toplam net nakdi mütteşebbis geliri (TL)                                                                                                                                 | 9.2 | -999999..999999                                                                                                                                                                                                              |
| FG040                           | Ferdin 2022 yılı içinde elde ettiği YILLIK toplam net aynı mütteşebbis geliri (TL)                                                                                                                                  | 9.2 | 0..999999                                                                                                                                                                                                                    |
| FG070                           | Ferdin 2022 yılı içinde elde ettiği işsizlik yardımlarının değeri (TL)<br>(Kıdem tazminatı dahil)                                                                                                                   | 9.2 | 0..999999                                                                                                                                                                                                                    |
| FG080                           | Ferdin 2022 yılı içinde elde ettiği emeklilik/yaslılık/isteğe bağlı emeklilik gelirlerinin değeri (TL)                                                                                                              | 9.2 | 0..999999                                                                                                                                                                                                                    |
| FG085                           | Ferdin 2022 yılı içinde elde ettiği emeklilik ikramiyesi                                                                                                                                                            | 9.2 | 0..999999                                                                                                                                                                                                                    |
| FG090                           | Ferdin 2022 yılı içinde elde ettiği dul ve yetim maaşlarının değeri (TL)<br>(Ölüm tazminatı dahil)                                                                                                                  | 9.2 | 0..999999                                                                                                                                                                                                                    |
| FG100                           | Ferdin 2022 yılı içinde ücretli hastalık izninden dolayı elde etmiş olduğu sosyal yardım niteliğindeki gelirin (Rapor parası) değeri (TL)                                                                           | 9.2 | 0..999999                                                                                                                                                                                                                    |
| FG110                           | Ferdin 2022 yılı içinde elde ettiği sakatlık, gazilik, malülen emeklilik gelirlerinin değeri (TL)                                                                                                                   | 9.2 | 0..999999                                                                                                                                                                                                                    |
| FG120                           | Ferdin 2022 yılı içinde eğitim ile ilgili elde ettiği karşılıksız burs, bağış vb. gelirlerinin değeri (TL)                                                                                                          | 9.2 | 0..999999                                                                                                                                                                                                                    |
| FG130                           | Ferdin 2022 yılı içinde ödediği isteğe bağlı emeklilik primi toplam değeri (TL)                                                                                                                                     | 9.2 | 0..999999                                                                                                                                                                                                                    |
| FG140                           | Ferdin 2022 yılı içinde elde ettiği gelirlerin toplam değeri (TL)<br>(FG010 + FG020 + FG030 + FG040 + FG070 + FG080 + FG085 + FG090 + FG100 + FG110 + FG120)                                                        | 9.2 | -999999..999999                                                                                                                                                                                                              |

## EK-7. Benzerlik Değerlendirme Raporu



Sayfa 2 of 138 - Bütünlük Genel Bakış

Gönderi Kimliği trn:oid::1:3196180991

### 18% Genel Benzerlik

Her veri tabanı için çıkarılan kaynaklar da dâhil tüm eşleşmelerin kombine toplamı.

#### Rapordan Filtrelenen

- Bibliyografya
- Küçük Eşleşmeler (8 sözcükten az)

#### Ön Sıradaki Kaynaklar

- 12% İnternet kaynakları
- 13% Yayınlar
- 3% Gönderilen çalışmalar (Öğrenci Makaleleri)

#### Bütünlük Bayrakları

##### İnceleme için 0 Bütünlük Bayrağı

Herhangi bir şüpheli metin manipülasyonu belirlenmedi.

Sistemimizin algoritmaları bir belgede, onu normal bir gönderiden ayırabilecek her türlü tutarsızlığı derinlemesine inceler. Tuhaf bir şey fark edersek incelemeniz için bayrak ekleriz.

Bir Bayrak mutlaka bir sorun olduğunu göstermez. Ancak daha fazla inceleme için dikkatinizi vermenizi öneririz.